

1

FÓRUM

ODBORNÝ RECENZOVANÝ ČASOPIS

sociální politiky

dvouměsíčník/ročník 10

2016

Editorial	1	Poznatky z praxe	
Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy		Anketa „Ústavní péče o ohrožené děti“	22
Sociální ekonomika a sociální podnikání v České republice Marie Dohnalová, Gabriela Korimová	2	Informační servis čtenářům	
Sociální ekonomika a sociální podnikanie na Slovensku Gabriela Korimová, Marie Dohnalová	6	Možnosti využití otevřených dat ČSSZ	26
Dostupnost služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji Pavel Bareš, Ladislav Průša	11	Podpora připravenosti obcí na demografické změny	28
Projekty podporované EU		Konference RELIK 2015	29
Projekty Fondu dalšího vzdělávání	18	Novinky v knižním fondu	31
Statistiky a analýzy		Z domácího tisku	32
Pohyblivé - flexibilní formy odměňování v letech 2009–2014	20	Ze zahraničního tisku	32

Editorial	1	Statistics and analysis	
Reviewed articles, studies, essays and analyses		Variable-flexible forms of remuneration in the period 2009 to 2014	20
The social economy and social enterprises in the Czech Republic Marie Dohnalová, Gabriela Korimová	2	Findings from practice	
The social economy and social enterprises in Slovakia Gabriela Korimová, Marie Dohnalová	6	Survey: „Institutional care for children at risk“	22
Availability of social welfare services in the administrative districts of municipalities with extended powers in the South Bohemia Region Pavel Bareš, Ladislav Průša	11	Information service for readers	
EU-supported projects		The possibility of using Czech Social Security Administration open data	26
Further Education Fund projects	18	Support for the preparedness of municipalities for demographic changes	28
		RELIK conference 2015	29
		News in books	31
		From the domestic press	32
		From the international press	32

For summaries of the articles see the 3rd page of the cover.

Informace pro autory

Obsahové zaměření časopisu: sociální problematika v nejširším vymezení. Časopis se skládá ze dvou částí, v první, tvořené rubrikou Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy, jsou uveřejňovány pouze recenzované příspěvky. O zařazení do recenzované části časopisu rozhoduje redakční rada na základě výsledků recenzního řízení, které je oboustranně anonymní. Redakce v tomto směru provádí potřebné kroky. Autoři mohou nabízet příspěvky do obou částí, tj. do recenzované i nerecenzované části, s tím, že uvedou, do které. Redakce přijímá pouze dosud nepublikované příspěvky v elektronické podobě. Autor by měl připojit úplnou kontaktní adresu včetně telefonního čísla a e-mailové adresy. Příspěvky zasílejte v elektronické podobě na adresu: helena.lisa@vupsv.cz. Uveřejněné příspěvky jsou honorovány.

Formální požadavky

Rukopis příspěvku do recenzované části (nejlépe v členění souhrn /resumé, abstrakt/, úvod, současný stav poznání a odkazy na odbornou literaturu, zkoumaná problematika a použité metody, výsledky, diskuse, závěr) o rozsahu zhruba 20 tisíc znaků včetně mezer v editoru Word musí vedle vlastního textu obsahovat cca 20řádkové resumé, klíčová slova v češtině a kód JEL Classification. Citace a bibliografické odkazy musí být úplné a v souladu s příslušnou normou. Grafy a obrázky musí být přizpůsobeny černobílému provedení (ve formátu excel skupinový sloupcový, ne prostorový). Připojeny musí být i jejich zdrojové soubory. Redakce provádí jazykovou úpravu textu.

Více na: www.vupsv.cz

FÓRUM sociální politiky

odborný recenzovaný časopis

1/2016

Vydává Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Karlovo nám. 1359/1
128 00 Praha 2
IČO 45773009

Šéfredaktorka: Mgr. Hana Roztočilová
kontakt: hana.roztocilova@vupsv.cz
tel. 211 152 723, 721 094 106

Tisk: Vydavatelství KUFŘ, s. r. o.
Naskové 3, 150 00 Praha 5

Distribuce a předplatné:
Česká pošta, s. p., odd. periodického tisku
Olšanská 38/9, 255 99 Praha 3
Kontakt: e-mail postabo.prstc@cpost.cz
fax: 267 196 287
tel.: 800 300 302 (bezplatná infolinka ČR)
www.postabo.cz

Prodej za hotové:
Knihkupectví Karolinum
Celetná 18, 116 36 Praha 1

Cena jednotlivého čísla: 50 Kč

Vychází: 6krát ročně

Dáno do tisku: 10. 2. 2016

Registrace MK ČR E 17566
ISSN 1802-5854 – tištěná verze
ISSN 1803-7488 – elektronická verze
© VÚPSV

Redakční rada:

Doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (předseda - VÚPSV)
Doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc. (FHS UK)
Prof. JUDr. Vilém Kahoun, Ph.D. (ČSSZ, ZSF JČU)
Prof. Ing. Vojtěch Krebs, CSc. (VŠFS)
Mgr. Aleš Kroupa (VÚPSV)
PhDr. Věra Kuchařová, CSc. (VÚPSV)
Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc. (MU)
Doc. JUDr. Iva Chvátalová, CSc. (MUP, o. p. s., VŠE)
Doc. Ing. Jitka Langhamrová, CSc. (VŠE)
Prof. Ing. Eva Rievajová, Ph.D. (EU Bratislava)

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

ráda bych Vás jako nová šéfredaktorka našeho časopisu poprvé pozdravila v roce 2016. Máme sice již druhý měsíc nového roku, přesto si Vám dovoluji popřát hodně zdraví a pracovních úspěchů. Úvodem mi dovoluji, abych nejprve jménem celé redakční rady i jménem svým poděkovala za obětavost a dokonale odváděnou práci bývalé šéfredaktorce, paní Mgr. Heleně Lisé. Všichni, a věřím, že i vy, milí čtenáři, jí přejeme mnoho dalších spokojených let zasloužilého odpočinku prožitých ve zdraví. Za sebe bych jí pak ráda poděkovala za cenné rady, které mi dala (a stále dává) při převzetí vedení našeho časopisu.

Tímto číslem otevíráme již desátý ročník. Věřím, že se společně budeme podílet na obsahové náplni jednotlivých rubrik tak, aby náš časopis odrážel nadále dění v oboru a přinášel zajímavé a užitečné informace.

A nyní k obsahové náplni prvního čísla. Do rubriky Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy, do níž jsou zařazovány výhradně recenzované články, jsme zařadili tzv. zrcadlové články „Sociální ekonomika a sociální podnikání v České republice“ a „Sociální ekonomika, sociálně podnikání na Slovensku“. V nich se jejich autorky zabývají pojmy sociální podnik a sociální ekonomika a ekonomie, jejich pojetím a legislativním vymezením v České a Slovenské republice a významu sociálního podnikání a ekonomiky při zaměstnávání osob, které práci na otevřeném trhu práce obtížně hledají. Autorky chtěly zejména poukázat na vývoj teoretických i praktických názorů na pojmy sociální podnikání, ekonomika a ekonomie v obou republikách.

Dalším článkem rubriky Recenzované stati, studie, úvahy a analýzy je článek s názvem „Dostupnost služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji“. Autoři se v tomto článku zabývají analýzou současného stavu na poli poskytování sociálních služeb v Jihočeském kraji, kdy tato analýza umožnila identifikaci příležitostí pro rozvoj jednotlivých typů sociálních služeb na území Jihočeského kraje. Obce s rozšířenou působností vznikly v roce 2003 a mezi jejich stěžejní úkoly patří mimo jiné právě poskytování sociálních služeb. Článek ukazuje, že právě roznorodost nově vzniklých regionů ovlivňuje zásadním způsobem dostupnost sociálních služeb.

V nerecenzované části, v rubrice Statistika a analýzy, se článek s názvem „Pohyblivé - flexibilní formy odměňování v letech 2009–2014“ věnuje analýze podílu nákladů na sociální požitky a nadstandardní programy sociálního zabezpečení na celkových nákladech práce, a dále podílu prémie a odměn na celkové hrubé mzdě, které jsou ovlivňovány počtem zaměstnanců i odvětvím národního hospodářství. Anketa v rubrice Poznátky z praxe je zaměřena na ústavní péči o ohrožené děti. V anketě autorka oslovila ředitele dětských domovů a požádala je o zprostředkování jejich praktických zkušeností v oblasti péče o ohrožené děti s ohledem na rozsáhlé legislativní změny v této oblasti. V rubrice Informační servis čtenářům je uveřejněn článek „Možnosti využití otevřených dat ČSSZ“, který je cenným materiálem zejména pro ty z vás, kteří statistická data ČSSZ potřebujete ke své práci či ke studiu. V této rubrice dále uveřejňujeme článek „Podpora připravenosti obcí na demografické změny“, který informuje o projektu Institutu důstojného stárnutí Diakonie ČCE, jehož cílem bylo podpořit rozvoj zdravotních a sociálních služeb poskytovaných v komunitě a domácím prostředí osobám se sníženou soběstačností. Konečně informujeme o již 8. ročníku konference Reprodukce lidského kapitálu - vzájemné vazby a souvislosti (RELIK), kterou uspořádala Katedra demografie Fakulty informatiky a statistiky VŠE ve dnech 12. a 13. listopadu 2015. Na konec přinášíme obvyklé podrubriky a aktuální informace.

Přeji Vám příjemné čtení, doufám, že články a informace obsažené v prvním letošním čísle našeho časopisu pro vás budou přínosem a obhacením a věřím, že našemu časopisu nadále zachováte přízeň. Užijte si poslední zimní dny a těším se na shledanou u dalšího čísla, tentokrát již jarního.

Hana Roztočilová
šéfredaktorka

Sociální ekonomika a sociální podnikání v České Republice

Marie Dohnalová, Gabriela Korimová

Pojmy sociální podnik a sociální ekonomika se během posledních desetiletí začínají objevovat v různých souvislostech. Schopnost sociální ekonomiky a jejích subjektů - sociálních podniků - inovativním způsobem reagovat na sociální potřeby vede k tomu, že její význam celosvětově roste. Sociální podniky nabývají ekonomického významu zejména zaměstnáváním osob, které obtížně hledají práci na otevřeném trhu práce - sociální podniky pro pracovní integraci. V českém prostředí navazujeme na tradice solidarity, sdružování i družstevnictví. Sociální ekonomika i sociální podniky existují i přesto, že nejsou legislativně ani formálně vymezeny. Pro šíření myšlenek sociální ekonomiky a zahájení výzkumů vycházíme z evropských iniciativ, které zdůrazňují možnosti podnikání pro každého. V příspěvku seznamujeme s metodikou, kterou používá výzkumný tým katedry studií občanské společnosti Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze pro identifikaci českých sociálních podniků.

Úvod

Pojmy sociální a solidární ekonomika nejsou příliš známé, ale některé skutečnosti vytvářejí vhodné podmínky pro vznik a rozvoj jejích subjektů a pro přijetí této koncepce v českých podmínkách. Poznávání zahraničních konceptů a zkušeností, zejména ze zemí Evropské unie, představuje základ českého pojetí sociální a solidární ekonomiky i sociálního podnikání.

Označení „sociální podnik“ se v České republice používá, i když zatím nemá právní oporu. Sociálním podnikem se nazývají subjekty různých právních forem včetně nestátních neziskových organizací v případě, že vykonávají soustavné ekonomické aktivity. Vznikají také instituce, které šíří myšlenku sociálního podnikání a podporují sociální podniky, stejně jako jednotlivci, kteří zakládají sociální podniky. Cílem příspěvku je ukázat zahraniční pojetí třetího sektoru jako sociální ekonomiky (zejména u evropské výzkumné společnosti EMES) ve smyslu východiska pro přijetí koncepce sociální ekonomiky v české společnosti a zároveň seznámit s metodikou výzkumu, která byla použita při řešení projektu podpořeného Grantovou agenturou ČR.¹

Praha se stala v roce 2002 prvním městem střední a východní Evropy, kde se konala světová konference o sociální ekonomice.² Podobné mezinárodní konference probíhaly do roku 2002 pouze v zemích západní Evropy. Na konferenci v Praze byla přijata tzv. Pražská deklarace, ve které se mimo jiné uvádí: „Přestože neexistuje žádná přesná právní definice sociální ekonomiky, je možné se shodnout na třech konstatováních:

1. sociální ekonomika není založena na kapitálu, ale na participativní demokracii;
2. cílem sociální ekonomiky není zisk, ale vzájemná solidarita;
3. sociální ekonomika může významnou měrou přispívat k začleňování znevýhodněných osob do společnosti“.³

Konference nepřinesla žádné pobídky pro rozvoj sociálních podniků, přesto to byl důležitý bod pro českou sociální ekono-

nomiku, neboť díky ní došlo k seznámení se se zahraniční praxí, především ze zemí Evropské unie, k porozumění zahraničním koncepcím a k šíření myšlenek o sociální ekonomice a podnikání, jež následně vedlo ke vzniku českých sociálních podniků. Ustavuje se skupina (platforma odborníků a zájemců), která si klade za cíl definovat sociální ekonomiku a sociální podnik. Byly realizovány první výzkumy sociálních podniků jako subjektů sociální ekonomiky, vznikají školení nebo vzdělávací programy o zahraničních přístupech s cílem šířit myšlenky, porozumět koncepci a rozpoznat české sociální podniky. Pojmy sociální podnik, sociální podnikání a sociální ekonomika jsou již používány akademiky a problematika je implementována do výuky, například na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně, na Univerzitě J. E. Purkyně v Ústí nad Labem aj.

Vymezení sociální ekonomiky a sociálního podnikání v České republice

Sociální ekonomika je součástí národního hospodářství vedle veřejného sektoru a tržního sektoru a je spojována s tzv. třetím sektorem. Pro třetí sektor se užívá různé označení, u nás nejčastěji neziskový (občanský) sektor. Občanský sektor a sociální ekonomika představují z velké části překrývající se oblasti; sociální ekonomiku tvoří část občanského sektoru a část sektoru družstev. Subjekty v sociální ekonomice jsou soukromé, nezávislé na státu, vykonávající ekonomické činnosti, ale odlišující se od ziskových subjektů v tržním sektoru tím, že zároveň sledují sociální a environmentální cíle. Sociální cíl bývá spojován se zaměstnáváním osob ze znevýhodněných sociálních skupin, které obtížně hledají uplatnění na otevřeném trhu práce, nebo s poskytováním produktů či služeb těmto osobám.

Někteří autoři ztotožňují subjekty sociální ekonomiky se sociálními podniky. Pojmy sociální podnik a sociální podniká-

ní se během posledních dvou dekad začínají objevovat a nabírají na popularitě po celém světě. Tento vzestup s sebou v různých kontextech přináší rozdílné přístupy ke konceptualizaci vznikajícího prostředí a subjektů. Významnou roli má evropská i americká tradice, historie a kořeny charitativních, dobrovolnických organizací a nadací, tradice vzájemnosti, družstevnictví a další organizované pomoci, které představují základ dnešní sociální ekonomiky. Sociální ekonomika nabývá ekonomického významu zejména zaměstnáváním osob, které obtížně hledají práci na otevřeném trhu práce.⁴

Hodnotová východiska sociální ekonomiky a sociálního podnikání jsou v souladu s idejemi solidarity a humanismu. Vliv filozofického, náboženského i ekonomického myšlení a dopady na vznik a vývoj základů sociální ekonomiky popsali Jacques Defourny, Patrick Develtere, Benedicte Fonteveau.⁵ Zdůrazňují ideologický pluralismus sociální ekonomiky v 19. století, kdy četná svépomocná sdružení a iniciativy byly inspirovány různými ideologickými proudy. Uvádějí přitom myšlenky utopického socialismu Owena, Kinga, Fouriera, Saint-Simona a Proudhona nebo hodnoty a sociální ideje křesťanství.⁶ Příznivý postoj k sociální ekonomice byl zřejmý u některých liberálních myslitelů. Například Leon Walras, který byl příznivcem venkovských spolků, a John Stuart Mill přišli s návrhy, aby platový systém byl nahrazen pracovními spolky. Josef Alois Schumpeter měl požadavek na podnikatele, aby byli nejen vlastníky podniků, ale zároveň osobami odpovědnými za změny v několika směrech.⁷ Ze současných ekonomů je to Jacques Defourny, Jean-Louis Laville a další, kteří propojují myšlenky ekonomiky sociální, solidární, etické nebo humánní se zdůrazňováním významu místních sociálních podniků a sociálního podnikání.⁸ Schopnost sociální ekonomiky inovativním způsobem reagovat na sociální potřeby, které se objevily v minulých desetiletích, vedla k tomu, že její význam roste. Dnes jsou sociální ekonomice připisovány i další funkce včetně řešení pro-

blémů sociálního státu nebo zmírňování důsledků současné ekonomické krize. Sociální ekonomika vychází z dobrovolné kolektivní iniciativy a bezprostředně reaguje na konkrétní problémy a na potřeby občanů.

Jaká jsou východiska v České republice? Ve zprávě o sociální ekonomice v Evropské unii byly v roce 2005 členské státy rozděleny do třech skupin podle přijetí sociální ekonomiky. Česká republika je uvedena ve třetí skupině států, tj. s neuznaným sociální ekonomiky.⁹ U nás je třetí sektor spojován převážně s neziskovým (občanským) sektorem. Užívání názvu sociální ekonomika pro třetí sektor je omezené, i když můžeme navazovat na tradice jak spolků, tak družstev v mnoha oblastech lidské činnosti. Sociální ekonomika není legislativně vymezena, chybí formální definování sociálních podniků.

Požadavek přijetí sociální ekonomiky v českém prostředí je dán nejen evropskými iniciativami, ale také domácími procesy souvisejícími s úsporou výdajů z veřejných rozpočtů, potřebou zvyšovat zaměstnanost, přispět k sociálnímu začleňování a k udržitelnému místnímu rozvoji a stabilitě regionů. Pro šíření myšlenek sociální ekonomiky a zahájení výzkumů jsou důležité evropské iniciativy, které vytvářejí možnosti podnikání pro každého.

České sociální podniky

V roce 2006 EMES zveřejnila studii - závěrečnou zprávu z výzkumu role sociálních podniků v zemích střední a východní Evropy a ve Společenství nezávislých států.¹⁰ Uvádí se v ní, že výzkum sociální ekonomiky a sociálních podniků byl dosud realizován v patnácti zemích Evropské unie, v nových členských státech a v dalších zemích však systematicky proveden nebyl. Ve zprávě se konstatuje, že v České republice, Estonsku, Litvě, Polsku a Slovinsku lze nalézt právní formy subjektů sociální ekonomiky - asociací, nadací, družstev i různých typů nestátních neziskových organizací.¹¹

V České republice jsou to podle závěrečné zprávy občanská sdružení, družstva, obecně prospěšné společnosti a nadace. Autoři studie upozorňují na to, že pro nadace platí přísná omezení, co se týče angažovanosti v ekonomických aktivitách, a že podstatou občanských sdružení není produkce zboží a služeb pro trh. Specifické jsou obecně prospěšné společnosti, které mají dovoleno vykonávat ekonomické aktivity, protože to mají uvedeno ve svém statutu. Očekává se, že tyto aktivity jsou veřejně prospěšné, a proto mají výhody v placení daní. Podobně specifická je i část občanských sdružení, která mají uvedeno ve stanovách, že budou vykonávat veřejně prospěšné ekonomické aktivity. Například jde o služby, které občanská sdružení poskytují bezdomovcům nebo

mladým lidem v „drop-in centrech“ a na jejichž poskytování dostávají dotace z veřejných rozpočtů.¹²

Ve studii je uvedeno devět charakteristik „ideálního“ sociálního podniku podle EMES, zároveň však autoři připouštějí, že ve zkoumaných zemích není možné vyžadovat splnění všech těchto znaků. Uvádí se proto přizpůsobená „jemnější“ definice sociálního podniku. „Provedené studie naznačují, že některá kritéria nejsou ve zkoumaných zemích dosud splněna a bude vyžadovat určitý čas, než budou moci být vyžadována (např. zapojení minimálního počtu placených pracovníků).“¹³

Přizpůsobená „jemnější“ definice obsahuje tři základní ekonomické a tři základní sociální charakteristiky.

Ekonomické charakteristiky

1. Trvalé aktivity zaměřené na výrobu zboží a/nebo prodej služeb. Hlavním cílem sociálních podniků není, na rozdíl od tradičních organizací občanské společnosti, angažovanost v dobročinných aktivitách nebo v přerozdělování finančních toků. Vyrábějí výrobky nebo poskytují služby lidem. Ekonomická činnost je jedním z hlavních důvodů jejich existence.
2. Vysoký stupeň autonomie. Sociální podniky jsou zakládány a řízeny skupinami lidí na základě jimi vypracovaných plánů. Mohou být závislé i na veřejných dotacích, ale nejsou přímo ani nepřímo řízeny veřejnými institucemi nebo jinými organizacemi (svazy, soukromými společnostmi atd.).
3. Trend směrem k placené práci. Zpočátku není nutně vyžadováno vytvoření placených pracovních míst. Podniky mohou v počáteční etapě vznikat na základě dobrovolné práce, avšak musí být jasný trend k vytváření pracovních míst.

Sociální charakteristiky

1. Základním smyslem sociálního podniku je provozovat aktivity prospívající celé společnosti či specifické skupině lidí.
2. Rozhodování není založeno na vlastnictví kapitálu, síla hlasovacího práva by neměla být závislá na výši vložených prostředků. Důležitými prvky jsou demokratický styl řízení, zapojování všech aktérů vykonávané aktivity, spolupráce s klienty či zákazníky, zapojení zainteresovaných partnerů do rozhodovacího procesu a participativní management.
3. Sociální podniky buď vůbec nerozdělují zisk, nebo ho mohou rozdělovat jen do určité míry. Lze mezi ně zahrnout i podniky, které mohou bez omezení rozdělovat vysoké procento zisku (50–60 %), vyloučeny jsou však ty podniky, jejichž cílem je maximalizace zisku.

Sociální podniky jsou vytvářeny „zdola“ dobrovolnou iniciativou občanů.

Nejčastěji vznikají nová pracovní místa pro osoby ze znevýhodněných sociálních skupin a podniky tak naplňují znaky sociálního podniku typu WISE. Sociální podniky zároveň nabízejí produkty a služby ve městech a obcích. Začátky sociálních podniků jsou většinou spojeny s realizací projektů podporovaných z evropských Strukturálních fondů. Od roku 2003 do roku 2008 organizace občanského sektoru navazovaly mezinárodní spolupráci, získaly zkušenosti ze zahraničí a začaly se nazývat sociálním podnikem nebo sociální firmou. Vznik sociálních podniků byl podpořen Evropským sociálním fondem, Operačním programem Lidské zdroje a zaměstnanost. Během let 2009–2013 Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR formulovalo požadavky na sociální podniky ve výzvě č. 30 „Sociální ekonomika“.

Legislativní pozadí podpory sociálních podniků zaměstnávajících osoby se zdravotním postižením je spojeno s poskytnutím dotace na vytvořené pracovní místo podle zákona o zaměstnanosti. Díky výzvě z Evropského sociálního fondu je koncept sociálních podniků rozšířen na zaměstnávání osob z dalších znevýhodněných skupin.

Síla i slabost vzniku konceptu sociálního podniku

Východiskem pro sociální a solidární ekonomiku i pro sociální podnikání v České republice jsou kulturně historické kořeny a tradice solidarity a vzájemné pomoci. Spolky, nadace a družstva existovaly v různých formách po dobu více než sto let. Snahy o vytvoření spolků a družstev - tedy „kořeny“ českých sociálních podniků - lze nalézt na začátku 19. století. Znamé osobnosti, které formulovaly základní principy ekonomického individualismu a solidaritě, byli František Cyril Kampelík, František Ladislav Chleborad nebo Karel Engliš. Prezident Tomáš Garrigue Masaryk vytvořil přátelské prostředí pro vznik a vývoj občanských organizací. Vysoký počet spolků a družstev v období mezi 1. a 2. světovou válkou navazoval na tradice Českého národního obrození 18. a 19. století. Ve druhé polovině 19. století rostl také počet českých malých a středních podniků a nově vzniklá třída českých bohatých podnikatelů hrála důležitou roli ve filantropii. Někteří z nich se stali slavnými mecenáši. Například architekt Josef Hlávka založil nadaci Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových (1904), mecenáš Alois Oliva založil Olivovu nadaci (1896), atp. Nejstarší výrobní družstvo Kovo Věšín bylo založeno v roce 1892 a družstevnictví plně realizovalo myšlenku subjektu založeného na vzájemné podpoře svých členů. Mnoho družstev vznikalo v různých oblastech a doba mezi 1. a 2. světovou válkou představovala „zlatá léta“ nejen pro spolky, ale i pro družstva. Po skončení 2. světové

války spolky, nadace a družstva rychle pokračovaly ve své činnosti, ale únor 1948 přinesl významné změny. Řada spolků, nadací i družstev zanikla, nastupující společenské organizace a výrobní družstva se staly nástrojem komunistického režimu. Centrální řízení a plánování národního hospodářství nedávalo prostor pro ekonomické aktivity občanských nebo církevních organizací a od socialistických podniků se neočekávalo společensky odpovědné chování a sladování ekonomických a sociálních cílů. V listopadu 1989 „sametová“ revoluce přinesla občanskou svobodu a zhroutil komunistický režim. Začala se intenzivně obnovovat občanská společnost, včetně vzniku nových spolků, nadací. Rozvoj občanského sektoru po roce 1989 je jedním ze základů sociální a solidární ekonomiky a vytváří podmínky pro vznik sociálních podniků. Další změny jsou spojeny se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 a pronikáním euroamerických myšlenek společensky odpovědného podnikání k nám.

Síla a výskyt tématu sociálního podniku jsou podmíněny dvěma hlavními důvody. Za prvé, sociální podniky jsou vytvořeny iniciativou „zdola nahoru“; je to činnost samotných subjektů. Tyto subjekty získaly zkušenosti se sociálním podnikáním ze zahraničí a samy sebe nazývají sociálním podnikem. Druhý důvod je spojen s finanční podporou z Evropského sociálního fondu, kdy byly podpořeny projekty sociálních podniků, které naplňovaly principy uvedené ve výzvě „Sociální ekonomika“. V současné době očekáváme, že sociální podniky budou podporovány z různých operačních programů Evropského sociálního fondu v novém programovém období 2014–2020, pokud jde o boj proti chudobě, podporu zaměstnanosti a sociálního začleňování nebo podporu malých a středních podniků.

Slabost je spojena s překážkami, které byly formulovány Defournym, jsou typické pro země střední a východní Evropy a brání přijetí konceptu sociální ekonomiky:¹⁴

- vládní politika, která spoléhá na sílu volného trhu a podceňuje hodnotu alternativních organizací a podniků, zejména v podmínkách místního rozvoje;
- nedůvěra v družstva a nestátní neziskové organizace, jež je v mnoha zemích zapříčiněna negativním vnímáním družstev - i těch, která vznikla před érou komunismu - jako organizací spojených s předchozím komunistickým režimem;
- vysoká závislost neziskových organizací na státu v sociální oblasti, nedostatečné ocenění role subjektů třetího sektoru jako alternativní možnosti;
- subjekty třetího sektoru, které jsou v některých zemích finančně podporovány převážně zahraničními dárcovskými společnostmi (například americkými nadacemi), jež je mnohdy využívají pro své vlastní účely a omezují jejich autonomii;

- i když subjekty třetího sektoru vznikají v občanské společnosti a za účelem plnění sociálního poslání, někdy své činnosti přizpůsobují možnostem získat finanční příležitosti;

- nedostatky legislativního rámce regulujícího ekonomické aktivity subjektů třetího sektoru ve prospěch samofinancování;

- všeobecný nedostatek důvěry v solidární jednání, koncept solidarity je v první řadě vnímán jako vztah jednotlivce k přátelům a rodině, vidina ekonomické aktivity je spojena více s vlastními cíli než s pozitivním přínosem pro celou společnost;

- přetrvávající vliv politické kultury z předchozího režimu, ve kterém byly aktivity účastníků sociální ekonomiky limitovány jejich vlastními zájmy;

- problém mobilizace zdrojů (lidských, finančních).

Největším problémem je nedostatečná znalost pojmů sociální ekonomika, solidární ekonomika, sociální podnik a sociální podnikání odbornou i laickou veřejností. Proč by podnik měl být sociálním, pokud to není „pozitivní signál“? Čím se má odlišovat od ostatních, když veřejnost nemá představu o sociální ekonomice?

Výsledky výzkumu sociálních podniků v České republice

Studie a výzkum sociální ekonomiky i sociálních podniků a navazování kontaktů se zahraničními institucemi provádí několik let Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze (FHS UK). Výzkumníci vychází z předpokladu, že pro zahájení zkoumání a doložení tvrzení, že česká sociální ekonomika existuje, lze pro její definování využít dva stávající zahraniční přístupy, a to právně/institucionální přístup a normativní přístup.

Výzkumný tým katedry studií občanské společnosti FHS UK a Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí (VÚPSV) realizoval v letech 2008–2010 projekt s využitím zahraniční metodiky zveřejněné v roce 2006 ve studii Evropské výzkumné společnosti EMES.¹⁵ Na uvedený výzkum navazuje každoročně řada zpracovaných studií sociálních podniků s využitím metodiky EMES, kterou získaly výzkumnice katedry studií občanské společnosti díky svému zapojení v mezinárodním projektu ICSEM: „International Comparative Social Enterprise Models“.¹⁶

Na základě dosavadních kroků v prosazování konceptu sociálního podnikání v České republice lze rozpoznat dva přístupy. Oba přístupy jsou ovlivněny zahraničními autory a směry.

První přístup je ztotožněn s definicemi EMES, vychází z evropské tradice spolků, vzájemnosti a družstev. Z amerického pojetí je mu blízká důležitost podnikání,

kteří přináší vlastní zdroje zejména organizací občanského sektoru.

Druhý přístup více zdůrazňuje sociální inovace, udržitelnost, společenskou odpovědnost a prospěšnost, byznys nástroje a tržní principy. Bližší je přístup autorů z USA.

Hlavní faktory ovlivňující přijetí konceptu sociálního podnikání:

A. Vliv zahraničních autorů a přístupů důležitých pro vypracování českých definic

B. Evropský vliv na vznik integračních sociálních podniků (WISE model)

C. Iniciativa „zdola nahoru“ z občanského sektoru (asociativní model sociálního podniku)

D. Iniciativa „zdola nahoru“ z družstevního sektoru (družstevní model sociálního podniku)

E. Iniciativa „zdola nahoru“ z tržního (komerčního) sektoru (byznys model sociálního podniku)

Lze konstatovat, že sociální podniky i sociální podnikání v ČR existuje. Analýzu, týkající se identifikování českých sociálních podniků, provedla Anna Dufková.¹⁷ Co se týče právních forem sociálních podniků, dominují ziskové právní formy, a to zejména společnosti s ručením omezeným, nejčastější neziskovou právní formou je obecně prospěšná společnost. Družstev je ve srovnání s ostatními státy EU poměrně málo.¹⁸ Mezi další právní formy, které jsou uváděny v zahraničí jako možné sociální podniky, patří nadace a spolky.

V červnu roku 2014 vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR seznam indikátorů, na základě nichž je v České republice možné identifikovat sociální podnik.¹⁹ V rámci seznamu byly vytvořeny dvě sady rozpoznávacích znaků, které zpracovala obecně prospěšná společnost P3-People, Planet, Profit. Jedná se o sady znaků pro obecný sociální podnik a typ WISE. V České republice převažují zejména WISE, které zaměstnávají zdravotně postižené osoby. Existují i podniky zaměstnávající jiné skupiny znevýhodněných osob, jako jsou například bezdomovci nebo dlouhodobě nezaměstnané osoby.

V lednu roku 2014 bylo na území České republiky zjištěno 202 sociálních podniků, které se zabývají celou řadou aktivit, mezi nimiž převažují zahradnictví, úklidové práce, prodej, potravinářská výroba, pohostinství a ubytování. Rovněž byla zjištěna značná převaha sociálně integračních podniků. Jen 20 podniků ze všech nedeclarovalo přispění k rovným příležitostem. Cílovou skupinou 135 podniků jsou zdravotně postižení jedinci, u 67 podniků pak dlouhodobě nezaměstnaní. Tyto údaje jsou zajímavé a částečně mapují prostředí sociálních podniků a sociální ekonomiky v České republice. Rovněž potvrzují fakt,

že integrační sociální podnik je dominantní formou sociálního podniku v České republice.²⁰ V současnosti je stále uváděn počet 217 subjektů.²¹ Je nutné mít na mysli, že seznamy a databáze vznikají na základě dobrovolnosti, a i to je výrazem „iniciativy zdola“.

V této problematice se angažují také různé regiony, které sociální podnikání podporují. Například Trast pro ekonomiku a společnost šíří myšlenky solidární ekonomiky na Jižní Moravě, Agentura pro sociální začleňování podporuje oblast sociálního podnikání a přípravu zákona o sociálním podnikání.

Obecně prospěšná společnost P3-People, Planet, Profit se zabývá zejména prosazováním sociálního podnikání a koordinuje činnost Tematické sítě pro sociální ekonomiku TESSEA.²² Vedle toho jsou u nás i další různé, které se věnují sociálním podnikům. Je to např. Komora sociálních podniků, anebo iniciativy spojené se společensky prospěšným podnikáním: mezinárodní soutěž Social Impact Award spojená s Impact Hubem nebo mezinárodní soutěž Sozial Marie, která oceňuje sociální inovace. Asociace společenské odpovědnosti, Byznys pro společnost, Business Leaders Forum, Inovace pro společnost a další stejně jako česká pobočka mezinárodní organizace Ashoka, která se zabývá vyhledáváním a podporou sociálních inovátorů.

Závěr

Protože v České republice není možné vyjít z legislativního rámce pro sociální ekonomiku a sociální podniky, jsou v současné době výchozí zahraniční definice. Podobně jako subjekty sociální ekonomiky v jiných zemích jsou tyto soukromé subjekty nezávislé na státu, vykonávají ekonomické činnosti, ale odlišují se od tržních ziskových společností tím, že sledují sociální nebo environmentální cíle v daném místě. Lze konstatovat, že sociální podniky i sociální podnikání v České republice existuje. Převažují zejména integrační sociální podniky, které zaměstnávají zdravotně postižené osoby. Pro přijetí koncepce sociální ekonomiky a sociálního podnikání jsou také důležité různé iniciativy vznikající „zdola“.

- 1 Projekt GA ČR č. 402/08/ 0571 Sociální ekonomika - nová oblast výzkumu v České republice
- 2 Následující konference se konala v roce 2004 v polském Krakově.
- 3 In Dohnalová, M. *Sociální ekonomika v evropeizaci českého hospodářství*. Studie Národohospodářského ústavu J. Hlávky č. 9. Praha: Národohospodářský ústav J. Hlávky. 2006.
- 4 Defourny, J., Pestoff, V. (eds.), *Images and Concepts of the Third Sector in Europe*. EMES European Research Network 2008. Zkrácený překlad M. Rulíkové „Představy a koncepty třetího sektoru v Evropě“ In: Dohnalová, M., Průša, L.

- Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 11-21.
- 5 Defourny, J., Develtere P., Fontevau B. (eds.). *L'économie sociale au Nord et au Sud*. De Boeck, Bruxelles, 1999.
 - 6 Podpora malých korporací ze strany sociálních křesťanů společně s jejich potvrzením individuální autonomie vedla ke konceptu subsidiarity, podle kterého by vyšší autorita neměla přejímat funkce autority nižší - ta je blíže k uživateli -, které je schopna převzít. F.G. Raiffeisen na základě této filosofie založil v Německu první venkovskou spořicí a úvěrovou společnost. In : Defourny, J., Develtere, P., Fontevau, B. (eds.). *L'économie sociale au Nord et au Sud*. Brussels: De Boeck Université, 1999.
 - 7 Změny ve směrech: a) zavádění nových výrobních nebo výrobních nových kvalit; b) zavádění nových výrobních metod; c) otevírání nového trhu; d) zajištění nových zdrojů surovin; e) reorganizace oblasti aktivit. In Borzaga, C., Defourny, J. *The Emergence of Social Enterprise*. London: Routledge, 2001.
 - 8 Hart, K., Laville J. L. Cattani A.D. (eds.). *The Human Economy*. Cambridge: Polity Press, 2010.
 - 9 Ávila, R. Ch., Campos, J. L. M. *Social Economy in the European Union* [online]. Bruxelles: The European Economic and Social Committee, 2007. [citováno 2012-11-05]. Dostupné z URL: <<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article420>>.
 - 10 Studie obsahuje popis situace v České republice, Estonsku, Litvě, Polsku, Slovinsku, Bulharsku, Makedonii, Srbsku, Bělorusku, Kazachstánu, Rusku a Ukrajině.
 - 11 *Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and the CIS*. [online]. s. 101. UNDP-BRC, EMES, 2006 [citováno 2010-07-25]. Dostupné z: <http://europeandcis.undp.org/files/uploads/Social%20Enterprise%20Study_Final%20Draft_%20April%202006_.pdf>, s. 28, překlad: M. Dohnalová.
 - 12 Tamtéž, s. 45.
 - 13 Tamtéž, s. 61.
 - 14 Borzaga, C., Galera G. *Social Economy in Transition Economies: Realities and Perspectives*. 2004. [online]. [cit. 2015-08-04]. In Defourny, J. *Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities* 2004, [online]. [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <http://www.msc.pef.czu.cz/mcsc_em/data/Jones/0910/Defourny%20SOCIAL%20ENTERPRISE%20IN%20AN%20ENLARGED%20EUROPE.pdf>.
 - 15 Projekt GA ČR č. 402/08/ 0571 Sociální ekonomika - nová oblast výzkumu v České republice.
 - 16 Za ČR zastupuje Marie Dohnalová a Kateřina Legnerová. Na zpracování kapitoly o českém sociálním podnikání se podílely Jaroslava Hrabětová, Věnceslava Šlechtová a Durmish Guri.
 - 17 Dufková A. *Podpora sociální ekonomiky evropskými institucemi v kontextu politiky zaměstnanosti EU*. Diplomová práce. Praha: FHS UK. 2015.
 - 18 Vyskočil, M. *Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020*. Praha, 2014. [online], [cit. 2015-08-04]. s. 16. http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskočil_pro_web.pdf
 - 19 „Sada indikátorů (rozpoznávacích znaků) pro sociální podnik a integrační sociální podnik“. [online]. Praha: MPSV. 2014. [online], [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_cs.pdf>. Habáň, P. *Indikátory pro sociální podniky: MPSV definovalo indikátory pro sociální podniky*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <<http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/socialni-podnikani/indikatory>>

- <http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/socialni-podnikani/indikatory>
- 20 Vyskočil, M. *Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020*. Praha, 2014. [online], [cit. 2015-08-04]. s. 11 - 18. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskočil_pro_web.pdf
 - 21 *Adresář sociálních podniků*. [online], [citováno 2015-11-05]. Dostupné z URL: <<http://ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku>>.
 - 22 Více: www.ceske-socialni-podnikani.cz, [cit. 2015-08-04].

Literatura:

- Adresář sociálních podniků*. [online], [citováno 2015-11-05]. Dostupné z URL: <<http://ceske-socialni-podnikani.cz/cz/adresar-socialnich-podniku>>.
- Ávila, R. Ch., Campos, J. L. M. *Social Economy in the European Union* [online]. Bruxelles: The European Economic and Social Committee, 2007. [citováno 2012-11-05]. Dostupné z URL: <<http://www.socialeconomy.eu.org/spip.php?article420>>.
- Borzaga, C., Defourny, J., (eds.). *The Emergence of Social Enterprise*. London and New York, Routledge. 2001.
- Borzaga, C., Galera G. *Social Economy in Transition Economies: Realities and Perspectives*. 2004. [online]. [cit. 2015-08-04]. In Defourny, J. *Social Enterprise in an Enlarged Europe: Concept and Realities* 2004, [online]. [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: http://www.msc.pef.czu.cz/mcsc_em/data/Jones/0910/Defourny%20SOCIAL%20ENTERPRISE%20IN%20AN%20ENLARGED%20EUROPE.pdf.
- Defourny, J., Develtere P., Fontevau B. (eds.). *L'économie sociale au Nord et au Sud*. De Boeck, Bruxelles, 1999.
- Dohnalová, M. *Sociální ekonomika v evropeizaci českého hospodářství*. Studie Národohospodářského ústavu J. Hlávky č. 9. Praha: Národohospodářský ústav J. Hlávky. 2006.
- Dohnalová, M., Průša, L.: *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer, a. s. 2011.
- Dufková A. *Podpora sociální ekonomiky evropskými institucemi v kontextu politiky zaměstnanosti EU*. Diplomová práce. Praha: FHS UK. 2015.
- Hart, K., Laville J. L. Cattani A.D. (eds.). *The Human Economy*. Cambridge: Polity Press, 2010.
- Korimová, G. *Sociální ekonomika a podnikanie/Social economics & entrepreneurship*. Banská bystrica: Belianum.Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v B. Bystrici - Ekonomická fakulta. 2014.
- „Sada indikátorů (rozpoznávacích znaků) pro sociální podnik a integrační sociální podnik“. [online]. Praha: MPSV. 2014. [online], [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_cs.pdf>.
- Habáň, P. *Indikátory pro sociální podniky: MPSV definovalo indikátory pro sociální podniky*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online], [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: <<http://www.ceske-socialni-podnikani.cz/cz/socialni-podnikani/indikatory>>
- Study on Promoting the Role of Social Enterprises in CEE and the CIS*. [online]. s. 101. UNDP-BRC, EMES, 2006 [citováno 2010-07-25]. Dostupné z: <http://europeandcis.undp.org/files/uploads/Social%20Enterprise%20Study_Final%20Draft_%20April%202006_.pdf>, s. 28, překlad: M. Dohnalová.
- Vyskočil, M. *Podklad pro koncepci politiky vlády vůči NNO do roku 2020*. Praha, 2014. [online], [cit. 2015-08-04]. s. 16. http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_vyskočil_pro_web.pdf

Autorka Marie Dohnalová působí na FHS UK Praha.

Autorka Gabriela Korimová působí na EF UMB v Banské Bystrici.

Sociálna ekonomika a sociálne podnikanie na Slovensku

Gabriela Korimová, Marie Dohnalová

Cieľom štúdie je poukázať na rozvoj teoretických a aplikačných názorov na sociálnu ekonómiu, sociálnu ekonomiku a sociálne podnikanie v ponovembrovom vývoji Slovenska. Vedecko-výskumná a publikačná základňa bola orientovaná na definovanie teoretických základov danej problematiky a špecifiká etablovania nového sektora sociálnej ekonomiky v tranzitívnych ekonomikách. V praktickej rovine rezonuje otázka úlohy sociálneho podnikania a sociálnych podnikov v politike zamestnanosti pre rôzne marginalizované skupiny trhu práce (dlhodobo nezamestnaní, zdravotne postihnutí, inak vylučovaní občania). Osobitne je dôležitá legislatívna a mediálna podpora nového typu podnikania a nových subjektov podnikania (sociálne podniky, sociálne družstvá, chránené dielne).

Úvod

Väčšina z nás, ktorí sa problematikou sociálnej ekonomie, sociálnej ekonomiky a sociálnym podnikaním dlhodobo zaoberáme, predpokladala, že v súčasnosti už nie je pre vedecké komunity a politické inštitúcie potrebné zdôrazňovať význam a prínosy sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania pre celú spoločnosť. Ukazuje sa, že naše presvedčenie nie je celkom správne. Dôkazom sú viaceré iniciatívy na úrovni EÚ či národných štátov. Aj preto v roku 2010 vypracovalo deväť významných európskych univerzitných profesorov „Apel“ na Európsku komisiu s názvom „FROM WORDS TO ACTION: Supporting cooperative and social enterprises to achieve a more inclusive, sustainable and prosperous Europe - Open Letter to the European Commission“. Tento „Apel“ následne podpísalo vyše 400 výskumných a pedagogických osobností Európy, aby upozornili, že o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní sa síce dlho diskutuje, ale praktická politická a legislatívna akceptácia na úrovni EÚ, vrátane finančných nástrojov podpory, stále absentuje, resp. je rôznorodá, až nesúrodá. Ďalej pretrvávajú značná roztrieštenosť v nazeraní na metodológiu a metodiku samotného vedeckého výskumu, ktorý je determinovaný prirodzeným tlakom z praxe, kde sa sociálne podnikanie vehementne presadzuje, vrátane už osvedčených nástrojov politiky zamestnanosti. Veď v sieti sociálnych podnikov v EÚ, na tzv. medzitru práce, postupne pracuje stále viac ľudí, ktorí dostali šancu vzdelávať sa, mať pravidelné zamestnanie či už vo výrobnjej alebo službotvornej oblasti a ich podiel na tvorbe hrubého domáceho produktu (HDP) stále rastie. Ako upozorňuje uvedený „Apel“ v sektore sociálnej ekonomiky EÚ je už zamestnaných viac ako 20 miliónov pracovníkov, vzniklo vyše 2 milióny sociálnych podnikov a sociálnych družstiev, ktoré predstavujú viac ako 10 % všetkých európskych podnikov. Pozitívne príklady z praxe a tlak európskej akademickej obce motivovali Európsku komisiu k vyššej aktivite. Tak napríklad 25. 10. 2011 vydala „Oznámenie Komisie Európskemu parla-

mentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov - Iniciatíva pre sociálne podnikanie“ s cieľom vytvárať priaznivé prostredie na podporu sociálnych podnikov v rámci sociálnej ekonomiky a sociálnych inovácií a vyčlenila osobitné financovanie rozvoja sociálnych podnikov na podporu zamestnávania rôzne marginalizovaných osôb a sociálnych skupín na trhu práce (www.employment.gov.sk/files/slovensky/.../kom_2011). V tom istom roku, v súvislosti so stratégiou EÚ 2020, EÚ predstavila „Iniciatívu pre sociálne podnikanie - akčný plán na posilnenie rámca pre sociálne podnikanie“. Išlo o zlepšenie prístupu k finančným prostriedkom, zviditeľnenie nového sektora ekonomiky a zvyšovanie povedomia o potrebách sociálneho podnikania medzi tvorcami politík. V dôsledku akceptácie uvedených iniciatív bol Európskym parlamentom dňa 17. apríla 2013 prijatý dokument „Nariadenie EP a Rady (EÚ) č. 346/2013 o európskych fondoch sociálneho podnikania“. K danej problematike sa konali viaceré významné konferencie, ako príklad uvádzame konferenciu zo 16. 1. 2014 „Social Entrepreneurs: Have Your Say!“ (http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2014/0116-social).

V tranzitívnych ekonomikách je presadzovanie myšlienok sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania ešte naliehavejšie ako vo vyspelých ekonomikách, a to hlavne z dôvodu komplexných zmien politických systémov a sociálno-ekonomických podmienok.

Vymedzenie sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania na Slovensku v kontexte vývoja v tranzitívnych ekonomikách

Priestor sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania umožňuje občanom postupne sa vymaňovať z chudoby alebo sociálnej exklúzie, dáva šancu uplatnenia na klasickom trhu práce. Všeobecne môžeme konštatovať, že v danej oblasti prax predbehla teóriu a rôzne renomované osobnosti či výskumné inštitúcie reflektujú túto absenciu teórie buď sektorovo (s prioritá-

ciou významu tretieho sektora), alebo podľa jednotlivých špecifik národných ekonomik.

Bývalé štáty strednej a východnej Európy s centrálnou riadenou ekonomikou museli na konci 90. rokov minulého storočia veľmi rýchlo transformovať celý svoj politický a sociálno-ekonomický systém. Roky ťažkej transformácie boli sprevádzané nielen etablowaním trhového prostredia, vrátane zmeny štruktúry vlastníctva a národného hospodárstva, ale aj zmenou pohľadu na trh práce a sociálnu stratifikáciu spoločnosti. Dovtedy oficiálne nepoznaný pojem „nezamestnanosť“ sa celkom prirodzene stal súčasťou života každého jednotlivca v produktívnom veku. Postupne sa vytváralo podhubie pre vznik dlhodoobej, ba až generačnej nezamestnanosti, najmä tých skupín, ktoré sa z titulu nízkej kvalifikácie, veku, rodovej nerovnosti, zmeny štruktúry ekonomiky, ale aj sociálneho systému a existencie pasce chudoby, nedokázali uplatniť na trhu práce. Preto sa na národných a lokálnych úrovniach v rámci hospodárskej politiky a sociálnej politiky zamestnanosti začali hľadať nové nástroje riešenia, ktoré by rast nezamestnanosti čiastočne eliminovali. V akademickom prostredí SR sa postupne analyzovali možnosti implementácie myšlienok sociálnej ekonomiky v teórii aj praxi.

Tranzitívne ekonomiky V4 hľadali spoločne aj individuálne národné prístupy k danej problematike, pričom mnohé bolo možné využiť aj zo systémov vyspelých ekonomik. Výskum na EF UMB však poukázal na skutočnosť, že nie všetky nástroje sociálnej ekonomiky sú prenositeľné, nakoľko celý mechanizmus (napríklad vzniku nezamestnanosti) v SR a ostatných tranzitívnych ekonomikách mal iné podmienajúce externé a interné faktory. A preto sa hľadali odpovede na otázku oneskoreného a čiastočne aj odlišného ponímania sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania v bývalých centrálnou riadených ekonomikách. Podľa nás sú to tieto nosné determinanty, ktoré súčasne spomaľovali transformačné procesy:

- neporozumenie „zmeny“ na všetkých úrovniach, neujasnenosť kompetencií a zotrvačnosť v myslení (po roku 1989);

- teoretická a praktická absencia pripravenosti prechodu centrálne riadených ekonomík na trhovú a s tým spojené sociálno-ekonomické a politické problémy a chyby;
- neodborné a predčasné politické rozhodnutie rýchleho zrušenia trhu RVHP, spoločného ekonomického priestoru pre bývalé centrálne riadené ekonomiky (1992, Maďarsko);
- nedostatok zdrojov a odborná nepripravenosť štátnych a novo tvoriacich sa súkromných podnikov etablovať sa na tzv. „tvrdých“ zahraničných trhoch tovarov a služieb;
- chyby v procesoch privatizácie štátnych podnikoch (v SR malá a veľká privatizácia);
- transformačné problémy, reštrukturalizácia národného hospodárstva, rast nezamestnanosti, chudoby a sociálneho vylúčenia osobitne nízko vzdelaných osôb;
- prehlbovanie sociálnej diferenciácie a rast rizika chudoby (prioritne pre dlhodobu nezamestnaných, nízke príjmy z dôchodkov apod.);
- iná štruktúra a príčiny potreby medzitrhu práce ako vo vyspelých ekonomikách;
- slabo rozvinutý mimovládny (tretí) sektor atď.

V teoretickej oblasti sme v tranzitívnych ekonomikách zaznamenali prvé „lastovičky“ až od polovice 90. rokov minulého storočia, keď otázky sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania prežívali už svoj plnohodnotný rozvoj vo vyspelých ekonomikách. S určitým potešením môžeme konštatovať, že v priestore V4 to boli prvé snahy práve v SR a ČR. Časový posun vo vede a výskume sociálnej ekonomiky má však aj isté pozitíva pre vedu, výskum a prax, ktoré prezentujeme na slovenských skúsenostiach:

- ukázalo sa, že viaceré štúdie o sociálnej ekonomike a praktická realizácia budovania sociálnych podnikov vo vyspelých európskych ekonomikách sú vynikajúcim predpokladom pre bývalé centrálne riadené ekonomiky, najmä v oblasti zamestnanosti;
- na základe skúseností z vyspelých ekonomík sa významne podporil výskum a rozvoj tretieho sektora v SR, vrátane viaczdrojového financovania;
- heterogenita pohľadov na danú problematiku motivovala rôzne oblasti výskumu, zároveň bolo možné kvantifikovať „biele miesta teoretického výskumu a jeho aplikácie do praxe“ a hľadať osobitosti pre tranzitívne ekonomiky.

Za významné špecifikum tranzitívnych ekonomík v oblasti sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania považujeme skutočnosť, že ich hlavným objektom skúmania je prioritne skupina pôvodného domáceho obyvateľstva, ktorá je nezamestna-

ná, nachádza sa v chudobe, alebo v sociálnej exklúzii. Vo vyspelých ekonomikách vznikla potreba rozvoja sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania z dôvodu sociálno-ekonomickej inklúzie väčšiny imigrantov, ktorých bolo potrebné integrovať jazykovo, kultúrne, konfesijné a pracovne. K tomu sa hľadali vlastné a osobitné nástroje realizácie. Riešenie problémov v tranzitívnych ekonomikách má inú cieľovú skupinu a preto sociálna ekonomika musí hľadať vlastné nástroje riešenia a presadzovania sociálneho podnikania, sociálnych podnikov a sociálnych družstiev.

Výsledky výskumu a aplikácie cieľov sociálnej ekonomiky na Slovensku

Slovenské skúsenosti z etablovania sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania sme rozdelili do dvoch základných oblastí, a to do teoreticko-metodologickej a aplikáciej.

V prvej oblasti bolo základným cieľom výskumu rozvíjať tie teoreticko-metodologicke oblasti, ktoré v dovtedajšej výskumnej a odbornej publicite buď absentovali, resp. sa len začali skúmať. Preto sme na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici založili Centrum výskumu sociálnej ekonomiky a podnikania (CVSE).¹ Okrem uvedených výsledkov dlhoročnej práce CVSE pripomíname pomoc pri vzniku skupiny výskumníkov a autorov sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania na akademickej pôde Pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici (garantky Hudecová, A. a Brozmanová B.), Univerzity Komenského v Bratislave (garantka Lubelcová G.) a Ekonomickej univerzity v Bratislave (garantky Rievajová E. a Pongraczová E.). Odborná spolupráca prebiehala aj s českými výskumnými skupinami na Ekonomickej fakulte TU v Liberci, VŠE v Prahe, Ostravskej univerzite v Ostrave, Univerzite v Hradci Králové, Univerzite Palackého v Olomouci a sociálnej sieti TESEA v Prahe. V Poľsku je nadviazaná spolupráca s Univerzitou v Plocku v rámci medzinárodného projektu „Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej Mazowsza Płockiego“. V praxi sme do výskumu a projektov o sociálnom podnikaní zapojili Banskobystrický samosprávny kraj, viaceré miestne samosprávy pri etablovaní obecných sociálnych podnikov, Združenie mladých Rómov na Slovensku, INTEGRU - chránené dielne, n.o. v Priechode pri Banskej Bystrici, občianske združenie Chránené bývanie a chránené dielne v Banskej Bystrici a mnoho iných neziskových organizácií.

Za určitý prínos Slovenska v teoretickej oblasti danej problematiky považujeme snahu o metodologické rozlíšenie základ-

ných pojmov sociálna ekonomia, sociálna ekonomika a sociálne podnikanie v systéme spoločenských vied a v medzisektorovom prepojení s ambíciou rozptúpania odbornej diskusie na danú tému. **Sociálnu ekonomiu** vnímame ako „*medziodborovú vednú disciplínu, ktorá sa zaoberá sociálnou stratifikáciou spoločnosti a prostredníctvom sektora sociálnej ekonomiky realizuje spoločensky akceptovanú mieru sociálnej spravodlivosti, sociálnej inklúzie a blahobytu jednotlivca v záujme zvyšovania kvality života*“. V rámci dlhoročného výskumu, medzinárodných projektov a konferencií sme v teoretickej oblasti vymedzili základné predpoklady rozvoja sociálnej ekonomie a ekonomiky (filozofické, politické, ekonomické, sociálne, legislatívne a metodologické), kvantifikovali tzv. tvrdé a mäkké faktory sociálneho podnikania, ktoré v takejto komplexnej podobe neboli dovtedy skúmané, rozvíjali teóriu sociálneho manažmentu (care a case manažment), sociálneho marketingu a administratívneho manažmentu, vypracovali modely kvality verejných, osobitne sociálnych služieb, a viaczdrojového financovania v danej oblasti. **Sociálnu ekonomiku** vymedzujeme v dvoch rovinách. Na teoretickej úrovni: „*sociálna ekonomika je interdiciplinárna vedná disciplína, ktorá skúma správanie sociálnych subjektov, predvída sociálno-ekonomické podmienky alternatívnej realizácie verejného záujmu s cieľom spoločensky začleňovať znevýhodnené či dlhodobu exkludované skupiny*“. Súčasne predstavuje sústavu sociálno-ekonomických cieľov, nástrojov a organizačno-právnych opatrení, ktoré smerujú k objektívnemu zmierňovaniu sociálnych rozdielov medzi jednotlivcami, skupinami ľudí a medzi regiónmi. Na praktickej úrovni: *sociálnu ekonomiku tvoria rôzne typy sociálnych subjektov organizácie nezávislých od verejnej správy, i keď tie sú pri produkcii tovarov a služieb podporované z verejných zdrojov, pretože prioritujú sociálne ciele: prácu pred kapitálom, verejný záujem pred ziskom, prípadný zisk podielovo reinvestujú na sociálne a rozvojové účely, v sociálnych družstvách akceptujú demokratickú participáciu bez ohľadu na majetkový podiel v podniku*. Tým sociálna ekonomika reaguje na rôzne negatívne externality súkromného a politického trhu, ktoré v konečnom dôsledku spôsobuje ľudský faktor. **Sociálne podnikanie** z ekonomického pohľadu je „*osobitný druh podnikania prioritne založený na neziskovom princípe netrhových alebo polotrhových vzťahov pluralitných poskytovateľov, ktorí pôsobia v oblasti verejného záujmu*“ (Korimová, G., 2007, 2014).

V druhej, aplikáciej oblasti sme pre prax pripravili:

- systém celoživotného vzdelávania pre budúcich manažerov sociálnych podnikov (zatiaľ jediný akreditovaný kurz

v krajinách V4 má EF UMB pod názvom „Manažér sociálneho podnikania“);

- podklady pre akreditáciu vysokoškolského vzdelávania na EF UMB v obore verejná ekonomika a služby pre 2. stupeň štúdia s názvom: „Sociálna ekonomika a podnikanie“. Ambíciou je postupne konštituovať fakultné, medzi-univerzitné a medzinárodné študijné programy v danej oblasti. Zámerom je pripraviť kvalifikačných absolventov pre sociálne podniky a sociálne družstvá rôznych právnych subjektov a oblastí zamerania. Prax opäť ukazuje, že takéto pozície na trhu práce absentujú a spôsobujú problémy pri presadzovaní hlavných cieľov sociálneho podnikania a neschopnosti manažérov konkurovať na trhu tovarov a služieb;
- na základe zahraničných a domácich skúseností sme vpracovali vlastnú typológiu sociálnych podnikov podľa cieľovej skupiny zamestnancov, vytypovali nástroje sociálnej inklúzie a financovania. Pripomíname, že v tejto štruktúre sú zakomponované aj družstevné formy sociálneho podnikania, ktoré majú svoju tradíciu (Taliano, Česko, Poľsko, Slovensko apod.);
- identifikovali sme štyri typy podnikania.² Súčasne sme pre trh práce definovali **sociálny podnik** ako „*podnikateľský subjekt, ktorý pôsobí v konkurenčnom prostredí trhu tovarov a služieb, prioritne zamestnáva dlhodobo nezamestnaných a nezamestnateľných občanov a občanov so zdravotným postihnutím, alebo inak marginalizované skupiny. Jeho hlavným cieľom je kultúra dávania, ako pridaná sociálna hodnota, a spoločenské začleňovanie svojich zamestnancov. Prípadné zisky podielovo reinvestuje do rozvoja svojich sociálno-ekonomických cieľov*“ (Korimová, G. 2008, 2014).
- v členení sociálnych podnikov vychádzame z troch hlavných skupín populácie, ktoré je potrebné podporiť v procese integrácie na trh práce a pri zvyšovaní ich kvality života. Prvú skupinu tvoria dlhodobo nezamestnaní jednotlivci, ktorí si nevedia nájsť prácu, alebo ešte nikdy nepracovali, ale ich zdravotný a pracovný potenciál je bez väčšieho obmedzenia. Druhú skupinu tvoria občania so zdravotným postihnutím. I keď vo väčšine štátov, aj v SR, pre túto skupinu obyvateľstva existujú samostatné právne a finančné inštitúty, domnievame sa, že ak budú súčasťou priestoru sociálneho podnikania ich možnosti sa znásobia. Osobitne sa to týka tých občanov so zdravotným postihnutím (ZŤP), ktorých miera pracovných schopností je tesne podprahová (na Slovensku je pre ZŤP akceptovaná znížená pracovná schopnosť nad 40 %). Ukazuje sa, že práve táto skupina neza-

mestnaných by po príprave na medzitruhu práce v sociálnom podniku (chránenej dielni) alebo v sociálnom družstve, bola spôsobilá sa pracovne osamostatniť (ako samozamestnanec, samostatne zárobkový subjekt - SZČO), alebo zamestnať sa na klasickom trhu práce. K tomu je však potrebné vypracovať ďalší koncept pracovných činností pre chránené dielne, t.j. zamerať sa na získanie konkrétnych pracovných zručností, vrátane vzdelávania pre sociálne podnikanie. Tretiu skupinu tvoria všetci tí jednotlivci, ktorí sú odkázaní na nejaký typ sociálnej služby (seniori, ZŤP, ostatné sociálne vylučované skupiny, v SR najmä Rómovia). Týmto trom hlavným skupinám marginalizovanej populácie treba vytvárať vlastné typy sociálnych podnikov, s vlastným systémom viaczdrojového financovania v jednom ucelenom zákone o sociálnom podnikaní. Súčasne sme vypracovali model takýchto sociálnych podnikov s názvom „Tri krát stačí!“. Znamená to, že sa tri krát ponúkajú rôzne možnosti socializácie a pracovných schopností. V prípade, že konkrétna zapojená osoba neprejaví ohotu pracovať, i keď má na to zdravotné a iné predpoklady, navrhujeme jej vyradenie z poskytovania sociálnych transferov.

Pri praktickej príprave projektov sociálnych podnikov vychádzame z viacerých štúdií a skúseností, ktoré sumarizovala aj Európska komisia pre oblasti sociálneho podnikania. Sú to najmä: služby v domácnosti, starostlivosť o deti, nové informačné a komunikačné technológie, práca so znevýhodnenými osobami, renovácia budov a verejných priestranstiev, práca v oblasti udržiavania bezpečnosti, miestna verejná doprava, lokálny obchod, cestovný ruch, audiovizuálny sektor, kultúrne dedičstvo a miestny rozvoj kultúry, odpadové hospodárstvo, vodohospodárstvo, ochrana a údržba prírody, regulácia a monitoring znečistenia ovzdušia a poľnohospodárstvo (rastlinná a živočíšna výroba). V súčasnosti máme vypracovaný projekt Poľnohospodárske sociálne podniky a sociálne družstvá, ktoré by veľmi rýchlo dokázali znížiť mieru nezamestnanosti, hlavne vidieckeho obyvateľstva, nielen na Slovensku. Reálne efekty sociálneho podnikania v SR sme zamerali aj na rozvoj zamestnanosti v sektore komerčných a verejných sociálnych služieb, ako aj na posilňovanie sociálnej inklúzie a sociálnej pomoci odkázaným. Oblasť poskytovania sociálnych a komunitných služieb pre rôzne vylučované skupiny obyvateľstva považujeme za významný sektor sociálnej ekonomiky v tom, že sú orientované na udržanie a zvyšovanie kvality života osôb, odkázaných na pomoc iných. Súčasne reflektujú potrebu deinštitucionalizácie sociálnych služieb.

Slovensko z pomedzi všetkých tranzitívnych ekonomík ako prvé riešilo podporu sociálneho podnikania, a to dvoma spôsobmi: legislatívne a pilotnými projektmi. Prostredníctvom legislatívnej úpravy zákona o službách zamestnanosti v roku 2007 (s účinnosťou od roku 2008) bola do zákona o službách zamestnanosti č. 5/2004 Z. z., v znení ďalších noviel a predpisov, včlenená časť o sociálnych podnikoch. Do novovytvoreného Registra sociálnych podnikov sa do roku 2010 zapísalo celkom 68 subjektov s plánovaným počtom 1289 novovytvorených pracovných miest. Tento trend bol pozitívny a pribúdali nové subjekty, nakoľko pôvodná legislatíva aj finančne podporovala vznik sociálnych podnikov po dobu minimálne 1 roka ich existencie. Za určité negatívum existujúcej právnej úpravy o sociálnych podnikoch považujeme nedostatočnú podporu sociálnych podnikov z hľadiska časového a finančného. Jeden rok, v odôvodnených prípadoch aj dva roky podpory, sa ukázali ako nedostatočné s ohľadom na zamestnaneckú štruktúru, kvalitu a produktivitu pracovnej sily. Ak vezmeme do úvahy, že tieto sociálne podniky majú prijímať ľudí s nízkymi, resp. žiadnymi pracovnými návykmi (generačná nezamestnanosť), nízkou kvalifikáciou až negramotnosťou, nízkymi hygienickými a ostatnými spoločensko-pracovnými návykmi, potom nemôžeme predpokladať, že budú schopní okamžite pracovať a podávať aspoň 50 % výkonov plánovanej produktivity, nakoľko refundácia ceny práce na jedného zamestnanca bola v prvom roku len 50 %, v druhom 40 % nákladov, čo predpokladá, že zvyšok má „vyrobiť“ prijatý zamestnanec. Tu je ex ante zakomponovaný určitý neúspech sociálnych podnikov, čo viedlo manažmenty sociálnych podnikov k tomu, aby pri výbere uchádzačov prioritizovali tých, ktorí majú vyššie predpoklady na rýchle zaškolenie a rast produktivity práce. Tým sa väčšina marginalizovaných jednotlivcov automaticky „vyradila“ z možnosti pracovať v sociálnom podniku. Druhé negatívum zákona bolo, že sa zamerával iba na skupinu „zdravých“ uchádzačov o zamestnanie, čo bolo podmienené tým, že občania so zdravotným postihnutím majú možnosť pracovať v chránených dielnach. Ako sme vyššie uviedli, absentuje dostatočný priestor pre osoby so ZŤP s nižšou mierou pracovnej neschopnosti, ktorí by mohli pracovať v sociálnom podniku a po získaní pracovných zručností by odišli na klasický trh práce. Tým by sa značne znížili náklady štátu na podporu chránených dielní.

Postupné znižovanie počtu sociálnych podnikov bolo spôsobené aj zrušením dotácie (2013) na mzdové náklady zamestnancov a pomerne náročnou administráciou prihlasovania sa do Registra. V podstate platí, že takýto subjekt má výhodu iba v tom, že nesie názov sociálny podnik,

čo je pre sociálnych podnikateľov neefektívne a má iba etický a možno marketingový efekt.

Tieto a iné otázky súvisiace so sociálnou inklúziou a sociálnym podnikaním mali na Slovensku overiť pilotné projekty podporované z eurofondov. Preto vláda v roku 2008 schválila 8 pilotných projektov sociálnych podnikov, ktoré boli teritoriálne umiestnené práve v oblastiach s najvyššou mierou nezamestnanosti, pričom z tejto miery nezamestnanosti až 90–95 % predstavovali dlhodobá a generačne nezamestnaní a neprispôsobiví jedinci či skupiny. Absolútna absencia medializácie hlavných cieľov sociálneho podnikania, nepripravenosť podnikateľského prostredia na nový typ podnikania a sociálnych podnikov, ale aj určité podozrenia z politického klientelizmu vyvolali negatívne reakcie a kritiku narušenia trhového prostredia.³

V kontexte formovania legislatívneho a praktického zavádzania sociálnych podnikov a neúspechu pilotných sociálnych podnikov sa postupne začali konštituovať aj obecné sociálne podniky (OSP). Miestne zastupiteľstvá tak v 30 prípadoch prevzali na seba kompetenciu založenia sociálneho podniku pre svojich nezamestnaných spoluobčanov, ktorí boli evidovaní v rámci existujúcich aktívnych prác. Aj v tejto kategórii zakladajúcich subjektov (obce, mestá) evidujeme pozitívne i negatívne dôsledky a skúsenosti. Medzi pozitíva je možné zaradiť predpoklad, že OSP reagovali na lokálny dopyt tovarov a služieb, že sa zvýšila lokálna - domáca výroba a spotreba a využili sa domáce prírodné a ľudské zdroje. OSP mali postupne nahradiť aktívne práce s výhodou trvalých pracovných zmlúv. Osobitný význam mali mať OSP v čase globálnej hospodárskej krízy, pretože novela zákona o službách zamestnanosti (2009) im umožnila zamestnať aj aktuálne nezamestnaných miestnych občanov. Cieľom bolo udržať u nich pracovné návyky a samozrejme odbremeniť verejné financie zo sociálnych transferov. Medzi riziká zakladania OSP patrili hlavne nedostatočne pripravené podmienky a kritériá zakladania pilotných OSP, obce neboli v mnohých prípadoch schopné a ochotné organizovať a riadiť OSP. Ako najväčšie riziko sa ukázali podmienky financovania a udržateľnosti OSP, pričom predstava vlády bola, aby sa postupne pretransformovali na klasické podniky, alebo „vyskolení“ zamestnanci budú konkurencieschopní na klasickom trhu práce. V praxi sme po roku 2010 postupne zaznamenali v Registri sociálnych podnikov určitý úbytok. Posledný aktualizovaný zoznam z 31. 3. 2014 eviduje celkom iba 44 sociálnych podnikov.

Záver

Dôsledky negatívnych skúseností v oblasti sociálnych podnikov sú pre sloven-

skú akademickú, legislatívnu a laickú verejnosť tak významné, že viacerí politickí predstavitelia stále odmietajú uznať pojem sociálny podnik a radšej ho nahrádzajú inými pojmami, najčastejšie „inkluzívny podnik, inkluzívne podnikanie“, s čím sa odmietame stotožniť. Pravdepodobne aj preto sa na Slovensku, okrem CVSE nepodarilo vytvoriť národnú platformu sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania, tak ako v ČR.

Veda však nemôže podliehať neodborným politickým tlakom. Práve uvedenú negatívnu skúsenosť považujeme za významné upozornenie pre ostatné krajiny, ktoré majú ambíciu riešiť sociálnu ekonomiku a sociálne podnikanie. Pozitívnym príkladom je poľská legislatíva o sociálnych družstvách a snahy českých aktérov o kvalifikované presadzovanie myšlienok sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania v teórii i praxi. Na Slovensku sa pripravuje v rámci nového programového obdobia znovuetablovanie sociálnych podnikov s využitím zdrojov z eurofondov a súčasne je snaha vytvoriť samostatný zákon o sociálnom podnikaní.

1 V CVSE sme sa sústredili na tieto oblasti:

- nadviazať kontakty s existujúcimi vedecko-výskumnými inštitúciami vo vyspelých ekonomikách prostredníctvom spoločných medzinárodných projektov (kontakty a projekty s univerzitami a subjektmi sociálnej ekonomiky v Belgicku, Česku, Slovinsku, Poľsku, Maďarsku, s EMES, Ciriec, Vosec, TESEA apod.);
- rozvíjať teoretické základy sociálnej ekonomie, sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania z viacerých pohľadov. Výstupom je vyše 100 heterogénne a na sociálne podnikanie orientovaných publikovaných monografií a vedeckých štúdií;
- vytvoriť platformu vedeckých medzinárodných konferencií a workshopov o sociálnej ekonomike a sociálnom podnikaní, čím sme chceli dosiahnuť vyššiu informovanosť vedeckých pracovníkov na vysokých školách a výskumných pracoviskách (na EF UMB od roku 2002 ich pravidelne organizujeme);
- definovať pojmy sociálna ekonomia a sociálna ekonomika v súvislosti s ich nejednotnou identifikáciou (vo viacerých prekladoch do SJ, ale aj iných národných jazykov, sa to často nerozlišuje!);
- kvantifikovať sociálne podnikanie ako nový typ podnikania v trhovej ekonomike a vypracovať vlastnú typológiu sociálnych podnikov, vrátane sociálnych družstiev;
- propagovať a medializovať sociálnu ekonomiku ako nový sektor ekonomiky, nakoľko sa ukázalo, že odborná i laická verejnosť dostatočne nepozná ciele a význam sociálneho podnikania a sociálnych podnikov a často je tento špecifický typ podnikania zamieňaný za podnikanie so spoločenskou zodpovednosťou.

2 Prvý typ je klasické podnikanie, kde hlavným cieľom je maximalizácia zisku. Druhý typ je podnikanie so spoločenskou zodpovednosťou, kde sa tiež maximalizuje zisk, ale manažment (majiteľ) sa dobrovoľne rozhodne časť svojho zisku reinvestovať do podnikovej sociálnej politiky alebo podporuje rôzne, spoločensky akceptované sociálne ciele. Pomerne novým (tretím) typom podnikania pre bývalé tranzitívne ekonomiky je sociálne podnikanie. Vo vyspelých ekonomikách je to už dlhodobo známe podnikanie, s väčším počtom defini-

cí a praktických realizácií. Na EF UMB vznikla vlastná charakteristika sociálneho podnikania, ktorú akceptujú viacerí autori danej problematiky. Osobitne vyčleňujeme štvrtý typ podnikania - podnikanie v sociálnej oblasti, kde sa žiaľ v mnohých prípadoch využíva (či zneužíva) idea sociálneho podnikania a dotačného financovania (najmä v oblasti sociálnych služieb, ale aj sociálneho a zdravotného poistenia apod.), ale pri realizácii cieľov na verejnom záujme a využívaní svojho zisku sa podnikateľské subjekty správajú ako pri klasickom podnikaní.

3 Pilotné projekty sociálnych podnikov vyvolali vlnu politických nepokojov. Verejnosť nebola dostatočne informovaná, že pilotné sociálne podniky dostanú dotáciu z európskych zdrojov na materiálno-technické vybavenie a refundáciu ceny práce zamestnancov, ktorí sú absolútne nepripravení pracovať. Často ich bolo potrebné socializovať, v mnohých prípadoch na východnom Slovensku sa ukázalo, že ich treba naučiť hygienickými a pracovnými návykmi, dovedieť v gramotnosti čítania a písania. Preto bola dočasná podpora na prevádzkové náklady sociálneho podniku (materiálno-technická základňa, mzdy, povinné odvody zamestnávateľa a zamestnanca apod.) existenciou záležitosťou a možnosťou založiť sociálny podnik. Kritika vysokých nákladov na jedného plánovaného zamestnanca pilotného sociálneho podniku bola opozíciou nesprávne (zámerne, predvolebne?) vypočítaná ako neúmerne vysoká voči ostatným dotáciám na iné nové pracovné miesta. Nebrali sa do úvahy reakcie MPSVR SR, že jednorazové dotácie na materiálno-technické vybavenie pilotného sociálneho podniku nie sú len pre prvú skupinu prijatých zamestnancov (približne na 1 rok), ale mali tvoriť základňu pre ďalších novoprijatých a zaskofovaných zamestnancov v priebehu viacerých cyklov v ďalších minimálne 5 rokov, čo zásadne mení prepočtovú politiku podpory pilotných sociálnych podnikov. K tomu sa priradila nie celkom kvalifikovaná práva projektov v zmysle výberu predmetu podnikania tak, aby sa zbytočne nekonkurovalo už existujúcim súkromným podnikom v regióne. Oprávnené sa kritizovali plánované vysoké platy manažmentov projektov. K tomu môžeme priradiť aj odbornú nepripravenosť riaditeľov sociálnych podnikov, keď nedokázali využiť sociálne pridanú hodnotu projektu, ktorá je prvoradá v tomto type podnikania. Z uvedených dôvodov podnikateľská, politická a laická verejnosť začala veľmi razantne odmietajú tento výborný nástroj politiky zamestnanosti. Žiaľ ani petícia a tlak na slovenské médiá z akademického a odborného prostredia, aby sa vytvoril priestor na kvalifikovanú verejnú diskusiu, neboli akceptované. Následne sa pilotné sociálne podniky dostávali do platobnej neschopnosti pre zastavenie dotácií a postupne zanikali. Dokonca i tie, ktoré dokázali postupne zapracovať zamestnancov tak, že boli schopní bez finančnej dotácie existovať a konkurovať na trhu tovarov. V tejto súvislosti je nezodpovedaná otázka, kam a kým boli po roku 2010 lacno „vykúpené“ strojevé zariadenia v pilotných sociálnych podnikoch.

Literatúra:

- CAILLAT, S. 2004. *Solidaritou proti logike zisku*. Dostupné na internete: www.blisty.cz (16.7. 2004) ISBN 1213-1719.
- DEFOURNY, J. 2004. *Sociálne podnikanie*. www.se2.szm/link-se/socialni-podnik.pdf
- DEMOUSTIER, D. 2004. *Economie sociale et développement local*. Paris: L'Harmattan, 2004.
- DOHNALOVÁ, M., PRŮŠA, L. 2011. *Sociální ekonomika*. Praha: Wolters Kluwer, a. s.
- HUNČOVÁ, M. 2003. Sociální stát a sociální ekonomie v teorii a praxi. In: *Sociální stát a sociální ekonomie - hrozba, přežitek nebo příležitost?* Zborník

z odborného seminára, Ústí nad Labem : Univerzita J. E. Purkyně, 2003. s. 48-56. ISBN 80-7044-475-4.

KIKA, M. 2004. Mäkké faktory sociálneho podnikania. In: *Determinanty sociálneho rozvoja - sociálne podnikanie II*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB, 2004, s. 55 - 61. ISBN 80-8055-966-X.

KORIMOVÁ, G. - NICAIS, I. 2004. *Sociálne podnikanie na strednom Slovensku*. Záverečná správa projektu č. SLK/005/04. Katolícka univerzita Leveuen - EF UMB Banská Bystrica, 2004. Banská Bystrica : Ekonomická fakulta UMB, 2004, s. 55 - 61. ISBN 80-8055-966-X.

KORIMOVÁ, G. 2006. *Ekonomika a manažment sociálneho podniku*. Liberec: Technická univerzita, 2006, s. 98 - 104. ISSN 1212-3609.

KORIMOVÁ, G. 2007. *Predpoklady rozvoja sociálnej ekonomiky*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela, Ekonomická fakulta v spolupráci s OZ Ekonomika. ISBN 978-80-8083-399-2.

KORIMOVÁ, G. a kol. 2007. *Sociálne podnikanie*. Banská Bystrica: Kopernikus. ISBN 978-80-89288-14-4.

KORIMOVÁ, G. a kol. 2008. *Sociálne podnikanie a sociálny podnik*. Banská Bystrica: Kopernikus. ISBN 978-80-969549-6-4.

KORIMOVÁ, G. 2014. *Sociálna ekonomika a podnikanie/Social economics & entrepreneurship*. Banská Bystrica: Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v B. Bystrici - Ekonomická fakulta., 108 s./106 p. ISBN: 978-80-557-0695-5.

KOTYŇKOVÁ, M. - KREBS, V. 2013. Stane sa sociálny podnikanie riešením nedostatočne tvorby pracovných miest na českém trhu práce? In MACHOVÁ, Z. - UHROVÁ, N. (ed.). *Hospodárska politika v členských zemích Európskej únie*. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 226-233. ISBN 978-80-248-3094-0.

LUBELCOVÁ, G. Sociálna ekonomika: koncepty, príležitosti, riziká. In: *Sociológia*. ISSN 0049-1225, 2013, roč. 44, č. 1, s. 83-108

LUBELCOVÁ, G. Sociálny kapitál ako pridaná hodnota sociálnej ekonomiky na lokálnej úrovni. In: *Financování sociálního podniku a měření sociální a veřejné přidané hodnoty: sborník příspěvků*

z mezinárodní konference. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 2010. ISBN 978-80-7414-310-6, s. 141-149.

NOVOTNÝ, V. 2006. *Sociálna ekonomie a sociálny podnikanie jako nástroj politiky zaměstnanosti*. Dostupné na internete: www.blisty.cz (23.2.2006)

O'BOYLE. 1996. *Social Economies*, Routledge, UK. ISBN 0415137217

OECD. 2001. *The Wellbeing of Nations: The Role of Human and Social Capital*. Paris: OECD, 2001.

PONGRÁCOVÁ, E. 2011. *Sociálna ekonomika*. Bratislava: Vydavateľstvo Ekonóm, 2011. ISBN 978-80-225-3291-4.

http://ec.europa.eu/internal_market/conferences/2014/0116-social.www.employment.gov.sk/files/slovensky/.../kom_2011

Autorka Gabriela Korimová pôsobí na EF UMB v Banskej Bystrici.

Autorka Marie Dohnalová pôsobí na FHS UK Praha.

Ze zprávy „**Toward Solutions for Youth Employment: A 2015 Baseline Report**“, vydané globální koalici Solutions for Youth Employment (S4YE)¹, zřízenou s cílem vytvářet podmínky pro přístup mladých lidí k pracovním příležitostem, vyplývá, že třetina z 1,8 miliardy mladých lidí v současnosti není ani zaměstnaná, ani neprochází vzděláváním nebo výcvikem. Z další miliardy mladých lidí, kteří v příští dekádě vstoupí na trh práce, jich jen 40 % bude schopno získat pracovní místo, které už v současnosti existuje. Světová ekonomika bude potřebovat vytvořit 600 milionů pracovních míst v příštích 10 letech, tj. 5 milionů pracovních míst každý měsíc, aby udržela krok s předpokládanou mírou nezaměstnanosti mladých. Změnit vývoj jejich nezaměstnanosti by mělo být světovou prioritou, neboť socio-ekonomické náklady případné neaktivity v tomto směru by byly velmi vysoké.

Mladí lidé tvoří 40 procent světové populace, což je největší generace mladých ve světové historii, ale jsou disproporčně zasaženi nezaměstnaností, přičemž ženy jsou na tom hůře než muži. Řešení musí přijít hned, má-li být využit jejich potenciál. I když se situace v různých regionech liší, problém je všude tentýž. Mladí lidé nejsou schopni nalézt udržitelnou produktivní práci, což přispívá k sociálním nerovnostem, vytváří sociální tenze a představuje riziko pro současnou i budoucí národní i světovou globální prosperitu a bezpečnost.

Ve zprávě jsou popsány základní trendy, identifikována omezení a navržena potenciální řešení krize zaměstnanosti mladých založená na znalosti úspěšných a slibných programů. Zaměřují se i na specifické skupiny vyžadující zvýšenou pozornost, k nimž patří např. mladé ženy, mladí z konfliktních zasažených a slabých států či mladí ze zemědělských a městských oblastí.

V posledních letech byl učiněn velký pokrok v pochopení komplexnosti zaměstnanosti mladých a v tom, jak ji podporovat. S cílem posílit šance mladých lidí na celém světě se S4YE prioritně zaměří na 4 klíčové oblasti:

- a) reakci na vliv technologické revoluce v důsledku digitalizace, zásadně měnící práci a vztahy, jejíž dopady jsou nevyhnutelné po celém světě,
- b) doplňování chybějících znalostí a dovedností, zejména v případě osob na nejnižších stupních kvalifikačního žebříčku,
- c) podporu podnikání a samostatné výdělečné činnosti mladých, kteří vykazují ochotu k podnikání 1,6x častěji než dospělí
- d) důraz na kvalitu pracovních míst a pracovních podmínek, nejen na množství vytvořených pracovních míst.

Podle autorů zprávy se současní mladí lidé nebudou schopni vymanit z chudoby do roku 2030, pokud nebudou zaměstnaní. Cíle OSN „Sustainable Development Goals (SDGs)“ týkající se zaměstnanosti mladých reagují na tento poznatek a poskytují základní údaje, vůči nimž lze měřit pokrok v této oblasti. Dosažení a udržitelnost plné zaměstnanosti mladých nebudou možné bez spolupráce vlád a veřejných institucí na všech úrovních. Koalice S4YE se pokusí dosáhnout zaměstnanosti dalších 150 milionů mladých lidí, což si vyžádá spolupráci na globální úrovni, nutnost vycházet z poznatků podložených daty a užívání zdrojů na prověřená řešení.

¹ World Bank Group, Plan International, the International Youth Foundation (IYF), Youth Business International (YBI), RAND, Accenture, and the International Labour Organization (ILO)

Zdroj: ILO

Na začátku roku skončil druhý pilíř důchodového spoření. Lidé, kteří v něm spořili, dostanou naspořenou částku do konce roku zpět. „Do konce března dostanou lidé od penzijních společností dopis s podrobnými instrukcemi, do konce září pak musí sdělit, jakým způsobem si přejí peníze vyplatit,“ uvedla ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marksová. Penzijní společnosti začnou prostředky vyplácet od poloviny října. Výplata bude osvobozena od daně z příjmů.

Jednotlivé kroky budou probíhat následovně:

- Leden 2016 - poslední odvod pojistného na důchodové spoření za zaměstnance.
- Březen 2016 - do konce března obdrží účastníci dopis od penzijních společností s informacemi o ukončení důchodového spoření, o možnostech vypořádání naspořených prostředků a s výzvou, aby sdělili zvolený způsob výplaty a údaje pro platbu (převod na účet, výplata poštovní poukázkou nebo převod naspořené částky do tzv. III. pilíře).
- Červenec 2016 - zrušení důchodových fondů ze zákona, likvidace důchodových fondů.
- Září 2016 - do konce září musí účastníci sdělit vybraný způsob vypořádání a údaje potřebné pro platbu.
- Říjen 2016 - od 15. října mohou penzijní společnosti zahájit výplatu prostředků účastníkům.
- Prosinec 2016 - poslední termín pro vypořádání prostředků penzijními společnostmi.

Pokud účastník nesdělí způsob výplaty prostředků z důchodových fondů, bude naspořená částka převedena na účet finanční správy a účastník se bude moci přihlásit o její výplatu později (nebude-li mít nedoplatky na jiných daních).

Zdroj: MPSV

Dostupnost služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji¹

Pavel Bareš, Ladislav Průša

Cílem tohoto příspěvku je charakterizovat dostupnost služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji. Tyto regiony vznikly v r. 2003 a poskytování sociálních služeb patří mezi stěžejní úkoly, které mají ve své kompetenci. Ucelenému srovnání a zhodnocení dostupnosti sociálních služeb v těchto regionech však bylo doposud věnováno málo pozornosti. V rámci zpracování Dlouhodobé strategie rozvoje sociálních služeb na území města Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030 byla vyhodnocena dostupnost těchto služeb na území Jihočeského kraje a na území jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Toto srovnání umožnilo identifikovat příležitosti pro rozvoj jednotlivých typů sociálních služeb na Písecku.

Úvod

V souvislosti s realizací reformy veřejné správy na přelomu století došlo ke zrušení okresních úřadů jako nejnižších článků státní správy a odpovědnost za poskytování sociálních služeb přešla do samosprávných kompetencí jednotlivých obcí, měst a krajů, přičemž klíčové postavení v tomto směru patří obcím s rozšířenou působností. Sledování a hodnocení dostupnosti sociálních služeb v jednotlivých správních obvodech těchto obcí s rozšířenou působností umožní v delším časovém horizontu ukázat, jakým vývojovým a strukturálním změnám v jednotlivých regionech dochází a zda jsou tyto trendy např. v souladu s moderními trendy rozvoje sociálních služeb v evropských zemích, popř. zda jsou projevem promítnutí koncepčních záměrů do praktické činnosti jednotlivých regionálních orgánů a poskytovatelů sociálních služeb.

Faktory determinující dostupnost sociálních služeb v jednotlivých regionech

Při hodnocení rozsahu poskytovaných sociálních služeb v jednotlivých regionech a jejich dostupnosti je nutno brát v úvahu, že při hodnocení jejich vybavenosti nelze uplatňovat stejná hlediska na celém území republiky, neboť je třeba mít na zřeteli řadu objektivních charakteristik determinujících určité rozdíly vyplývající např.:

- z míry urbanizace,
- z věkové, kvalifikační, profesní a sociální struktury obyvatelstva daného území,
- z náboženských specifíků jednotlivých regionů,
- ze struktury osídlení jednotlivých územních celků, z velikosti obcí a z hustoty obyvatelstva,
- z míry realizace tradičních funkcí rodiny v péči o staré občany,
- z nejrůznějších sociologických změn probíhajících ve společnosti, zejména rozpad vícegeneračního soužití rodin².

Nelze opomenout ani dlouhodobou absenci koncepce rozvoje sociálních služeb na celostátní úrovni. První Národní strategie rozvoje sociálních služeb, kterou podle zá-

kona o sociálních službách zpracovává MPSV, byla vládou schválena pro rok 2015 teprve na počátku roku 2015. Stávající struktura forem sociální péče v jednotlivých regionech tedy není výsledkem promítnutí deklarovaných koncepcí do praktického života, ale je výsledkem dlouholetého živelného vývoje v minulosti, kdy praxe v rámci svých možností a podle svého zájmu reagovala na nutnost zabezpečit potřeby starých a zdravotně postižených občanů (viz např. historie vzniku domů s pečovatelskou službou nebo rozvoj nových forem sociálních služeb - především služeb sociální prevence - v 90. letech)³.

Z pohledu hodnocení dostupnosti zejména služeb sociální péče se jeví jako klíčový faktor vize, erudice, angažovanost a přístup příslušného člena vedení města či obce a potažmo celé rady nebo zastupitelstva. Na jedné straně jsou totiž města a obce, kde jejich vedení reaguje pouze na zesílenou poptávku či kritiku a udržuje stávající stav, neboť sociální služby nejsou jeho prioritou, na druhé straně existují ale i města a obce, jejichž vedení aktivně vytváří nabídku sociálních služeb. Přístup jednotlivých obcí se však může významným způsobem i v krátkodobém horizontu měnit v návaznosti na výsledky voleb do zastupitelstev.

Dřívější úvahy o tom, že zavedení příspěvku na péči přispěje k odstranění těchto problémů, se doposud nepotvrdily, neboť nově koncipovaný systém financování sociálních služeb je ex ante závislý na poskytování dotací ze strany státu a zřizovatele, což - vzhledem k tomu, že na přiznání dotace není právní nárok - ve svém důsledku vede k další konzervaci existujícího stavu, ke stagnaci rozvoje zejména terénních služeb sociální péče a ve svém důsledku k tomu, že celý systém financování sociálních služeb je neefektivní⁴.

Závažným problémem při plánování sociálních služeb i pro hodnocení jejich dostupnosti je stávající územně správní uspořádání a sídelní struktura obyvatelstva. Obcím s rozšířenou působností není zákonem uložena povinnost ve své samosprávné působnosti poskytovat sociální služby pro občany, kteří žijí v malých obcích v jejich spádovém území. Podle § 35 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů, obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. V této souvislosti proto zůstává otázkou,

Tabulka č. 1: Počet obyvatel v obcích různých velikostních skupin

velikost obce	počet obcí	počet obyvatel	podíl na obyvatelstvu ČR (v %)
do 199	1 612	224 280	2,1
200–499	2 120	757 107	7,3
500–999	1 260	972 467	9,3
1 000–1 999	652	993 738	9,5
2 000–4 999	345	1 101 370	10,6
5 000–9 999	130	881 807	8,4
10 000–19 999	67	917 744	8,8
20 000–49 999	42	1 144 178	11,0
50 000–99 999	17	1 118 857	10,7
100 000–399 999	5	1 056 216	10,1
Praha	1	1 268 796	12,2
celkem	6 251	10 436 560	100,0

Pramen: vlastní zpracování podle údajů Sčítání lidu, domů a bytů 2011

zda by sociální služby v malých obcích ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností neměl ve své masové působnosti zabezpečovat kraj.

Podle výsledků Sčítání lidu, bytů a domů měla v r. 2011 Česká republika 6251 obcí. Některá území, na nichž vykonávají přenesenou a rozšířenou působnost větší města, mají i více než 100 obcí, zhruba 60 % obcí je menších než 500 obyvatel (viz tabulka č. 1).

V souvislosti se stárnutím populace je potřeba dívat se nově na otázku zajištění potřeby sociálních a zdravotních služeb v jednotlivých regionech. Hlavní problém je třeba spatřovat v zajištění přiměřeně dostupného a bezbariérového bydlení, které může oddálit potřebu zajišťování péče v obyvatelských zařízeních. Je zřejmé, že jinak je potřebné hodnotit vybavenost zemědělských oblastí a městských aglomerací, jinak je nutno přistoupit k hodnocení vybavenosti v horských oblastech. Na druhou stranu je ovšem zřejmé, že ve vybavenosti jednotlivých okresů se odrážela celková pozornost a zájem, s nímž příslušné dřívější okresní úřady přistupovaly k zabezpečení potřeb občanů v této oblasti. Z tohoto pohledu má proto pouhé porovnání číselných hodnot bez znalosti těchto širších souvislostí pouze informativní charakter a je nutno ho chápat pouze jako jedno z východisek pro analýzu optimální struktury forem sociální péče v jednotlivých regionech.

Základní teoretická východiska při koncipování sítě sociálních služeb v jednotlivých regionech

Při tvorbě modelu sítě sociálních služeb na území každého regionu je nezbytné mít na zřeteli, že při koncipování sociálních ak-

tivit a jejich racionálního provozování v každém regionu je nutno vycházet ze dvou hlavních premis:

- celá baterie sociálních služeb tak, jak jsou definovány v zákoně o sociálních službách, by měla být k dispozici v zásadě na území každého kraje,
- při rozhodování o vybavenosti jednotlivých obcí (měst) a jejich spádových území je nutno mít na zřeteli, že jedním ze stěžejních aspektů, ovlivňujících rozhodovací procesy, je velikost obce (města) a jejího spádového území. V tomto smyslu je proto třeba zabývat se např. tím, jaká má být optimální velikost obce (města), v níž je již možné zabezpečovat kvalifikovaně a racionálně jednotlivé sociální aktivity, a tím, jaká jsou kritéria pro vymezení různě velikých území, v nichž lze jednotlivé služby účelně rozvíjet.

Hledání těchto velikostních typů má více, často protichůdných, aspektů. Např.:

- s rostoucí velikostí měst nebo regionu se zvětšují i jednotlivé sociální skupiny a tedy i skupiny osob, které jsou závislé na poskytování sociálních služeb, což umožňuje poskytování služeb profesionalizovat a sociálním pracovníkům specializovat se na řešení jednotlivých sociálních situací,
- se snižující se velikostí měst se zvětšuje sociální kontrola a vzájemná pomoc, některé sociální aktivity proto není třeba organizovat a může je nahradit např. sousedská výpomoc nebo rada, rozsah těchto přirozených sociálních mechanismů je však výrazně limitován a tyto role postupně přebírají profesionální služby,
- se snižující se velikostí měst nebo obcí se zhoršuje věková skladba obyvatelstva, na jedné straně se zvyšuje podíl

obyvatel v poproduktivním věku, kteří péči potřebují, a naopak na druhé straně se snižuje podíl těch, kteří by mohli pomoc poskytovat, navíc se s klesající velikostí měst zvyšuje vyjízďka za prací,

- jednotlivé sociální služby se týkají různých sociálních skupin a zpravidla je proto nelze kumulovat pro jejich „provozní neslučitelnost“, zejména vzhledem k tomu, že pokrývají zpravidla různě velká spádová území, je třeba řešit různé „dopravní problémy“ a odlišné dimenze provozní efektivity,
- mezi ekonomickou a sociální optimalností provozovaných služeb je třeba hledat vyváženou proporcii, protože oba faktory jsou zpravidla protichůdné - obecně lze konstatovat, že s rostoucí velikostí zařízení poskytujících sociální služby klesají relativně provozní výdaje, což je v protikladu se všeobecnou tendencí vytvářet a provozovat spíše malá zařízení, která zachovávají „lidskou (rodinnou) dimenzi“, neboť moderní přístupy při rozvíjení sociálních služeb akcentují význam rodiny, a rozvíjejí se proto takové aktivity, které rodině napomáhají při poskytování sociálních služeb (např. respitní péče).

Vyhodnocení dostupnosti služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji v r. 2013

V uplynulých letech byla opakovaně analyzována dostupnost především služeb sociální péče pro seniory a zdravotně postižené občany na úrovni jednotlivých krajů nebo okresů⁶, přičemž odpovědnost za poskytování sociálních služeb přešla do sa-

Tabulka č. 2: Kapacity vybraných služeb sociální péče v jednotlivých krajích ČR v roce 2013

kraj	počet míst / počet osob							
	domovy pro seniory	domovy se zvláštním režimem	domovy pro osoby se zdrav. post.	týdenní stacionáře	denní stacionáře	odlehčovací služby	pečovatelská služba	osobní asistence
Praha	2 439	444	503	73	497	1 533	13 624	1 260
Středočeský	5 108	1 409	1 502	210	365	1 161	14 338	553
Jihočeský	2 994	523	689	86	83	645	7 543	278
Plzeňský	1 779	741	1 104	28	177	340	8 924	227
Karlovarský	863	345	568	16	111	39	3 133	125
Ústecký	3 139	1 775	1 593	47	126	334	5 666	270
Liberecký	968	321	309	75	144	388	4 111	392
Královéhradecký	2 395	424	706	35	164	1 066	6 607	328
Pardubický	2 927	539	735	15	114	385	5 547	358
Vysočina	2 220	526	624	45	153	637	5 389	293
Jihomoravský	3 072	2 469	1 065	137	419	1 387	14 268	277
Olomoucký	2 569	469	1 147	20	126	464	6 148	307
Zlínský	2 800	718	1 134	55	111	694	5 313	225
Moravskoslezský	4 782	1 288	1 270	43	477	934	10 341	787
ČR	38 055	11 991	12 949	885	3 067	10 007	110 952	5 680

Pramen: interní data MPSV

Tabulka č. 3: Vybavenost jednotlivých krajů ČR vybranými typy služeb sociální péče v r. 2013

kraj	vybavenost							
	DS/80+	DZR/80+	DOZP/C	TSt/65+	DSt/65+	OS/65+	PS/65+	OA/65+
Praha	43,35	7,89	0,40	0,32	2,21	6,81	60,54	5,60
Středočeský	109,97	30,34	1,15	0,99	1,72	5,48	67,62	2,61
Jihočeský	119,56	20,88	1,08	0,77	0,75	5,80	67,80	2,50
Plzeňský	79,19	32,98	1,93	0,27	1,73	3,32	87,15	2,22
Karlovarský	87,22	34,87	1,89	0,32	2,20	0,77	62,11	2,48
Ústecký	119,76	67,72	1,93	0,35	0,93	2,47	41,87	2,00
Liberecký	60,05	19,91	0,70	1,01	1,94	5,22	55,27	5,27
Královéhradecký	100,66	17,82	1,28	0,34	1,61	10,48	64,97	3,23
Pardubický	138,02	25,42	1,42	0,17	1,26	4,26	61,32	3,96
Vysočina	105,81	25,07	1,22	0,50	1,69	7,06	59,70	3,25
Jihomoravský	62,15	49,95	0,91	0,66	2,02	6,68	68,67	1,33
Olomoucký	99,38	18,14	1,80	0,18	1,12	4,13	54,68	2,73
Zlínský	114,05	29,25	1,93	0,53	1,06	6,64	50,82	2,15
Moravskoslezský	109,18	29,41	1,04	0,21	2,30	4,50	49,84	3,79
ČR	92,36	29,10	1,23	0,48	1,68	5,48	60,78	3,11

Vysvětlivky:

DS/80+ = počet míst v domovech pro seniory na 1000 osob starších 80 let

DZR/80+ = počet míst v domovech se zvláštním režimem na 1000 osob starších 80 let

DOZP/C = počet míst v domovech pro osoby se zdravotním postižením na 1000 osob celkem

TSt/65+ = počet míst v týdenních stacionářích na 1000 osob starších 65 let

DSt/65+ = počet míst v denních stacionářích na 1000 osob starších 65 let

OS/65+ = počet míst v odlehčovacích službách na 1000 osob starších 65 let

PS/65+ = počet osob, kterým je poskytována pečovatelská služba na 1000 osob starších 65 let

OA/65+ = počet osob, kterým je poskytována osobní asistence na 1000 osob starších 65 let

Pramen: vlastní zpracování na základě interních dat MPSV

mosprávných kompetencí jednotlivých obcí, měst a krajů. Klíčové postavení v tomto směru patří obcím s rozšířenou působností. Hodnocení vybavenosti těchto územních celků jednotlivými veřejnými službami však doposud nebylo realizováno.

Vybavenost regionu sociálními službami a jejich dostupnost je třeba posuzovat a rozvíjet v širších aspektech, než jen z hlediska samotné přítomnosti příslušných zařízení a aktivit. Jde zejména o přítomnost služeb a jejich kapacitu, dostupnost služeb (územní, finanční, architektonickou), návaznost služeb, informovanost občanů, kvalitu výkonu služeb a ekonomickou efektivnost⁷.

Jedná se o provázané aspekty, které ve svém komplexu ovlivňují sociální kvalitu území a uspokojování sociálních potřeb občanů.

Jihočeský kraj se rozkládá na rozloze 10 056 km² (tj. 12,8 % rozlohy ČR), na jeho území žije cca 637 000 obyvatel a hustota osídlení 63,4 obyvatel na 1 km² je tak nejnižší v naší zemi. Geograficky se jedná o rozmanitý kraj s převážně rovinatým terénem uvnitř kraje (Českokobudějovicko, Třeboňsko) a kopcovitým terénem po jeho hranicích (Šumava, Novohradské hory, Českomoravská vrchovina). Tato skutečnost částečně determinuje i charakter jednotlivých poskytovaných služeb sociální péče⁸.

Z hlediska rozsahu poskytovaných služeb sociální péče a jejich dostupnosti patří Jihočeský kraj ke krajům s mírně podprůměrnými hodnotami vybavenosti těmito typy slu-

žeb, nadprůměrných hodnot dosahuje Jihočeský kraj z hlediska vybavenosti místy v domovech pro seniory v relaci na 1000 osob starších 80 let, místy v týdenních stacionářích v relaci na 1000 osob starších 65 let a z hlediska počtu osob, kterým je poskytována pečovatelská služba v relaci na 1000 osob starších 65 let, kdy tyto hodnoty jsou třetí nejvyšší v porovnání s ostatními krají.

Přijetím zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, ve znění pozdějších předpisů, bylo na území Jihočeského kraje vytvořeno celkem 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, jimiž jsou Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachovice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk a Vodňany.

Kapacity vybraných služeb sociální péče v r. 2013 na území těchto správních obvodů obcí s rozšířenou působností jsou uvedeny v tabulce č. 4, vybavenost těchto územních celků uvedenými typy služeb je uvedena v tabulce č. 5.

Analýza údajů potvrdila, že rozdíly v dostupnosti služeb sociální péče v jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji jsou výrazně vyšší než rozdíly v dostupnosti těchto služeb na území dřívějších okresů⁹. Je zřejmé, že např.:

- v 1 správním obvodu obce s rozšířenou působností (Týn nad Vltavou) není k dispozici žádné místo v domovech pro seniory,
- v 10 správních obvodech obcí s rozšířenou působností (tj. v necelých 60 % z celkového počtu na území Jihočeského kraje) není k dispozici žádné místo v domovech se zvláštním režimem ani v domovech pro osoby se zdravotním postižením,
- v 8 správních obvodech obcí s rozšířenou působností (tj. v necelé polovině z celkového počtu na území Jihočeského kraje) není k dispozici žádné místo v ambulancích zařízení (týdenní a denní stacionáře, odlehčovací služby).

Z hlediska vybavenosti bytovými službami sociální péče (domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, domovy pro osoby se zdravotním postižením) provedená analýza dostupnosti ukazuje, že tyto služby jsou nejdostupnější ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Vimperk, Vodňany a Písek, naopak nejméně jsou dostupné ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Třeboň, Kaplice a Týn nad Vltavou.

Z hlediska očekávaných demografických trendů je důležité věnovat pozornost především dostupnosti sociálních služeb v domovech pro seniory. Z grafu č. 1 je zřejmé, že jak nejvyšších, tak i nejnižších hodnot dosahují ty správní obvody obcí s rozšířenou pů-

Tabulka č. 4: Kapacity vybraných služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji v r. 2013

kraj	počet míst / počet osob							
	domovy pro seniory	domovy se zvláštním režimem	domovy pro osoby se zdrav. post.	týdenní stacionáře	denní stacionáře	odlehčovací služby	pečovatelská služba	osobní asistence
ČR	38 055	11 991	12 949	885	3 067	10 007	110 952	5 680
Jihočeský kraj	2 994	523	689	86	83	645	7 543	278
Blatná	89		70				179	
České Budějovice	723	253	70	24	10	204	1 463	156
Český Krumlov	175					32	449	11
Dačice	138						347	9
Jindřichův Hradec	165	18	178	24	15		544	11
Kaplice	24						140	6
Milevsko	36		76			12	497	
Písek	289	109	68	20	21	4	650	9
Prachatice	179	26				274	409	
Soběslav	252						296	10
Strakonice	204	16	145				642	44
Tábor	246	36		18	27	93	787	6
Trhové Sviny	94						277	
Třeboň	124					6	247	
Týn nad Vltavou							216	16
Vimperk	176		82				323	
Vodňany	80	65			10	20	77	

Pramen: interní data MPSV

Tabulka č. 5: Vybavenost vybraných služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji v r. 2013

kraj	vybavenost							
	DS/80+	DZR/80+	DOZP/C	TSt/65+	DSt/65+	OS/65+	PS/65+	OA/65+
ČR	92,36	29,10	1,23	0,48	1,68	5,48	60,78	3,11
Jihočeský kraj	119,56	20,88	1,08	0,77	0,75	5,80	67,80	2,50
Blatná	150,59	0,00	5,06	0,00	0,00	0,00	66,74	0,00
České Budějovice	120,92	42,31	0,45	0,89	0,37	7,60	54,47	5,81
Český Krumlov	139,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,92	69,03	1,69
Dačice	183,27	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	101,23	2,63
Jindřichův Hradec	86,57	9,44	3,74	2,88	1,80	0,00	65,20	1,32
Kaplice	45,80	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	51,23	2,20
Milevsko	41,14	0,00	4,11	0,00	0,00	3,10	128,19	0,00
Písek	125,43	47,31	1,31	2,07	2,17	0,41	67,32	0,93
Prachatice	168,55	24,48	0,00	0,00	0,00	52,19	77,90	0,00
Soběslav	237,74	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	70,39	2,38
Strakonice	117,24	9,20	3,22	0,00	0,00	0,00	80,31	5,50
Tábor	68,43	10,01	0,00	1,21	1,81	6,23	52,76	0,40
Trhové Sviny	146,65	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	94,64	0,00
Třeboň	112,12	0,00	0,00	0,00	0,00	1,27	52,36	0,00
Týn nad Vltavou	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	98,54	7,30
Vimperk	261,13	0,00	4,68	0,00	0,00	0,00	107,24	0,00
Vodňany	182,65	148,40	0,00	0,00	5,11	10,21	39,33	0,00

DS/80+ = počet míst v domovech pro seniory na 1000 osob starších 80 let

DZR/80+ = počet míst v domovech se zvláštním režimem na 1000 osob starších 80 let

DOZP/C = počet míst v domovech pro osoby se zdravotním postižením na 1000 osob celkem

TSt/65+ = počet míst v týdenních stacionářích na 1000 osob starších 65 let

DSt/65+ = počet míst v denních stacionářích na 1000 osob starších 65 let

OS/65+ = počet míst v odlehčovacích službách na 1000 osob starších 65 let

PS/65+ = počet osob, kterým je poskytována pečovatelská služba na 1000 osob starších 65 let

OA/65+ = počet osob, kterým je poskytována osobní asistence na 1000 osob starších 65 let

Pramen: vlastní zpracování na základě interních dat MPSV

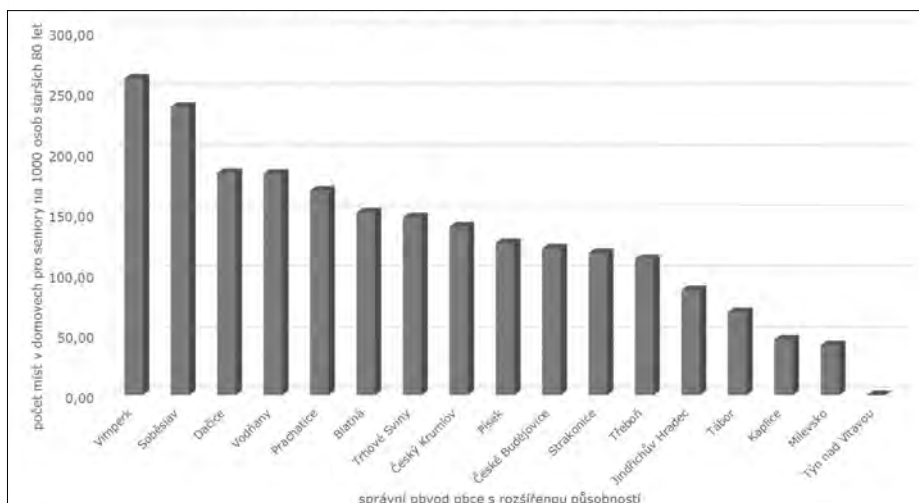
sobností, které dříve neměly status okresního města, z bývalých okresních měst je nejnížší vybavenost místy v domovech pro seniory ve správním okrese obce s rozšířenou působností Tábor (viz graf č. 1). Přitom vybavenost správního obvodu Vimperk jako obce s rozšířenou působností je více než 2,8x vyšší, než je celostátní průměr.

Pozornost je rovněž třeba věnovat hodnocení vybavenosti místy v domovech se zvláštním režimem. Přestože se jedná o relativně nový typ zařízení, který byl legislativně vymezen teprve přijetím zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v následujícím období lze vzhledem k očekávaným trendům ve vývoji zdravotního stavu (např. Alzheimerova nemoc) předpokládat, že poptávka po umístění v těchto zařízeních poroste. Z grafu č. 2 je zřejmé, že v r. 2013 tento typ služby nebyl poskytován v 10 z celkem 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji, přičemž v naprosté většině případů se jedná o správní obvody těch obcí, které dříve neměly statut okresního města. Nejvyšší vybavenost dosahují správní obvody obcí Vodňany, Písek a České Budějovice, přičemž vybavenost Vodňan přesahuje více než 5x celostátní průměr.

K významné změně došlo přijetím zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, i z hlediska používané typologie (a z ní vyplývajících změn v oblasti statistického sledování) v oblasti pobytových služeb pro zdravotně postižené osoby. Zrušením diferenciace jednotlivých zařízení podle věku a typu zdravotního postižení bylo přerušeno dlouhodobé sledování vybavenosti jednotlivých regionů těmito službami, a proto je obtížné současné hodnoty vybavenosti jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností velmi obtížné hodnotit z hlediska charakteristiky vývojových trendů. Nicméně na základě prostého porovnání aktuálních hodnot vybavenosti místy v těchto zařízeních v relaci na 1000 osob lze konstatovat, že nejvyšších hodnot dosahují správní obvody těch obcí s rozšířenou působností, která neměla dříve statut okresního města - Blatná, Vimperk a Milevsko, což může mj. svědčit o snaze dřívějších okresních úřadů vytěsňovat řešení problémů zdravotně handicapovaných občanů mimo centra svých tehdejších správních obvodů. Hodnoty vybavenosti těchto správních obvodů obcí s rozšířenou působností jsou 3,3–4,1x vyšší než je celostátní průměr, naopak v 10 správních obvodech obcí s rozšířenou působností není pro zdravotně handicapované osoby k dispozici žádné místo v tomto typu pobytového zařízení (viz graf č. 3).

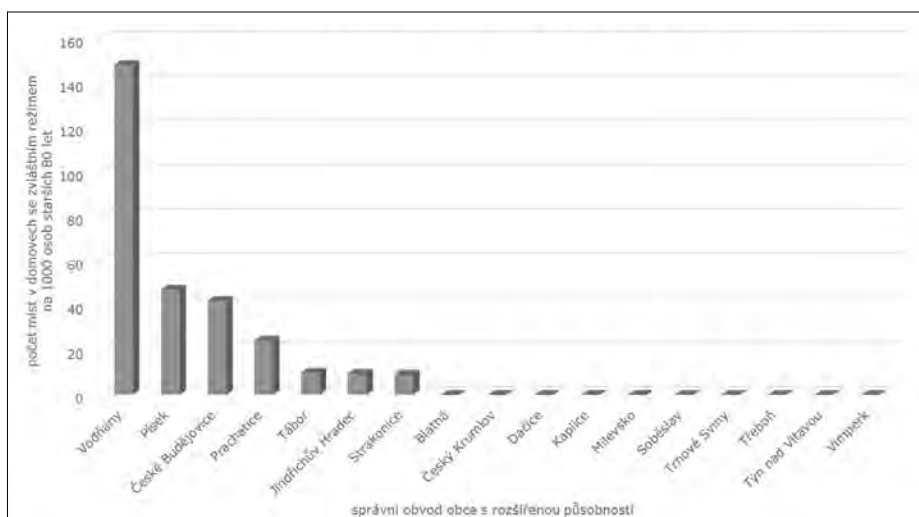
Ambulantní služby sociální péče (týdenní a denní stacionáře, odlehčovací služby) jsou podle provedené analýzy nejdostupnější ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Tábor, Písek a České Budějovice, naopak žádné místo v ambulantních službách není ve správních obvodech obcí

Graf č. 1: Vybavenost jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji místy v domovech pro seniory v relaci na 1000 osob starších 80 let v r. 2013

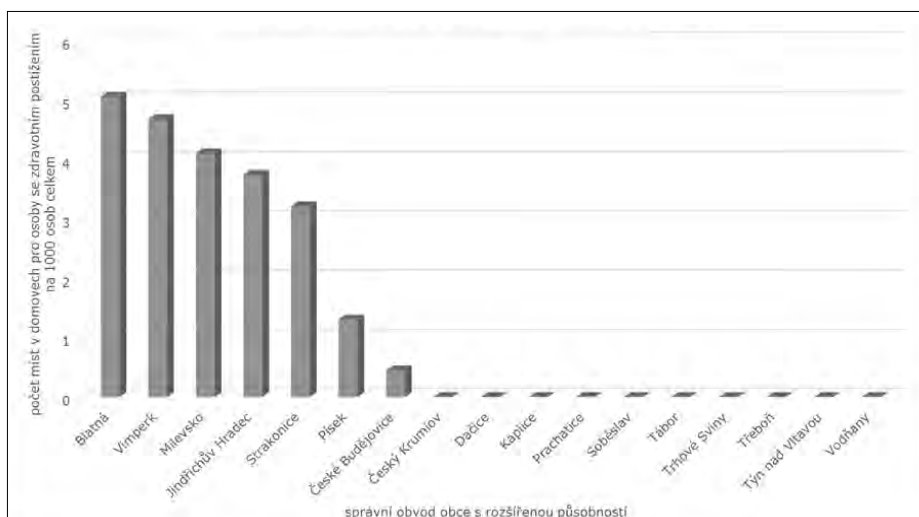
Pramen: vlastní zpracování

Graf č. 2: Vybavenost jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji místy v domovech se zvláštním režimem v relaci na 1000 osob starších 80 let v r. 2013

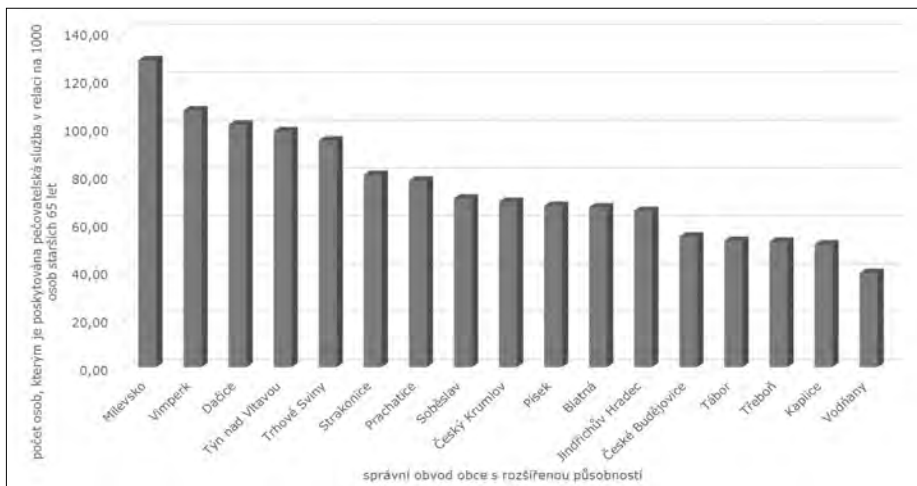
Pramen: vlastní zpracování

Graf č. 3: Vybavenost jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji místy v domovech pro osoby se zdravotním postižením v relaci na 1000 osob v r. 2013

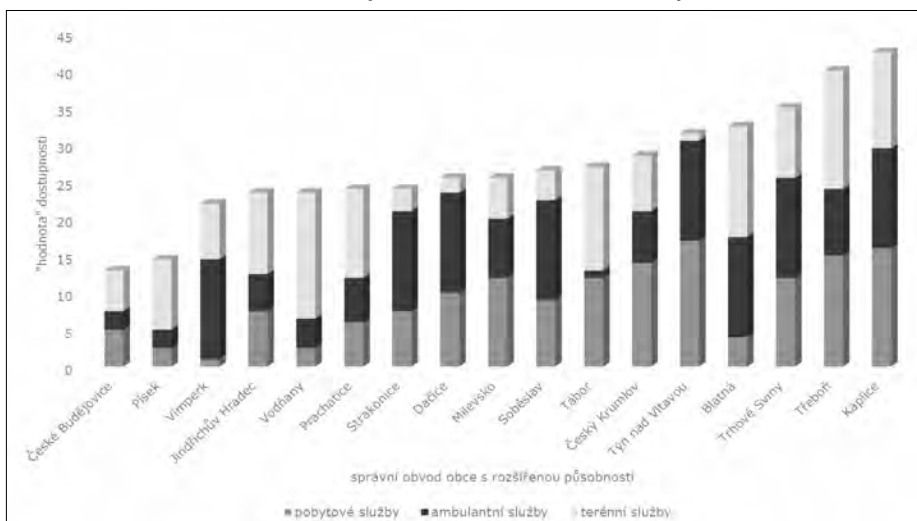
Pramen: vlastní zpracování

Graf č. 4: Počet osob, kterým je poskytována pečovatelská služba, ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji v relaci na 1000 osob starších 65 let v r. 2013

Pramen: vlastní zpracování

Graf č. 5: Dostupnost vybraných služeb sociální péče v jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Jihočeském kraji v r. 2013

Pramen: vlastní zpracování

s rozšířenou působností Blatná, Dačice, Kaplice, Soběslav, Strakonice, Trhové Sviny, Týn nad Vltavou a Vimperk, tedy - s výjimkou Strakonice - v těchto obcích s rozšířenou působností, které dříve neměly status okresního města.

Porovnání dostupnosti terénních sociálních služeb (pečovatelská služba, osobní asistence) ukázalo, že tyto služby jsou nejdostupnější ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Týn nad Vltavou, Dačice a Strakonice, nejnižší je jejich dostupnost ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Blatná, Třeboň a Vodňany, z bývalých okresních měst je nejnižší dostupnost těchto služeb v Táboře.

Z hlediska hodnocení jednotlivých správních obvodů podle počtu osob, které využijí nejrozšířenější terénní službu - pečovatelskou službu, v relaci na 1000 osob starších 65 let dosahují nejvyšších hodnot ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Milevsko, Vimperk a Dačice, na-

opak nejnižších hodnot ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Třeboň, Kaplice a Vodňany (viz graf č. 2). Přitom ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Milevsko je počet osob, kterým je poskytována pečovatelská služba, zhruba 3,3x vyšší než ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Vodňany, hodnota tohoto ukazatele v Milevském regionu je cca 2,1x vyšší, než je celostátní průměr.

Souhrnné hodnocení dostupnosti služeb sociální péče ukázalo, že tyto služby jsou nejdostupnější¹⁰ ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností České Budějovice, Písek, Vimperk, Jindřichův Hradec a Vodňany, naopak nejnižší dostupnost těchto služeb je ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Týn nad Vltavou, Blatná, Trhové Sviny, Třeboň a Kaplice (viz graf č. 4).

V souvislosti s výše uvedenými faktory ovlivňujícími vybavenost regionů službami sociální péče a provedeným rozbořem sta-

tistických údajů v Jihočeském kraji se jeví jako potřebné přehodnotit některé dosažené poznatky o regionální dostupnosti sociálních služeb, které vypluly z dřívějších studií¹¹.

Dříve provedená hodnocení geografické dostupnosti sociálních služeb ukázala, že s rostoucí vzdáleností od velkých center jednotlivých krajů se dostupnost těchto služeb snižovala¹². Z hodnocení vybavenosti jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností sociálními službami v Jihočeském kraji vyplývá, že se z pohledu dostupnosti těchto služeb v jednotlivých správních obvodech projevují dvě protichůdné tendence:

- na území některých bývalých okresů (např. České Budějovice, Písek nebo Jindřichův Hradec) se potvrzují dříve uváděná hodnocení hovořící o tom, že s rostoucí vzdáleností od přirozených center jednotlivých regionů se snižuje dostupnost veřejných služeb, neboť dostupnost těchto služeb je vyšší ve správních obvodech těchto obcí s rozšířenou působností, které dříve byly okresními městy,
- na území jiných bývalých okresů (např. Prachatice nebo Strakonice) jsou však hodnoty vybavenosti sociálních služeb vyšší na území „nových“ správních obvodů obcí s rozšířenou působností (v těchto případech Vimperk nebo Vodňany) než na území, kde roli obce s rozšířenou působností plní v současné době dřívější okresní města; tato skutečnost může svědčit o snaze těchto bývalých okresních úřadů „vytěsnit“ řešení některých sociálních otázek na „periferie“ mimo nejbližší okolí těchto měst, což je jistě alarmující poznatek z hlediska politiky sociálního začleňování.

Ukazuje se rovněž, že v některých správních obvodech obcí s rozšířenou působností jsou chybějící kapacity v pobytových zařízeních (zejména v domovech pro seniory) nahrazovány podstatně vyšším rozsahem terénních služeb, zejména pečovatelskou službou. Typickým příkladem jsou např. správní obvod Milevsko jako obce s rozšířenou působností, který má druhou nejnižší vybavenost místy v domovech pro seniory a naopak nejvyšší vybavenost pečovatelskou službou, a správní obvod Týna nad Vltavou jako obce s rozšířenou působností, který absencí míst v domovech pro seniory kompenzuje čtvrtou nejvyšší hodnotou vybavenosti pečovatelskou službou.

Tuto skutečnost je možno, především z hlediska dlouhodobých vývojových trendů, hodnotit pozitivně, neboť v těchto regionech je kladen - byť jistým způsobem vynuceně - důraz na poskytování sociálních služeb v přirozeném domácím prostředí jednotlivých klientů.

Vybavenost správního obvodu Písek jako obce s rozšířenou působností službami sociální péče je v porovnání s ostatními správními obvody obcí s rozšířenou působ-

ností v Jihočeském kraji na velmi dobré úrovni. Největší rezervy lze spatřovat v oblasti terénních služeb. Tuto skutečnost je z hlediska aktuálních demografických trendů¹³ i očekávaných trendů při poskytování sociálních služeb v následujících letech nutno zohlednit při přípravě střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb, rozvoj tohoto typu služeb by měl představovat jednoznačnou prioritu jak z hlediska zřizovatelů, tak i poskytovatelů sociálních služeb. V tomto smyslu by proto Město Písek i všechna ostatní města a obce na území tohoto správního obvodu měly ve spolupráci s poskytovateli sociálních služeb a dalšími zainteresovanými subjekty (např. lékaři, středními zdravotními školami, apod.) podrobně analyzovat bytové podmínky seniorů, potenciálních seniorů a zdravotně handicapovaných osob tak, aby v okamžiku, kdy budou potřebovat pomoc, nebylo její poskytnutí limitováno nevyhovujícími bytovými podmínkami.

Závěr

Provedený rozbor hodnocení vybavenosti Jihočeského kraje vybranými typy služeb sociální péče ukázal, že z hlediska rozsahu těchto služeb a jejich dostupnosti patří Jihočeský kraj ke krajům s mírně podprůměrnými hodnotami vybavenosti, nadprůměrných hodnot dosahuje Jihočeský kraj v krajském porovnání pouze z hlediska vybavenosti místy v domovech pro seniory v relaci na 1000 osob starších 80 let, místy v týdenních stacionářích v relaci na 1000 osob starších 65 let a z hlediska počtu osob, kterým je poskytována pečovatelská služba, v relaci na 1000 osob starších 65 let, kdy tyto hodnoty jsou třetí nejvyšší v porovnání s ostatními kraji.

Přijetím zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností, ve znění pozdějších předpisů, bylo na území Jihočeského kraje vytvořeno celkem 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností. Provedený rozbor vybavenosti těchto územních celků potvrdil, že rozdíly v jejich dostupnosti jsou výrazně vyšší než rozdíly v dostupnosti těchto služeb na území dřívějších okresů. Například ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Týn nad Vltavou není k dispozici žádné místo v domovech pro seniory, naproti tomu ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Vimperk, kde je vybavenost touto službou nejvyšší na území Jihočeského kraje, je hodnota tohoto ukazatele zhruba 2,8x vyšší než je celostátní průměr. Ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Milevsko je počet osob, kterým je poskytována pečovatelská služba, přibližně 3,3x vyšší než ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Vodňany. Hodnota tohoto ukazatele je přitom cca 2,1x vyšší, než je celostátní průměr.

Souhrnné hodnocení dostupnosti služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností na území Jihočeského kraje ukázalo, že tyto služby jsou nejodstupnější ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností České Budějovice, Písek, Vimperk, Jindřichův Hradec a Vodňany, naopak nejnižší dostupnost těchto služeb je ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Týn nad Vltavou, Blatná, Trhové Sviny, Třeboň a Kaplice. Přitom z pohledu dostupnosti těchto služeb v jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností se projevují dvě protichůdné tendence - na území některých bývalých okresů (např. České Budějovice, Písek nebo Jindřichův Hradec) se potvrzují dříve uváděná hodnocení hovořící o tom, že s rostoucí vzdáleností od přirozených center jednotlivých regionů se snižuje dostupnost veřejných služeb, naopak na území jiných bývalých okresů (např. Prachatice nebo Strakonice) jsou hodnoty vybavenosti sociálními službami vyšší na území „nových“ správních obvodů obcí s rozšířenou působností (v těchto případech Vimperk nebo Vodňany) než na území, kde roli obce s rozšířenou působností v současné době plní dřívější okresní města.

Ukazuje se rovněž, že v některých správních obvodech obcí s rozšířenou působností jsou chybějící kapacity v pobytových zřízeních (zejména v domovech pro seniory) nahrazovány podstatně vyšším rozsahem terénních služeb, zejména pečovatelskou službou. Typickým příkladem jsou např. správní obvody obcí s rozšířenou působností Milevsko nebo Týn nad Vltavou.

Vybavenost správního obvodu Písek (jako obce s rozšířenou působností) službami sociální péče je na velmi dobré úrovni. Největší rezervy lze spatřovat z hlediska vybavenosti tohoto obvodu v oblasti terénních služeb, což je vzhledem k aktuálním demografickým trendům i očekávaným trendům při poskytování sociálních služeb nutno zohlednit při přípravě střednědobých plánů rozvoje sociálních služeb. Rozvoj tohoto typu služeb by měl představovat jednoznačnou prioritu jak z hlediska zřizovatelů, tak i poskytovatelů sociálních služeb. Město Písek i všechna ostatní města a obce by proto měly ve spolupráci s poskytovateli sociálních služeb a dalšími zainteresovanými subjekty zmapovat bytové podmínky seniorů, potenciálních seniorů a zdravotně handicapovaných osob tak, aby v okamžiku, kdy budou potřebovat pomoc, nebylo její poskytnutí limitováno nevyhovujícími bytovými podmínkami.

1 Příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektu TD020399 „Dlouhodobá strategie rozvoje sociálních služeb na území města Písku jako obce s rozšířenou působností do r. 2030“ financovaného Technologickou agenturou ČR v rámci programu OMEGA.

2 viz: JEŘÁBKOVÁ, V. - PRŮŠA, L. *Příspěvek na péči*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-145-2

- 3 viz: PRŮŠA, L. - VÍŠEK, P. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-099-8
- 4 viz: PRŮŠA, L. *Efektivnost financování sociálních služeb v domovech pro seniory*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-018-9
- 5 podrobněji viz: kol. *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: SOCIOKLUB, 1997. ISBN 80-90260-1-9
- 6 podrobněji viz: PRŮŠA, L. - VÍŠEK, P. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-099-8
- 7 podrobněji viz: PRŮŠA, L. *Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-120-9
- 8 viz: PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb*. Praha: ASPI Publishing, 2007. ISBN 978-80-7357-255-6
- 9 viz: PRŮŠA, L. - VÍŠEK, P. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-099-8
- 10 Hodnocení dostupnosti jednotlivých služeb sociální péče bylo provedeno porovnáním vybavenosti jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností vybranými typy služeb sociální péče, přičemž bylo pro jednotlivé typy těchto služeb stanoveno samostatné pořadí jednotlivých správních obvodů (obvodu s nejlepší hodnotou vybavenosti byla přiřazena hodnota 1, obvodu s nejnižší hodnotou vybavenosti byla přiřazena hodnota 17). Následně byla - vzhledem k jisté zastupitelnosti jednotlivých typů pobytových, ambulancních a terénních sociálních služeb - samostatně zhodnocena dostupnost těchto služeb v jednotlivých správních obvodech (výše uvedené hodnoty byly samostatně sečteny pro pobytové, ambulancní a terénní služby), obvodu s nejnižší takto vypočtenou hodnotou byla přiřazena opět hodnota 1, obvodu s nejvyšší hodnotou hodnota 17. V konečné fázi byly sečteny tyto hodnoty a bylo stanoveno konečné pořadí. Jedná se tedy o hodnocení dostupnosti sociálních služeb na základě porovnání vybavenosti jednotlivých správních obvodů obcí s rozšířenou působností jednotlivými typy sociálních služeb.
- 11 viz: JEŘÁBKOVÁ, V. - PRŮŠA, L. *Příspěvek na péči*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-145-2
- 12 viz: BAREŠ, P. *Regionální dostupnost sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 978-80-7416-047-9
- 13 V r. 2013 byl okres Písek okresem s druhým nejvyšším věkovým průměrem v ČR - viz: SRNOVÁ, Z. *Vývoj věkové struktury obyvatelstva v okresech ČR a její proměny v důsledku demografického stárnutí*. In Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Reprodukce lidského kapitálu - vzájemné vazby a souvislosti (RELİK) 2014. Slaný: Melandrium, 2014. ISBN 978-80-87990-03-2

Literatura:

- BAREŠ, P. *Regionální dostupnost sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, 2009. ISBN 978-80-7416-047-9
- JEŘÁBKOVÁ, V. - PRŮŠA, L. *Příspěvek na péči*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-145-2
- kol. *Obce, města, regiony a sociální služby*. Praha: SOCIOKLUB, 1997. ISBN 80-90260-1-9
- PRŮŠA, L. - VÍŠEK, P. *Optimalizace sociálních služeb*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-099-8
- PRŮŠA, L. *Efektivnost financování sociálních služeb v domovech pro seniory*. Praha: VÚPSV, 2008. ISBN 978-80-7416-018-9
- PRŮŠA, L. *Ekonomická efektivita zajišťování péče o příjemce příspěvku na péči*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-120-9
- PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb*. Praha: ASPI Publishing, 2007. ISBN 978-80-7357-255-6
- SRNOVÁ, Z. *Vývoj věkové struktury obyvatelstva v okresech ČR a její proměny v důsledku demografického stárnutí*. In Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Reprodukce lidského kapitálu - vzájemné vazby a souvislosti (RELİK) 2014. Slaný: Melandrium, 2014. ISBN 978-80-87990-03-2

Autoři působí ve VÚPSV, v. v. i.

Projekty Fondu dalšího vzdělávání pomohly tisícům lidí

Roman Sovák

Fond dalšího vzdělávání, příspěvková organizace MPSV, k poslednímu listopadu loňského roku úspěšně završil třináct projektů pro širokou i odbornou veřejnost, které spadaly do projektového období 2007–2013. Zapojilo se do nich přes 40 000 obyvatel ČR, jejichž hlavním cílem bylo zvýšit své šance na pracovním trhu.

Projekty FDV podle zaměření

Projekty, které Fond dalšího vzdělávání (FDV) realizoval, se v zásadě dělí podle svého charakteru na intervenční a systémové.

V případě **intervenčních projektů** (zvaných také vzdělávací) se za úspěšný výsledek považuje pozitivní změna situace příslušné cílové skupiny. Tu v tomto případě představují zejména osoby, které si nemohou dlouhodobě najít práci nebo se po delším čase vracejí na pracovní trh (typicky osoby po mateřské nebo na/po rodičovské dovolené), ale například také mladí bez praxe či studenti, kteří se teprve budou ucházet o své první zaměstnání. Vlastním obsahem intervence je převážně poskytnutí vzdělávání včetně stáží a poradenství. Naopak cílovou skupinou **systémových projektů** je zejména odborná veřejnost. Jejich výsledkem jsou návrhy koncepčních změn nebo přímo úpravy v konkrétních oblastech politiky zaměstnanosti.

Ve stručnosti lze Fond dalšího vzdělávání (FDV) představit slovy jeho ředitele Miroslava Procházky: „*Jsmo fondem, v němž se sdružují informace, znalosti a odborníci na další vzdělávání. Pomáháme těm, kteří z nejrůznějších důvodů mají problém získat či udržet si práci, ale řada našich aktivit je rovněž zaměřena na odborné výstupy, které slouží i jako podklady pro další práci MPSV.*“

Na následujících řádcích se budeme nejvíce věnovat čtyřlístku intervenčních (vzdělávacích) projektů se zkrácenými názvy **Stáže ve firmách, Stáže pro mladé, SEKO a Pracovní návyky**. Nejenže se do nich zapojila naprostá většina účastníků všech projektů FDV, důvodem je navíc i jejich inovativnost a fakt, že se s nimi počítá jako s prvními, které budou pokračovat i v letošním roce. Ostatním projektům věnujeme zbytek prostoru; chybět nebude ani statistická tabulka.

Stáže ve firmách

Projekty Stáže ve firmách - vzdělávání praxí a Stáže ve firmách - vzdělávání praxí 2 představují bezesporu nejnámější projekty Fondu dalšího vzdělávání zaměřené na boj s nezaměstnaností. Mladí bez praxe, starší lidé, kteří hůře shánějí práci, maminky na či po rodičovské dovolené... To jsou typické skupiny občanů, jimž od června 2012 do konce listopadu 2015 pomohly se vstupem či návratem na pracovní trh. Lidé, kterým hrozila nebo je už postihla ztráta zaměstnání, nabrali díky stážím potřebné praktické zkušenosti a kontakty ve svém

oboru, našli ztracené sebevědomí a v mnoha případech i přímo novou práci.

Dosvědčujte to například paní Kateřina ze severních Čech, jež nyní pracuje jako skladnice. „*Stáž mi pomohla překonat frustraci ze ztráty zaměstnání a udržet si pracovní návyky. A podle slov naší personalistky byla právě účast na stáži to, co rozhodlo o mém přijetí.*“ Že stáž výrazně pomáhá lidem i psychicky, potvrzuje také architektka Anežka z Liberce, která ji absolvovala po absolutoriu na VŠ a díky ní rozjela vlastní byznys: „*Na stáži jsem zjistila, že moje práce má svoji hodnotu a kvalitu. Zvedlo se mi sebevědomí a rozhodla jsem se začít podnikat.*“

Stáže ve firmách představovaly v tuzemských podmínkách novátorský projekt, který výrazně rozšířil možnosti dalšího vzdělávání. Vedle vlastní pomoci cílovým skupinám měl i širší cíle:

- zkvalitnit, zefektivnit a zpopularizovat další vzdělávání v ČR,
- zvýšit motivaci a přístup občanů k dalšímu vzdělávání,
- vytvořit Národní katalog stáží (Katalog šablon, Databáze poskytovatelů stáží),
- provést pilotní ověření vzdělávání formou stáží,
- zakotvit stáže jako systémový nástroj dalšího vzdělávání.

Jaká byla podstata projektu? Na webových stránkách docházelo k párování nabídek poskytovatelů stáží a uchazečů o stáž, kteří splnili podmínky dané šablonou stáže. Poskytovatelům stáží byly hrazeny fixní náklady spojené s realizací stáže, stážistům náklady jako např. stravné, cestovné, náklady na ubytování. Úspěšní stážisté obdrželi osvědčení o absolvované stáži. Celkem bylo podpořeno 6244 osob, z toho úspěšně 5855. K trvalým výstupům patří katalog šablon a on-line databáze poskytovatelů stáží, analýza opatření pro efektivní nastavení systému DV v ČR, manuály a metodiky projektu. Inovativnost a jedinečnost projektu spočívala ve způsobu vzdělávání přímým přenosem know-how ke stážistům. Ti dosáhli vzdělávání založené na reálných požadavcích trhu práce, komerčnímu trhu vzrostl potenciál na straně poptávky pracovního trhu.

Navazující projekt se zkráceným názvem Stáže ve firmách 2 rozšířil systém poskytování stáží o nové inovativní systémové prvky, zejména pak o vzdělávání mentorů v oblasti rozvoje mentorských dovedností a o vytvoření šablon pro stáže pedagogických pracovníků středních škol. Těm tak

bylo umožněno rozšířit svoje znalosti o nejnovější trendy v oboru a následně je předávat svým žákům. K rozšířenému Národnímu katalogu stáží přibyla Databáze certifikovaných mentorů. Pro posílení individuálního přístupu k uchazečům o stáž byly navíc zřízeny regionální kanceláře. Poskytovatelům stáží byly i nadále hrazeny fixní náklady spojené s realizací stáže a stážistům stravné, cestovné či náklady na ubytování, avšak pilotně byla také ověřena možnost poskytování stáží s částečnou až nulovou úhradou nákladů za poskytnutí stáže poskytovatelům. Celkový počet podpořených osob činil 2453, z toho 2358 osob bylo podpořeno úspěšně. K výstupům projektu je nutné započítat také komparativní analýzu poskytování stáží v zahraničí a možnou aplikovatelnost jejich prvků v ČR, jakož i návrh nastavení systému poskytování stáží v ČR bez financování z ESF.

Stáže pro mladé

Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání a Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání 2 jsou projekty, které od září 2012 do listopadu 2015 umožnily studentům posledních ročníků absolvovat stáž v oboru jejich studia, v rámci které získali dnes velmi žádanou praxi a zároveň i finanční příspěvek za každou odpracovanou hodinu.

Velká poptávka po těchto stážích jednoznačně prokázala účelnost těchto projektů, což také potvrzují ohlasy z řad studentů. Například stážistka Petra z Brna si pochvalovala, že „*projekt Stáže pro mladé má pro studenty velký smysl. Byl pro mě určitě přínosný, a nejen získáním praxe do životopisu.*“ Libor z Českých Budějovic byl konkrétnější: „*Projekt Stáže pro mladé hodnotím velice kladně. Hlavně možnost získat praxi v oboru, kterou nelze přes běžné pracovní nabídky získat jednoduše. Především v odborných oborech, kde je skoro vždy vyžadována praxe již před nástupem na pracovní pozici.*“

Stáže pro mladé byly určeny studentům posledního ročníku středních škol, posledních dvou semestrů VOŠ a VŠ a pomaturitních jednoletých jazykových škol. Jejich cílem tedy bylo zlepšit uplatnitelnost budoucích absolventů na trhu práce, a to zejména získáním:

- odborné praxe nad běžný rámec školních osnov,
- nových kontaktů,
- pracovních návyků.

Mechanika projektů byla obdobná jako v případě Stáží ve firmách. Nabídka za-

městnavatelů na stáž byla na webu průběžně aktualizována a studenti si z ní vybírali podle oboru svého studia a kraje. Stážistovi byl vždy k dispozici mentor, který zajišťoval kvalitu stáže, a to zejména předáváním svých praktických zkušeností. V rámci každé stáže absolvoval stážista e-learningový kurz měkkých dovedností a rovněž prošel pohovorem s odborným lektorem, který stážistům radil v oblasti jejich možného pracovního uplatnění v návaznosti na zkušenosti získané na stáži. Po dobu stáže bylo stážistovi přispíváno na mzdu částkou 60 Kč za každou odpracovanou hodinu, poskytovateli stáže byly pak po úspěšném ukončení stáže proplaceny předem stanovené náklady.

Možnost získat teoretické dovednosti v praxi u konkrétního zaměstnavatele, seznámit se s podnikovou kulturou a navázat pracovní kontakty pro budoucí uplatnění na trhu práce v rámci projektu Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání využilo 939 stážistů a v projektu Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání 2 2922 stážistů.

SEKO

Projekt Vzdělávání uchazečů o zaměstnání v oblasti socioekonomických kompetencí (pro nějž se vžil zkrácený název SEKO) reagoval na průběžnou zprávu Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost, která v roce 2011 poukázala na nutnost zaměřit pomoc na osoby ohrožené předlužeností. Projekt realizovaný od července 2012 do listopadu 2015 byl primárně určen uchazečům o zaměstnání evidovaným na Úřadu práce ČR déle než pět měsíců a ohroženým dluhovou pastí, exekucí či sociálním vyloučením, ale navíc také uchazečům o zaměstnání evidovaným na ÚP ČR déle než pět měsíců, kteří mají vysokoškolské nebo středoškolské vzdělání s maturitou a jsou schopni vykonávat činnost lektora.

Typickým příkladem je paní Vladimíra, která pracovala ve školství a sama dala výpověď z důvodu péče o člena rodiny. Později se však začaly školy slučovat a učitelé se spíše propouštěli, a ona proto nemohla několik měsíců práci najít. Začala propadat beznaději, že práci už nesežene. Pak se však dozvěděla o projektu SEKO a absolvovala v něm měsíční kurz Lektor dalšího vzdělávání. Ve zkouškách paní Vladimíra excelovala, a byla jí tedy nabídnuta práce přímo v projektu - Lektor dalšího vzdělávání v Plzni. Přestože bydlela v Ostravě, nabídka neodmítla. „*Za SEKO jsem vděčná. Lidé bez práce brzy přijdou o sebevědomí a mně velmi pomohl už samotný kurz, navíc jsem pak získala zaměstnání.*“

Hlavní cíle projektu byly nastaveny takto:

- zvýšit šance uchazečů o zaměstnání na získání a udržení si zaměstnání, a to díky rozvoji jejich socioekonomických kompetencí, zejména finanční gramotnosti a dalších měkkých dovedností;

- motivovat cílové skupiny k řešení osobních financí a předlužení, pokud se v něm ocitli;

- requalifikovat vybrané uchazeče na kvalifikaci lektor dalšího vzdělávání dle Národní soustavy kvalifikací a konzultant pro prevenci předlužení v osobních financích.

Uchazeči o práci absolvovali čtyřdenní školení zaměřené na komunikační a prezentační dovednosti, a především na finanční gramotnost. Ti nejlepší z nich, kteří měli vysokoškolské či středoškolské vzdělání, se mohli přihlásit do requalifikačního kurzu „Lektor“ a „Konzultant“. Rozdělení do requalifikačních kurzů proběhlo na základě výsledků provedené pracovní diagnostiky. Po úspěšném absolvování requalifikace účastník získal osvědčení. V rámci requalifikace Lektor dalšího vzdělávání absolvovali účastníci praxi - třídení výuku, kterou lektorsky vedli.

Přehled intervenčních projektů FDV

Zkrácený název / název	Cílová skupina intervence
Stáže ve firmách a Stáže ve firmách 2 Stáže ve firmách - vzdělávání praxí Stáže ve firmách - vzdělávání praxí 2	Zaměstnanci, nezaměstnaní, ekonomicky neaktivní
Stáže pro mladé a Stáže pro mladé 2 Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání Stáže pro mladé zájemce o zaměstnání 2	Studenti posledních ročníků škol
SEKO Vzdělávání uchazečů o zaměstnání v oblasti socioekonomických kompetencí	Nezaměstnaní
Pracovní návyky Pracovní návyky jako komplex individuálního poradenství, cíleného zaškolení, aktivizace místních aktérů a rozvoje potenciálu vybraných lokalit	Dlouhodobě nezaměstnaní
Vzdělávání OZP Vzdělávání zaměstnanců se zdravotním postižením	Zaměstnanci se zdravotním postižením a se zdravotním znevýhodněním, zaměstnavatelé

Přehled systémových projektů FDV

Zkrácený název / název	Oblast koncepčních návrhů a úprav
Systém akreditací Podpora kvality v celoživotním a kvalifikačním vzdělávání zaměstnanců v sociálních službách	Další vzdělávání v sociálních službách
NePe (Pečovatelé) Podpora neformálních pečovatelů	Sociální politika - podpora neformálních pečovatelů
Cizinci Rozvoj poradenství poskytovaného ÚP pro cizince	Veřejné služby zaměstnanosti
KOOPERACE Kordinace dalšího profesní vzdělávání jako nástroje služeb zaměstnanosti	Další vzdělávání
METR Sdílení pracovních míst jako forma mezigeneračního transferu kompetencí mezi pracovníky	Flexibilní formy zaměstnávání

Celkem bylo projektem podpořeno 28 112 dlouhodobě nezaměstnaných, z toho 26 459 úspěšně. K dalším výstupům patří zejména Standard finanční gramotnosti dospělého občana projektu SEKO, publikace Průvodce osobními finance-mi a animovaná videa na témata z oblasti finanční gramotnosti (dostupná na www.zivot-bez-dluhu.cz). Inovativnost projektu spočívala rovněž v tom, že vůbec poprvé u nás definoval pojem socioekonomická kompetence a určil jeho obsah.

Pracovní návyky

Projekt s plným názvem Pracovní návyky jako komplex individuálního poradenství, cíleného zaškolení, aktivizace místních aktérů a rozvoje potenciálu vybraných lokalit reagoval na vyšší míru nezaměstnanosti ve vybraných regionech ČR a zkoumal nové možnosti tvorby pracovních míst na základě potřeb konkrétní lokality. Inovativním způsobem tak

byla vytvořena nová pracovní místa pro dlouhodobě nezaměstnané. Navíc se zvýšily jejich šance na uplatnění na trhu práce prostřednictvím poradenství, zaškolení či rekvalifikací.

Například pan Josef oceňuje, že mu dal projekt druhou životní šanci: „*Udělal jsem díky němu za minulostí tlustou čáru. Sklouzl jsem až na dno a byl nějaký čas i v kriminále. Kdysi jsem měl dobrou práci, ale pak jsem začal hrát a pít a pak už to šlo všechno rychle - půjčky, dluhy, exekuce...*“ Na jeho příkladu je dobře vidět, jak projekt fungoval. Jako dlouhodobě nezaměstnaný byl Úřadem práce ČR vyslán na informační schůzku projektu, kde se mohl rozhodnout, zda chce, anebo nechce do projektu vstoupit. Protože se mu aktivity projektu líbily, byl zařazen do poradenství a na jeho základě nasměrován ke vhodnému typu vzdělávání, v jehož rámci obdržel přímou podporu ve formě proplacení jízdného, stravného a ubytování.

Na vzdělávání mohlo navázat pracovní místo vzniklé díky aktivitám projektu v domovské lokalitě pana Josefa. V jeho případě to sice nevyšlo, ale jak sám podotýká, hlavně díky absolvovaným aktivitám v projektu a posílenému sebevědomí se mu podařilo najít si práci. Dnes má přítelkyni a věří, že to nejhorsí v životě má už za sebou.

Projekt Pracovní návyky, který probíhal od února 2014 do konce listopadu 2015, úspěšně naplnil své hlavní cíle, jimiž byly:

- zvýšit zaměstnanost a zaměstnatelnost dlouhodobě nezaměstnaných evidovaných na ÚP ČR,
- podrobně zmapovat skupiny dlouhodobě nezaměstnaných,
- připravit dlouhodobě nezaměstnané na nové pracovní uplatnění.

Projekt celkem podpořil 1902 dlouhodobě nezaměstnaných, z toho celkový počet úspěšně proškolených dlouhodobě nezaměstnaných činil 450. Pominout nelze ani další užitečné výstupy projektu. Těch je přesně tucet a patří k nim praktické metodiky, studie, zprávy či analýzy. Významná je navíc naprostá inovativnost projektu, který usiloval o změnu postojů klíčových lídrů ve vybraných lokalitách, učil místní aktéry vzájemné spolupráci a využití této synergie při hledání a vytváření nových typů pracovních příležitostí.

Pomoc potřebným na trhu práce

Čtyřlístek intervenčních/vzdělávacích projektů, jimž jsme se dosud blíže věnovali, představuje z nabídky Fondu dalšího vzdělávání nejen ty, do nichž se zapojilo

nejvíce osob (celkem 42 572), ale současně také ty, které naleznou v dohledné době své pokračování. Patříčná jednání s tímto cílem už probíhají a v současnosti se čeká na jejich schválení. Je ale třeba připomenout, že k tomuto typu patřil rovněž projekt Vzdělávání OZP, i to, že FDV realizoval také systémové projekty pro odbornou veřejnost (viz tabulka výše).

Projekty Fondu dalšího vzdělávání, příspěvkové organizace MPSV, byly spolufinancovány z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost či Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a ze státního rozpočtu ČR. FDV tedy nepředstavuje fond ve smyslu finančním, nýbrž fond sdružující informace, znalosti a odborníky na další vzdělávání. Ministerně práce a sociálních věcí Michaela Marksová FDV charakterizuje takto: „*Fond dalšího vzdělávání je organizací, která stále více přispívá k lepšímu uplatnění občanů ČR na trhu práce. Jsem ráda, že se FDV daří naplňovat jeho krédo Pomáháme vám najít místo v měnícím se světě.*“

Autor působí ve Fondu dalšího vzdělávání, příspěvkové organizaci MPSV.

Statistiky a analýzy

Pohyblivé - flexibilní formy odměňování v letech 2009 až 2014

Aleš Kroupa

Informace o pohyblivých formách odměňování lze zjistit ze dvou nezávislých zdrojů, kde jsou uváděny jednak jako podíl nákladů na sociální požitky a nadstandardní programy sociálního zabezpečení na celkových nákladech práce, a dále pak jako podíl prémie a odměn na celkové hrubé mzdě. Náklady na sociální požitky a nadstandardní programy sociálního zabezpečení se mění spolu s počtem zaměstnanců organizace a rovněž se sektorem národního hospodářství. V souvislosti s profesním zařazením zaměstnanců se mění též podíl prémie a odměn na celkové hrubé mzdě. Rozdíly ve formě a rozsahu těchto forem jsou registrovány rovněž mezi zaměstnanci v podnikatelské a nepodnikatelské sféře. Vedle informací o uvedených formách je možné získat údaje o rozsahu flexibilních forem odměňování a též nasmlouvaných závazků v podnikových a tzv. vyšších kolektivních smlouvách. Tyto informace však překračují rámec tohoto příspěvku.

Vedle tradiční formy mzdy vázané na odpracovanou dobu nebo splněný úkol se stále častěji zavádí praxe, kdy část mzdy je pohyblivá. Důvodem je jednak snaha o zvýšení motivace zaměstnanců a v řadě případů i možnost zaměstnavatele tuto složku redukovat a snížit tak téměř okamžitě mzdové náklady firmy¹.

V ČR jsou k dispozici dva zdroje údajů o výši a struktuře pohyblivých forem mzdy. Prvním zdrojem je statistika úplných nákladů práce², kterou vede Český statistický úřad. Statistika úplných nákladů práce člení náklady práce na přímé a na nepřímé náklady. Pohyblivé mzdové formy jsou zahrnuty mezi nepřímé náklady. Patří mezi ně sociální požitky, tj. příspěvky na stravování a bydlení, výdaje ze sociálních fondů, služební vozy sloužící k soukromým účelům, výrobky firmy poskytované zaměstnancům se slevou, příspěvky ve formě spoření a prodej akcií. Mezi nepřímé náklady dále

patří tzv. sociální náklady a výdaje, kde vedle plateb zákonného pojistného a vyrovnání za nemoc placené zaměstnavatelem jsou uváděny i náklady na nadstandardní programy sociálního zabezpečení, které následně nadále zájímají.

Druhým zdrojem je tzv. strukturální statistika s názvem Struktura mezd zaměstnanců³, kterou vytváří Český statistický úřad ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí. Strukturální statistika sleduje v rámci struktury mzdy jak podíl základní složky mzdy, tak i podíl prémie a odměn na celkové hrubé mzdě, a to i pro jednotlivé profesní skupiny podle klasifikace CZ-ISCO.

Vývoj podílu celkových měsíčních nákladů na sociální požitky byl v letech 2009 až 2013 podle údajů v tabulce charakteristický poklesem z 1,58 % v roce 2010 na 1,13 % v roce 2014. Podíl nákladů na nadstandardní programy sociálního zabezpečení mezi

roky 2010 a 2012 zaznamenal též mírný pokles a následně v roce 2013 dosáhl předkrizové úrovně tak, aby v roce 2014 opět poklesl. Stejně jako podíl nákladů na sociální požitky a nadstandardní programy sociálního zabezpečení, tak i podíl prémie a odměn nevykázal potřebný nárůst a nedosahoval ještě v roce 2014 úrovně roku 2009.

Sledujeme-li náklady na pohyblivé mzdové formy z hlediska velikosti organizace, pak platí, že se zvyšujícím se počtem zaměstnanců v organizaci roste i podíl nákladů na sociální požitky. Tento podíl v roce 2014 činil 0,17 % z celkových měsíčních nákladů práce u organizací zaměstnávajících 1–9 zaměstnanců a 1,84 % u organizací zaměstnávajících více než 1000 zaměstnanců. Stejný trend byl zaznamenán i v případě nadstandardních programů sociálního zabezpečení, kde podíl nákladů na tyto programy v roce 2014 narostl z 0,03 % u organizací zaměstnávajících 1–9 zaměstnanců

na 0,74 % u organizací s více než 1000 zaměstnanci.

Při pohledu na údaje z počátku krizového období vidíme, že podíl nákladů na sociální požitky a nadstandardní programy sociálního zabezpečení byl v jednotlivých velikostních skupinách podniků oproti roku 2014 vyšší. V roce 2009 u malých organizací zaměstnávajících 1–9 zaměstnanců tyto náklady tvořily 0,17 % a u organizací nad 1000 zaměstnanců 2,44 % podílu na celkových měsíčních nákladech práce. Náklady na nadstandardní programy sociálního zabezpečení tvořily v roce 2009 u malých organizací 0,05 % a u organizací velkých 0,84 % celkových měsíčních nákladů práce.

Z hlediska odvětví byl v roce 2014 nejvyšší podíl nákladů na sociální požitky z celkových měsíčních nákladů práce na jednoho zaměstnance zaznamenán v sektoru veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení (2,93 %) a dále v peněžnictví a pojišťovnictví (1,91 %). Naopak nejnižší podíl byl zaznamenán ve vzdělávání (0,30 %) a v sektoru ubytování, stravování a pohostinství (0,44 %). V případě nadstandardních programů sociálního zabezpečení byly nejvyšší náklady v odvětví peněžnictví a pojišťovnictví (1,38 %) a v sektoru výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (0,99 %) a nejnižší naopak v odvětví vzdělávání (0,08 %) a případně i v odvětví kulturních, zábavních a rekreačních činností (0,14 %).

V roce 2009 bylo na nejvyšších i nejnižších „příčkách“ z hlediska výše nákladů na sociální požitky a na nadstandardní programy sociálního zabezpečení zaznamenáno jiné pořadí sektorů. Nejvyšší náklady na sociální požitky ve výši 3,62 % z celkových měsíčních nákladů práce na jednoho zaměstnance byly v sektoru veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení, dále pak v sektoru výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (2,35 %). Nejnižší náklady byly v sektorech ubytování, stravování a pohostinství (0,47 %) a vzdělávání (0,63 %). V případě nadstandardních programů sociálního zabezpečení byly v roce 2009 zaznamenány nejvyšší náklady v sektoru peněžnictví a pojišťovnictví (1,35 %) a dále v sektoru výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu (1,30 %) a nejnižší náklady byly opět v odvětvích vzdělávání (0,13 %) a navíc pak veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení (0,15 %).

Z územního hlediska byly v roce 2014 nejvyšší náklady na sledované pohyblivé formy odměňování zaregistrovány v hl. m. Praze (náklady na sociální požitky 1,56 % a na nadstandardní programy sociálního zabezpečení 0,52 %). V obou případech byl podíl vyšší než republikový průměr (náklady na sociální požitky 1,13 % a náklady na nadstandardní programy sociálního zabezpečení 0,48 %), což souvisí s tím, že v hlavním městě mají svá sídla velké zahraniční firmy s kvalifika-

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
podíl z celkových měsíčních nákladů práce na jednoho zaměstnance v %						
sociální požitky	1,45	1,58	1,25	1,20	1,22	1,13
nadstandardní programy sociálního zabezpečení	0,54	0,53	0,50	0,51	0,54	0,48
podíl z celkových měsíčních nákladů práce na jednoho zaměstnance v %						
prémie a odměny	15,34	14,85	14,12	14,23	13,76	14,24

Zdroj: Statistika úplných nákladů práce a Struktura mezd zaměstnanců, ČSÚ

ným personálem, které častěji využívají různé formy pohyblivých forem odměňování, a rovněž ústřední orgány státní správy.

Zmíněný trend koresponduje i s údaji ze strukturální statistiky, kde nejvyšší podíl prémie a odměn, tříděno podle klasifikace CZ-ISCO, byl v roce 2014 zaznamenán u nejvyšších státních úředníků a nejvyšších představitelů firem. Podíl prémie a odměn dosáhl výšky 22,09 % jejich hrubé mzdy (celá ČR 14,24 %). Mezi další profese s vysokým podílem prémie a odměn patří obecně řídicí pracovníci v různých oblastech národního hospodářství, kde se tento podíl v roce 2014 pohyboval v rozpětí od 15,04 % do 20,69 % hrubé mzdy. Vysoký podíl pohyblivé složky mzdy je u řídicích pracovníků v privátní sféře dán zejména bonusy vázanými na výkon respektive na hospodářské výsledky řízené organizace, zatímco v případě vysokých státních úředníků je vyšší podíl pohyblivé složky mzdy respektive platu výsledkem dlouhodobého trendu, kdy se pohyblivá složka tzv. osobní příplatek postupně vzhledem k nízkým platovým tarifům, stal fakticky složkou nárokovou a byl zejména u vysoce kvalifikovaných zaměstnanců přiznáván již při nástupu do zaměstnání¹. Nejvyšší podíl prémie a odměn byl v roce 2009 stejně jako v roce 2014 registrován u vedoucích a řídicích pracovníků velkých (23,64 %) a malých (20,85 %) organizací. U státních úředníků, kteří tvořili v původní, ještě v roce 2009 platné klasifikaci KZAM, samostatnou kategorii, dosahoval tento podíl obdobné výše (12,89 %) jako u jiných odborných pracovníků. Z údajů za rok 2009 lze tedy usuzovat, že vysoký podíl pohyblivé složky mzdy byl v roce 2014 pravděpodobně ovlivněn spíše mzdovými podmínkami řídicích pracovníků v soukromém sektoru než platy zaměstnanců státní administrativy.

Z výše uvedeného přehledu vyplývá, že podíl nákladů na nadstandardní programy sociálního zabezpečení a podíl nákladů na sociální požitky a stejně tak podíl prémie a odměn na hrubé mzdě se na předkrizové hodnoty prozatím ještě nedostaly. V průběhu sledovaných let nedocházelo z hlediska výše nákladů na sociální požitky a na nadstandardní programy sociálního zabezpečení mezi jednotlivými velikostními skupinami organizací a sektory národního hospodářství k zásadním změnám jejich pořadí.

Ve strukturální statistice byly z hlediska podílu prémie a odměn na celkové hrubé mzdě pro jednotlivé kategorie zaměstnanců zaznamenány mezi lety 2009 a 2014 jen

malé rozdíly zatížené navíc přechodem ze staré klasifikace povolání KZAM na novou klasifikaci CZ-ISCO v roce 2011.

- 1 Krácení pohyblivé složky mzdy je možné jen za předpokladu, že mzdové ujednání není součástí pracovní, případně kolektivní smlouvy. Byla-li mzda včetně její pohyblivé složky sjednána pouze v tzv. mzdovém výměru, je možné ji jednostranně ze strany zaměstnavatele změnit. Pokud byla mzda sjednána v pracovní nebo kolektivní smlouvě, ke změně podmínek odměňování je nutný u pracovní smlouvy souhlas zaměstnance a v případě kolektivní smlouvy souhlas odborové organizace.
- 2 Šetření zahrnuje všechna odvětví národního hospodářství a všechny velikosti subjektů. Statistika sleduje vyplacené objemy mzdových prostředků na úrovni organizací přepočtené na skutečně odpracovanou hodinu (včetně přesčasů) nebo na jednoho zaměstnance za měsíc, případně za rok. Aktuálně jsou k dispozici údaje za rok 2014. Údaje jsou zveřejněny na adrese <https://www.czso.cz/csu/czso/uplne-naklady-prace-2014>.
- 3 Statistika pokrývá všechna odvětví národního hospodářství a sleduje mzdy jednotlivých zaměstnanců na úrovni podniků či organizací kde jsou zjišťovány vedle složek mzdy i personální údaje zaměstnance, zejména jeho profesní zařazení (CZ-ISCO). Vzhledem k velkému množství zjišťovaných informací a tím i pracnosti a nákladnosti, provádí se toto šetření jen na náhodně vybraném vzorku organizací. Poslední dostupné údaje jsou za rok 2014. Údaje jsou zveřejněny na adrese <https://www.czso.cz/csu/czso/struktura-mezd-zamestnancu-2014>.
- 4 Legislativně je odměňování zaměstnanců jak soukromých subjektů, tak zaměstnanců placených ze státního rozpočtu, upraveno zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce. V případě organizací hospodářících s prostředky ze státního rozpočtu jsou pravidla pro přiznání sledovaných forem odměn pevně dána. Zákoník práce umožňuje u těchto typů organizací vyplácet odměny pouze za splnění mimořádného nebo zvlášť významného úkolu. Vedle odměn je další zákonnou pohyblivou formou u uvedeném typu organizací tzv. osobní příplatek, který může být přiznán zaměstnanci, který dlouhodobě dosahuje velmi dobrých pracovních výsledků nebo plní větší rozsah pracovních úkolů než zaměstnanci ostatní. Odměňování zaměstnanců ústředních státních orgánů je v obecné rovině též upraveno zákoníkem práce, ale navíc jsou zákonem č. 234/2014 Sb., zákon o státní službě, stanoveny platové třídy a tarify platné přímo pro státní zaměstnance. Uvedený zákon upravuje nově též výkonnostní odměny a osobní příplatky. Speciální zákony dále platí pro odměňování představitelů státní moci, státních zástupců, členů obecních zastupitelstev, vojáků z povolání. Poskytování benefitů a jiných požitků je dále z daňového hlediska upraveno zákonem o dani z příjmu. Na organizace, které hospodář s prostředky ze státního rozpočtu, se navíc vztahují ještě rozpočtová pravidla pro státní a územní rozpočty a vyhláška ministerstva financí upravující tvorbu a čerpání tzv. fondu kulturních a sociálních potřeb, který si organizace tohoto typu mohou zřídit za účelem poskytování zaměstnaneckých benefitů.

Autor působí ve VÚPSV, v. v. i.

Anketa „Ústavní péče o ohrožené děti“

Jana Barvíková

Zajímalo nás, jak ředitelé dětských domovů ze svého úhlu pohledu vnímají dopady legislativních změn z posledních let v oblasti péče o ohrožené děti a jaké jsou jejich názory na možnost převedení školských zařízení ústavní péče z resortu MŠMT do resortu MPSV.

Šesti ředitelům dětských domovů, které jsme oslovili pro naši anketu, jsme položili tyto otázky:

- 1. Poslední velká novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí (s účinností od 1. 1. 2013) a nový občanský zákoník (s účinností od 1. 1. 2014) přinesly změny v pojetí práce orgánů sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) s rodinou ohroženého dítěte (vyhodnocování situace dítěte, tvorba individuálních plánů ochrany dítěte) a v rozhodování soudů (o umístění a přemístění dítěte do konkrétního ústavního zařízení apod.). Jak vnímáte tyto změny?**
- 2. Pozorujete v posledních třech letech nějaké změny v typologii Vašich svěřenců (věk při přijetí do zařízení, chování, návyky, spolupráce s rodinou, apod.)?**
- 3. Hovoří se o potřebě převedení školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy z resortu MŠMT do resortu MPSV v zájmu sjednocení a zlepšení systému péče o ohrožené děti. Jak to vidíte Vy?**

Následující text přináší odpovědi oslovených.

Mgr. Radek Vovsík, Dětský domov se školou v Jihlavě

1. Nechceme-li zpochybnit vývoj společnosti jako takové, musíme změny v obecné rovině vnímat jako motory tohoto vývoje. Z tohoto pohledu změny vítám a přivítal jsem i změny, které přinesly výše zmíněné právní předpisy. Každá změna však musí být co nejpečlivěji připravena tak, aby její pozitivní přínos vysoce převážoval nad negativy, které s ní dozajista budou spjaty.

V rámci výše zmíněných změn velmi oceňuji zvýšení autonomie jednotlivých zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a přímočařejší jednání s pracovníky OSPOD v zájmu dětí. Do doby platnosti těchto změn prostředníka v komunikaci s OSPOD před umístěním dítěte do zařízení zastával diagnostický ústav, který zároveň rozhodoval o tom, které dítě do jakého zařízení bude umístěno. Tento mezikrok zmizel a jednotlivá zařízení komunikují s pracovníky OSPOD již od počátku procesu nařizování ústavní výchovy dítěte.

Tímto způsobem má zařízení dnes i větší vliv na složení dětí v domově (z pohledu pohlaví, věku, diagnózy, atd.). Určitou komplikací však je často menší a méně odborná vstupní informace o problematice dítěte (anamnestická data, diagnostická data), kterou ale lze v určitém čase překonat prací erudovaných odborníků přímo v zařízení (psycholog, etoped).

Výraznější komplikaci přináší malá pružnost soudů, s jejichž prací výše uvedené změny přímo souvisí (umísťování a zejména přemísťování dětí). Z určitého pohledu komplikace při přemísťování dětí nemusí být vnímány až tak negativně, protože obecně přináší dítěti větší stabilitu v zařízení (nedochází tak lehce k „přehazování“ obtížněji zvladatelných dětí ze zařízení do zařízení).

Problematická je však malá pružnost práce soudů v případech, kdy jsou přemísťovány děti po skončení povinné školní docházky do zařízení, v nichž má pokračovat jejich příprava na zaměstnání. V těchto případech pozdním rozhodnutím soudů bývají často přímo poškozeny zájmy dítěte, které nemůže kvůli pozdnímu rozhodnutí soudu včas zahájit studium.

Za výrazné pozitivum považuji tlak na účelnost nařizování ústavní výchovy a zároveň na její maximální zkracování spojené s návratem dítěte do domácího prostředí. Mnohem častěji dnes řešíme situace, kdy jsou děti vráceny k rodinám, případně kdy je tato možnost testována prostřednictvím opakovaně prodlužovaných dovolenek. Tento trend je doplňován rozvojem zařízení preventivní péče (různé formy středisek výchovné péče, SVP), který však je potřeba dále podporovat, neboť ještě není dostatečný (například v kraji Vysočina velmi citlivě postrádáme SVP se stacionární či pobytovou formou práce).

2. Výrazné změny v typologii svěřenců našeho zařízení v posledních třech letech nezaznamenávám. I jejich věková hranice v našem domově zůstává stejná - nejmladší děti cca od 12 let. Potýkáme se s větším množstvím psychiatricky diagnostikovaných dětí (jelikož však nejsme zařízení, které by mělo zřízenou léčebně výchovnou skupinu, počet těchto dětí si hlídáme tak, aby nepřekročil jedno dítě na jednu skupinu).

Mění se i některé formy patologického chování dětí - například cítíme, že výrazně

na ústupu je sniffing toluenu u dětí, ten je však kompenzován daleko četnějším abúzem pervitinu, souvisejícím s jeho klesající cenou a vyšší dostupností.

Ve větší míře máme nyní děti, které nemají kam jezdit domů a zůstávají u nás 365 dní v roce.

Neumím však posoudit, zda je to momentální stav či zda se jedná o trend. Výrazně nám komplikuje práci prakticky sto procentní a celoroční naplněnost zařízení, se kterou jsme se v minulosti nesetkávali (vždy počátkem školního roku bylo zařízení naplněné jen částečně a v průběhu roku se doplňovalo dětmi). Nyní máme nepříjemný pocit, že není týdne, kdybychom nemuseli odmítnout žádost pracovníků OSPOD o umístění dítěte do našeho domova.

3. Vnímám to jako téma, které diskutujeme, zejména kde má být hranice mezi školstvím a sociální sférou. Nyní je hranice nastavena tak, že pěstounská péče patří do resortu sociálního, dětské domovy a etopedická zařízení do resortu školského. Neodmítám posunutí této hranice až mezi dětské domovy a etopedická zařízení (i když rozumím obavám souvisejícím zejména se snížením kvality péče o děti v dětských domovech). Nemyslím si však, že by se tato hranice měla posunovat ještě dál, a že by pod MPSV měla být začleněna i etopedická zařízení (dětské domovy se školou a výchovné ústavy), která při sobě zřizují školy (základní školy, střední školy). Klienti těchto zařízení trpí tak závažnými poruchami chování, že nejsou integrovatelní do běžných škol (právě nemožnost vzdělávat děti v hlavním vzdělávacím proudu byla často jednou z příčin nařízení ústavní výchovy), čili existence těchto škol je nezbytná. A začlenění škol pod MPSV by se mi nejevilo jako systémový krok.

Mgr. Tereza Jandová, Dětský domov Korkyně

1. Změny vnímáme zejména v procesu umísťování dítěte do našeho domova. Nyní jsme nuceni přijímat děti „rovnou z ulice“, což může být u větších dětí rizikové a nevyhne se tak dalšímu přemísťování dětí. Což má samozřejmě vliv na chod celé skupiny. Změnou je i skutečnost, že v posledních letech jsme do našeho domova nepřijali dítě mladší 7 let

a zcela jistě je většina nově příchozích starší, ve věku 13 až 15 let. To vnímám pozitivně, nese to s sebou ale jiné nároky na profesní znalosti a dovednosti vychovatelů.

Co se týká vyhodnocování situace dítěte a tvorby individuálních plánů ochrany dítěte, bohužel se nepodařilo nastavit procesy tak, aby v nich musel fungovat každý sociální pracovník. V přístupu sociálních pracovníků k jednotlivým kauzám vnímám obrovské rozdíly. Bohužel zde velmi významnou roli hraje angažovanost, ochota učit se nové věci, ale i vzdělání pracovníků OSPOD.

2. Jak jsem již uvedla výše, přicházejí děti starší. Většina z nich jsou již kuřáci, někteří mají zkušenost i s drogou, alkoholem, sexem. Novou skupinou jsou děti, které žily u adoptivních rodičů a v období puberty je náhradní rodina odložila.

Co se týká spolupráce s rodinou, nesetkali jsme se se situací, kdy by nám biologická rodina dítěte odmítla spolupráci. Všechny děti, které byly odebrány ze své biologické rodiny, jsou s ní v kontaktu a všechny např. trávily vánoce doma.

3. Roztříštěnost systému péče o ohrožené děti je všem lidem pracujícím s ohroženými dětmi zřejmá. Zda by pomohlo v procesu transformace sjednocení všech zařízení poskytujících ústavní péči pod jedno ministerstvo, neumím posoudit. Předpokládám, že by to celý proces urychlilo. Z mého pohledu je jedno, které ministerstvo nás bude řídit. Svoji práci chceme odvést v dobré kvalitě kvůli našim klientům a zákony a vyhlášky musíme dodržovat, ať je vydá kdokoli. Podíváme-li se na webové stránky obou ministerstev, je na první pohled zřejmé, které se tomuto tématu opravdu aktivně věnuje.

Dalibor Křepský, Dětský domov v Olomouci

1. Tvorba individuálních plánů ochrany dětí (IPOD) je v pořádku, posílení OSPOD je dobré. Zbytečné a nesmyslné je zpracovávání podkladů pro náhradní rodinnou péči u dětí nad 15 let, problémových apod., je to plýtvání časem a energií. Rozhodování soudů o přemístění je zdlouhavé a komplikované. Kdyby rozhodovaly např. předběžným opatřením, bylo by to lepší.

2. Ne, máme stále stejné složení.

3. Přinese to jen náklady a dlouhé období, kdy si to bude sedat. Bude to nepřipravené. Není to o tom, kdo koho řídí, ale jak komunikuje s ostatními. Každý ministr chce po sobě zanechat pomník. Drábek to zkoušel. Bude to degradace speciální pedagogiky. Fungující systém se rozpustí v jiných problémech. Pět let budeme slyšet, že je přechodné období. Pedagog

bude řídit nepedagog. Přinese to jen kompliance a znechucení pedagogů.

Pokud budou resorty řízeny pod tlakem politických zakázek a politických kšeftů „něco za něco“, nezmění se nic. Za 28 let v domově si pamatuji období, kdy spolu ministerstva komunikovala naprosto bez problémů. Vše fungovalo. Je to v lidech a ne ve stále se měnícím prostředí.

Mgr. Hana Juřenová, Dětský domov a Školní jídelna Pyšely

1. V první řadě pro nás novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nový občanský zákoník znamená roztržičku dobře fungujícího systému péče o ohrožené děti. Před těmito změnami měl diagnostický ústav (DÚ) rozhodující vliv na umístění a přemísťování dětí v ústavní výchově. Každý diagnostický ústav měl ve své síti několik zařízení - dětské domovy, výchovné ústavy apod., znal jejich specifika. Měl k dispozici baterii diagnostických nástrojů, podle nich se posuzovala vhodnost umístění dítěte do konkrétního zařízení. Zjednodušeně řečeno znal dítě a svá pracoviště. Na základě těchto informací dokázal dobře posoudit vhodnost umístění dítěte. Další důležitá devíza byla rychlost celého procesu. Během 8 týdnů (což byla maximální délka pobytu dítěte v DÚ), bylo dítě umístěno do konkrétního zařízení. I přemístění dítěte bylo jednodušší a rychlejší. V případě dítěte, které mělo vážné poruchy chování, a to i přes systematickou a déletrvající práci s ním, psychologickou i jinou odbornou podporu, bylo možné požádat DÚ o reidiagnostiku a určení vhodnosti dalšího setrvání dítěte v zařízení nebo zvolit zařízení pro něj vhodnější. Pokud se dítě provinilo velmi závažným způsobem, bylo možné ho přemístit do několika dnů.

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí a především nový občanský zákoník oslabil funkci DÚ. O umístění a přemísťování rozhoduje pouze soud. Už tak přetížené soudy musí rozhodovat o umístění konkrétního dítěte do konkrétního zařízení. Pracovníci OSPOD do návrhu musí uvést již konkrétní zařízení, bez předchozí odborné diagnostiky. Mnohdy si ji musíme nechat vypracovat u odborníků sami. Vzhledem k přetíženosti pedagogicko-psychologických poraden, dětské psychiatrie a dětské psychoterapie to je často časově náročné. Zatímco umístění do zařízení může proběhnout na předběžné opatření již do 24 h od podání návrhu k soudu (bez jakékoliv diagnostiky), přemísťování dětí většinou probíhá pouze rozsudkem soudu. V našem zařízení jsme např. v roce 2014 žádali o přemístění dítěte do výchovného ústavu. Doba od podání návrhu k soudu do nabytí právní moci rozhodnutí byla půl roku. Během této doby jsme nebyli schopni dítěti zajistit řádnou výchovu.

Jsme zařízení běžného typu, nikoliv režimového. Dítě často ve dnech volna utíkálo, kradlo ostatním dětem jejich osobní věci apod. Ohrožovalo tím i zdravý vývoj dalších dětí, které se bohužel účastněly jeho způsobů chování a jednání. Tato doba byla extrémně dlouhá. Nejkratší doba přemístění dítěte v našem zařízení byla čtyři měsíce.

Navíc se často stává, že pokud je dítě nejprve předběžně svěřeno do DÚ, i tam soud poté rozhoduje o dalším přemístění. Místo dřívějších 8 týdnů se pobyt prodlužuje i na několik měsíců. Střetávají se zde děti bez výchovných problémů s těmi, které jsou vysoce rizikové. DÚ jsou často nuceny ještě před ukončením diagnostiky podat návrh k soudu s uvedením konkrétního zařízení, do kterého bude dítě následně umístěno. Riziko tohoto „předčasného rozhodnutí“ a délky pobytu v DÚ může mít za následek, že se do dětského domova umístí dítě, které je svým chováním vhodné pro jiný typ zařízení. Naše zařízení se snaží s takovým dítětem intenzivně pracovat. Někdy se nám podaří dítě ukotvit. Stává se však, že se rizikové chování u dítěte ještě prohloubí a znovu musíme žádat o jeho přemístění.

Individuální plán ochrany dítěte je povinností pracovníků OSPOD. Jedná se o dokument, který by měl obsahovat veškeré dostupné informace o dítěti - rodina, komunikace s ní, její zájem o dítě, zdravotní stav dítěte, výpis všech odborných lékařů, ke kterým dítě dochází, specifické problémy, škola, jeho chování v ní, úspěch. Součástí tohoto dokumentu je i plán úkolů všech zúčastněných - zařízení, pracovníků OSPOD, rodičů atd. Naše zkušenosti s jeho vytvářením jsou pouze zprostředkované ze strany pracovníků OSPOD, kteří musí tyto tzv. IPODy vypisovat. Jedná se vesměs o negativní ohlasy. Většina z nich se stará i o několik desítek klientů. Dle jejich informací nemají dostatečné časové možnosti na práci s konkrétními klienty v terénu. Začíná převládat spíše úřední část jejich práce.

2. Nemůžeme zde mluvit o jiné typologii svěřenců, ale díky systému umístění a přemísťování dětí se značně zhoršila přístupnost systému, flexibilita, která dokázala poměrně rychle reagovat na změnu (viz výše o rozhodování soudů o přemísťování). Ani u rodin nepozorujeme výraznou změnu. Stále se jedná o sociálně slabé rodiny, upřednostňující jiné hodnoty, než je např. docházka jejich dětí do škol. Rodiče nedokáží dětem stanovit pravidla, děti je nevnímají jako autoritu, nerespektují je a neposlouchají. Děti vedou zahálčivý způsob života. Rodiče nejsou schopni je donutit k aktivitám, které děti neuznávají jako potřebné a důležité. Jen v minimálním počtu případů k nám přicházejí děti, které jsou svými rodiči týrané nebo zneužívané.

Další skupinou dětí jsou děti z dětských center. Většinou jde o sourozenecké skupiny nebo sourozence dětí, které k nám byly umístěny ve starším věku.

Práce s rodinou je stejně obtížná jako byla před novelizací zákona i novým občanským zákoníkem. Pokud s námi rodiče hovořit nechtějí, nemáme žádné možnosti je k tomu nutit. Svou situaci si snaží řešit sami nebo za pomoci pracovníků OSPOD, kteří udávají směr vývoje případu. My jsme stále chápání pouze jako „vykonavatelé ústavní výchovy“, v případě nejsme ani účastníky řízení. Rodiny k nám tak také často přistupují. Navíc se nám často stává, že o rodičích nemáme žádné zprávy, neznáme jejich aktuální bydliště, někteří odjíždějí do zahraničí. V našem zařízení je část rodičů odsouzena k výkonu trestu odnětí svobody. Z vězení svým dětem slibují nápravu, častější návštěvy, převzetí do péče. Po výstupu z vězení se však většinou s dítětem ani nekontaktují. Pokud jsou rodiče (osoby odpovědné za výchovu) schopni a chtějí se na výchově svého dítěte či vnoučete podílet, spolupracujeme a vzájemně se podporujeme. Naše zařízení jim dodává podněty či náměty na zlepšení vzájemné komunikace mezi nimi a jejich dítětem, podporuje vzájemné kontakty, vyhledává odbornou pomoc apod.

3. Nedomnívám se, že je potřeba převést zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy z resortu MŠMT pod resort MPSV. Je třeba stávající systém dobře využívat a zaměřit se na jeho zdokonalování a rozvíjení ve smyslu rozšíření nabídek poskytovaných služeb. Bohužel jeho kvalitní působení bylo narušeno přijetím nového občanského zákoníku. Do té doby šlo o dobře fungující mechanismus. Paní ministryně Valachová by se nebránila tomu, ponechat ve své gesci diagnostické a výchovné ústavy a souhlasila by s převodem dětských domovů pod resort MPSV. Tímto krokem by síť ústavní péče zanikla. Je třeba využít odborných kvalit zaměstnanců, kteří v ní pracují. Vysokoškolsky vzdělaný speciální pedagog se zabývá výchovou dítěte. Výchova a vzdělávání dítěte je hlavním tématem resortu MŠMT. Pedagog je zaměstnancem školství a tak by to mělo i zůstat. Přestupem pod MPSV by došlo k určité degradaci této profese. Nejen ve smyslu pracovní pozice. Dotklo by se to i finančního ohodnocení. Finanční stránka věci by se týkala i provozu stávajících zařízení. Dětské domovy by byly pomalu oslabovány až k jejich úplnému zániku, a to bez kvalitní a osvědčené náhrady. Paní ministryně Marksová sice hovoří o tom, že v první fázi by nedošlo k žádným změnám, ovšem obávám se vývoje následujícího.

Nerada se zmiňuji o zahraničních vzorech nebo „trendech“ a o kritice, která se

zabývá vysokým počtem dětí v naší ústavní péči. Každý má právo na svoji vlastní cestu. Nепřejíme zahraniční modely (např. Slovensko). Buďme hrdí na to, co jsme vytvořili. Co se týče kritiky týkající se vysokého počtu dětí v ústavní péči? Samozřejmě ústavní výchova není vždy ideální řešení, jak se postarat o dítě v nouzi, ale je to řešení, které mnohým dětem zajišťuje důstojný život. Nепřijíme unáhlená rozhodnutí.

Mgr. Ladislav Klíma, Dětský domov, Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola Písek

1. Pokud bych měl vyjádřit svůj názor na změny, které vyplynuly z poslední novely zákona č. 359/1999 Sb., jež nabyly účinnosti 1. ledna 2013, pak si myslím, že změny v pojetí práce pracovníků OSPOD ve smyslu postojů a práce s rodinou ohroženého dítěte jsou značně rozdílné a ze strany OSPOD nejednoznačné. V některých případech vyhodnocování situace dítěte či tvorba a následná realizace individuálních plánů ochrany dítěte (IPOD) trvá příliš dlouho a do institucí, které by měly pomoci s nápravou závažného chování, dítě přichází příliš pozdě a pro pracovníky-pedagogy výchovných zařízení tyto děti představují značný problém. Ano, rozumím a souhlasím s pomocí OSPOD rodině při výchově „problémových dětí“ (někdy spíše „problémových rodičů“, kteří si nevědí rady s výchovou svých dětí, na výchovu svých potomků nemají čas nebo již naprosto na výchovu „nezvladatelných potomků“ rezignovali), organizováním případových konferencí i snaze neziskových organizací pomoci s výchovou, v některých případech i pěstounskou péčí, ale... Včasné řešení problému vidím jako nezbytný prvek v práci pracovníků OSPOD. Bohužel pracovníků, kteří mají nejen povinnost s ohroženou mládeží pracovat, ale i sledovat vývoj těchto dětí, je neustále málo.

Myslím si, že k řešení situace nepřispěl ani stav, kdy o umístění a přemístění dítěte do konkrétního ústavního zařízení rozhoduje soud. Je sice pravda, že soudce, který rozhoduje o umístění dítěte, většinou vyslyší přání příslušného sociálního pracovníka, navrhuujícího ústavní výchovu, o zařazení dítěte do konkrétního zařízení, nicméně dřívější praxe, kdy o umístění dítěte do konkrétního výchovného zařízení po absolvování diagnostického pobytu rozhodovaly diagnostické ústavy, byla (dle mého názoru) logičtější, a to nejen z důvodů znalosti výchovných zařízení ve svém „obvodu“, ale i v návaznosti na potřeby diagnostikovaného dítěte. Každé zařízení, byť svoji činnost rozvíjí na základě stejných zákonů, norem a pravidel, má určitá specifika, která nemusí vždy poskytnout svěřenému dítěti (i v rámci jeho po-

stížení) nejlepší podmínky pro jeho další rozvoj. O specifikách jednotlivých zařízení měli přirozeně vedoucí pracovníci diagnostických ústavů větší přehled, než může mít soud.

2. Samozřejmě, že se situací nastiněnou v odpovědi první, souvisí i problematika změny „typologie svěřence“. Do zařízení se dostávají děti až v případech, kdy byla vyzkoušena všechna náhradní řešení a mezitím běží čas. Čas důležitý pro dítě, rodinu, výchovné zařízení i společnost. Stává se pomalu pravidlem, že do zařízení dětského domova se dostávají děti po patnáctém roce věku, které často nemají dokončenou povinnou školní docházku (i celé pololetí nedochází do základní školy), jejich životní zvyklosti (denní režim, vztahy mezi vrstevníky), návyky (závislost na návykových látkách, v lepším případě na cigaretách) i normy (život v partě, krádeže, apod.) se dají jen těžko překonat v otevřeném zařízení, jakým je dětský domov, který by měl nahradit vlastní rodinu. Nelze se potom divit, jak ukazují některé statistiky (a rádi na nich „parazitují“ i některé nevládní organizace), že určité procento dětí po opuštění dětského domova stejně skončí „na šikmé ploše“.

V jistých případech je velice těžké spolupracovat s rodinou, pro kterou je dětský domov tím, kdo rodinu připravil o dítě a ještě se „nestydí“ vyžadovat příspěvek na úhradu péče poskytovanou dětem nebo nezletilým osobám v zařízeních. Na druhou stranu existují rodiče (bohužel jich není mnoho), jejichž spolupráce s dětským domovem je příkladná a snaha o nápravu podmínek v rodině, které byly příčinou soudního odejmutí dítěte, je opravdová. V některých případech by se dalo říci, že zrcadlem spolupráce (a špatně fungující rodiny) je stále stoupající procento mladistvých, kteří zůstávají v zařízeních i po dovršení zletilosti (tzv. na smlouvu).

3. Pokud vím, tak v programovém prohlášení vlády je psáno o sjednocení působení a spolupráci několika resortů v oblasti výchovy mládeže, ne o převedení pod jedno ministerstvo. Podle mého přesvědčení stále jde o výchovu dětí, kterou by měli zajišťovat kvalifikovaní pedagogové ve spolupráci s ostatními odborníky, ne sociální pracovníci. Navíc jsem přesvědčen, že v současné době je práce výchovného zařízení kontrolována hned z několika stran - zřizovatelem, Českou školní inspekcí, pracovníky OSPOD, hygienicko-epidemiologickou službou a v neposlední řadě státním zástupcem, který vykonává dozor. Neboli jeden resort navrhuje umístění dítěte do výchovného zařízení, jiný o něm rozhoduje, výchovné zařízení vykonává činnost a další organizace několika

resortů kontrolují činnost tohoto zařízení ze svého „pohledu, oboru“. Rozhodování, výchova a kontrola tak není svěřena jednomu ministerstvu. Nepředpokládám, že bychom chtěli vybudovat organizaci podobnou norskému Barnevernetu.

Jedna poznámka závěrem: Jsem rád za změny, které mají smysl, ale ne každá změna znamená zlepšení podmínek!!!

Mgr. Kateřina Süssová, Dětský domov v Potštejně

1. Pozitivně nastartovaná změna s negativními dopady. Situaci dítěte je nutné vyhodnocovat vždy s rodinou. Ústavní péče prošla transformací, v úrovni jednotlivých zařízení jsou však doposud velké rozdíly. Nikdo se nezabývá hodnocením této úrovně a výsledků práce s dítětem i rodinou v rámci ústavní péče.

Pomoc rodině ze strany provázejících organizací je neefektivní, odborná úroveň pracovníků nízká, nesleduje se výslednost procesu práce s rodinou, mladým pracovníkům chybí zkušenost a zralá rozhodnutí. V resortu ministerstva zdravotnictví (psychologická a psychiatrická péče) je nedostatek potřebné odborné péče. Dále negativně vnímám příbuzenskou pěstounskou péči s tolerováním nedostatků v této péči a výchově ze strany příbuzných (6 dětí z celkového počtu 15 dětí v našem zařízení). Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (ZDVOP) působí na děti spíše negativně. Nekritizují jejich potřebnost, ale jako příklad uvádím dítě, které prošlo ZDVOP a nakonec u něj byla nařízena ústavní výchova v našem dětském domově, dítě tudíž změnilo prostředí i několikrát. Dítě se v ZDVOP nemuselo učit (negativní vzdělávací dopad), v případě, že se nedostavilo do zařízení, nikdo jej nehledal, nebyla řádně zabezpečena zdravotní péče o dítě, vztahy s rodinou se zlepšily až příchodem dítěte do dětského domova. Předpokládám nižší kvalifikovanost pracovníků ZDVOP oproti zařízení ústavní péče. Transformované zařízení ústavní péče je v dnešní době schopno poskytnout i pobyty na dobu určitou, není mu to však umožněno zákonem.

Na základě zkušeností pěstounky uvádím, že traumatizované dítě potřebuje velmi individuální péči, nebezpečí vnímám u velkých pěstounských rodin, pokud nebyl proveden vhodný výběr dětí do rodiny.

Naopak pozitivně vnímám profesionální pěstounskou péči u dětí kojeneckého, batolecího a předškolního věku, tam je prostor pro harmonický vývoj dítěte a perspektiva dalšího harmonického vývoje.

V rozhodovacím procesu o umístění dítěte do ústavní péče nebo o jeho přemístění není ústavní zařízení účastníkem řízení, ve všem dítě zastupuje opatrovník (zařízení ústavní péče nemá možnost vyjádřit se alespoň ve zprávě o aktuálním stavu

dítěte, absurditou je, že nedostává ani zásadní soudní rozhodnutí, která jsou součástí povinné dokumentace zařízení). Soud rozhoduje o všech změnách týkajících se přemístění dítěte (dítě v dětském domově užívá běžně alkohol či jiné návykové látky, které ovlivňují jeho chování - nejučinnější je okamžité přemístění dítěte /diagnostika, léčba/). Velmi vítáme kontroly ze strany státního zastupitelství, státní zástupce je orientován v problematice dětí při řízení u soudu.

Individuální plány na ochranu dítěte jsou v současné době jediným odborným podkladem při příjmu dítěte (není možnost získat odborné zprávy o psychickém stavu dítěte - dříve povinná dokumentace), dítě může být ohroženo nedostatečně informovaným odborným personálem v ústavní péči.

2. Průměrný věk přijímaných dětí je 16 let (výjimečně mladší děti, zpravidla s velkou zátěží). Deprivační syndrom je startován v rodině, nikoliv v ústavní péči. U dětí, které v průběhu života nemusely dodržovat žádná pravidla a žily odlišným způsobem života (míním tím odlišným od standardů vývojové psychologie), se setkáváme s poměrně dlouhou adaptací. Častěji u nich zaznamenáváme projevy rizikového chování (tabakismus, alkoholismus, užívání marihuany). Mají nedostatky ve vzdělávání s dopady na možnost přípravy na budoucí povolání, což má vliv na budoucí úspěšnost těchto dětí na pracovním trhu. Ze strany dětského domova je spolupráce s rodinou aktivní, ovšem rodiče svoje stereotypy nemění. Snažíme se o aktivní sanaci v případě řešení problémů rodičů s bydlením, zaměstnáním, insolvencí apod. Aktivita klesá v případě výchovy dítěte, rodiče mají často pocit viny a nejsou schopni zaujmout pozici rodičovské autority, velmi často jsou problémy spojeny s generačním přenosem především v případech syndromu CAN - náprava je opět dlouhodobá, po mnoho generací.

3. Pokud hovoříme o dětech, jde vždy o výchovu a vzdělávání. Bylo by velmi dobré sjednotit systém péče o ohrožené dítě. Podmínky, které oba resorty nabízí, jsou však velmi rozdílné. Někdy mám pocit, že ohrožené dítě je prostředek dobré obživy. Z hlediska profesního se přikláním k resortu školství. V dětském domově pracují odborní pracovníci, speciální pedagogové. Z hlediska objektivit pak využíváme externí pracovníky v oblasti diagnostiky, poradenství a terapeutické péče.

Závěr

Názory respondentů ankety na změny, k nimž došlo v péči o ohrožené děti v souvislosti s přijetím velké novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí a nového

občanského zákoníku, se různí. V přístupu jednotlivých OSPOD, jakož i jednotlivých sociálních pracovníků vnímají velké rozdíly co do kvality i způsobu řešení případů a naplňování ustanovení novelizovaného zákona. Vícekrát byl zmíněn jako velký problém přetrvávající nízký počet pracovníků OSPOD a jejich přetíženost. Výhrady k dopadům nového občanského zákoníku směřovaly především k zdlouhavému a pozdnímu rozhodování soudů o umístění nebo přemístění dítěte, které až příliš často poškozuje zájmy dětí a neúměrně prodlužuje jejich pobyt v (nevhodném) zařízení. Protichůdně je nahlížena změna postavení diagnostických ústavů v systému. Zatímco někdo vítá novou praxi, kdy o umístění dítěte v konkrétním zařízení rozhoduje soud na návrh OSPOD, neboť to vede k intenzivnější spolupráci OSPOD s jednotlivými zařízeními a zařízením umožňuje ovlivnit skladbu přijímaných dětí, pokud jde o jejich pohlaví, věk a případné diagnózy, další to považují za krok nesprávným směrem. Mají za to, že dřívější praxe, kdy o umístění dítěte do konkrétního výchovného zařízení na základě diagnostického pobytu rozhodovaly diagnostické ústavy, byla vhodnější vzhledem k jejich znalosti ústavních zařízení v daném obvodu (a jejich specifik), ale i v návaznosti na potřeby diagnostikovaného dítěte. Nyní se před a při přijetí dítěte dětským domovem o něm dostává méně vstupních odborných anamnestických a diagnostických informací. Zařízení, která mají v týmu etopeda a psychologa, jsou schopna chybějící diagnostické údaje rychle získat. Zařízení, která se v tomto musí spoléhat na externí služby, naráží na problémy, zejména v místech, kde jsou tyto služby přetížené nebo zcela chybí. Bylo zmíněno, že dítě tak v mezidobí může být v domově ohroženo nedostatkem informací pro odborný personál, současně častěji než dříve dochází k přemístění dětí, protože se jiný typ zařízení následně ukáže pro dítě jako vhodnější. Někdo vnímá pozitivně současný tlak na účelnost nařizování ústavní výchovy a na její maximální zkracování spojené s návratem dítěte do domácího prostředí. Někdo upozorňuje na to, že v některých případech to však vede k tomu, že do institucí, které by měly pomoci s nápravou závadného chování, dítě přichází příliš pozdě na to, aby mu bylo možné skutečně pomoci.

I pokud jde o změny v typologii umístěných dětí, situace v jednotlivých domovech se liší. Zatímco v některých zařízeních se v posledních třech letech složení dětí nijak nezměnilo, na jiných místech znamená vyšší průměrný věk u dětí v době přijetí. Nikdo nevedl průměrný věk přijetí pod 12 let, v Potštejně je průměrný věk v době přijetí 16 let, a v Písku věk umístěovaných dětí v poslední době téměř neklesá pod 15 let. Ředitelé si vši-

mají posunu v rizikovém chování dětí, který souvisí i s tím, že jsou do jejich zařízení umísťovány starší děti, které přicházejí do dětského domova většinou s již rozvinutou nikotinovou závislostí, některé mají zkušenosti s alkoholem, drogami, sexem. To na dětské domovy a jejich zaměstnance klade nové nároky. Zkušenosti se spoluprací s původní rodinou jsou různorodé. Zatímco v Korkyni všechny děti mohly trávit vánoce doma, v Jihlavě momentálně děti ve větší míře nemají kam jezdit a zůstávají v zařízení i během víkendů, svátků a prázdnin. V Písku přibývá

děti, které se po 18. roce věku nemohou vrátit do svých rodin a v domově setrvávají na základě smlouvy o dobrovolném pobytu. Jihlavský dětský domov má oproti předchozím letům celoročně naplněný stav a žádosti o umístění dětí, s nimiž se na něj OSPOD kontinuálně obrací, musí odmítat.

Rozdílné postoje zaujímali oslovení ředitelé dětských domovů i k otázce potřeby převedení školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy z resortu MŠMT do resortu MPSV v zájmu sjednocení a zlepšení systému péče o ohrožené

děti. Od těch, kteří v této věci vyjadřovali jednoznačně negativní stanovisko, zaznívaly obavy z nedostatečné připravenosti takové změny, z narušení uceleného systému ústavní péče (oddělením dětských domovů od etopedických zařízení, která při sobě zřizují školy) a degradace (speciální) pedagogiky, pokud by pedagogové byli řízeni nepedagogy, nejen co se týče výkonu profese, pracovní pozice, ale i finančního ohodnocení a finanční podpory zařízení ústavní péče.

Autorka působí ve VÚPSV, v. v. i.

Informační servis čtenářům

Možnosti využití otevřených dat ČSSZ

Dušan Chlapek, Jan Kučera

Česká správa sociálního zabezpečení (ČSSZ) zveřejnila 2. listopadu 2015 na adrese <<https://data.cssz.cz>> portál pro publikaci a vizualizaci otevřených dat. Otevřená data jsou strojově čitelná data publikovaná na Internetu, která mohou jejich uživatelé volně užívat a šířit - viz (Open Knowledge, 2015). Otevřená data představují jeden ze způsobů, kterým se orgány veřejné správy v různých zemích světa snaží usnadnit využití svých dat (World Wide Web Foundation, 2015). ČSSZ se tak připojila k této mezinárodní iniciativě.

Na přípravě dat k publikaci se vedle ČSSZ podíleli i pracovníci Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze (FIS VŠE). ČSSZ se v rámci své iniciativy otevřených dat rozhodla aplikovat výstupy projektu aplikovaného výzkumu *Publikace dat statistických ročenek ve standardu otevřených dat (TD020121)*, který řešila FIS VŠE ve spolupráci s KOMIX, s.r.o., a který byl podpořen Technologickou agenturou České republiky. V rámci tohoto projektu byl navržen, a na datech statistických ročenek z oblasti důchodového pojištění za roky 2008–2012 pilotně ověřen, způsob publikace těchto dat ve formátu RDF (Resource Description Framework)¹ s využitím principů propojených dat (Linked Data, viz Berners-Lee, 2006). Využití těchto principů umožňuje vzájemně propojovat data v prostředí webu a dávat je tak do souvislosti. Publikování otevřených dat v prostředí internetu s využitím principů propojených dat je metodicky a technologicky inovativní přístup, který zatím využívají jenom technicky nejvyspělejší organizace. Na základě analýzy metadat registrovaných ve 42 datových katalozích Simperl a kol. (2014) jsme zjistili, že v těchto katalozích je stále dominantním formátem CSV. Data ve formátu RDF byla publikována pouze v případě 1969 datových sad z celkového počtu 117 000 datových sad (Simperl a kol., 2014).

Možnosti využití otevřených dat ČSSZ

ČSSZ se na základě zkušeností z projektu TD020121 rozhodla publikovat svá otevřená

data primárně ve formátu RDF. Data jsou dostupná jak ke stažení, tak i prostřednictvím služby pro dotazování pomocí jazyka SPARQL² (tzv. SPARQL endpoint). Uživatelé si tak mohou nejen stáhnout data přípravných datových sad, ale mohou si vytvářet i vlastní výběry z dat dle potřeby. Aby bylo zajištěno snadné zpracování dat v běžných nástrojích typu tabulkový kalkulátor, jsou data dostupná také ke stažení ve formátu CSV (Comma-Separated Values).³

Před publikací otevřených dat proběhla analýza dat a informací, které ČSSZ spravuje, včetně informací dostupných v současné době prostřednictvím webových stránek ČSSZ. Na základě této analýzy byly určeny potenciální datové sady k publikaci, u kterých byly vyhodnoceny přínosy, možná rizika a odhadovaná náročnost jejich publikace. Díky této analýze bylo zajištěno, že k publikaci byla zvolena pouze data, jejichž publikace je v souladu s platnou legislativou, a že byly vhodným způsobem nastaveny priority jejich publikace s ohledem na očekávané přínosy a náročnost samotné publikace dat. ČSSZ také důsledně chrání osobní údaje svých klientů. Otevřená data, která v současné době ČSSZ publikuje, tak představují statistické údaje, tj. agregovaná data.

V současné době je publikováno osmnáct datových sad. Z hlediska využití datových sad pro výzkum a analýzy za zmínku stojí tyto datové sady: Měsíční výše důchodů, Počet nově přiznaných důchodů v České republice dle měsíční výše důchodu, Počet nově přiznaných důchodů v České

republice dle osobního vyměřovacího základu, Počet nově přiznaných důchodů v České republice dle věkové kategorie, Počet nově přiznaných invalidních důchodů v České republice, Počet vyplacených důchodů v České republice dle měsíční výše důchodu, Počet vyplacených důchodů v České republice dle věkové kategorie, Počet vyplacených invalidních důchodů v České republice dle skupin diagnóz, Počet zaniklých důchodů v České republice, Průměrná délka pobírání starobního důchodu, Průměrná výše důchodů v Kč u nově přiznaných důchodů v České republice, Průměrná výše osobního vyměřovacího základu u nově přiznaných důchodů v České republice, Průměrný věk u nově přiznaných důchodů v České republice, Přehled o počtu důchodců podle území, pohlaví, průměrné výše důchodu, průměrného věku a podle druhu důchodu, Výdaje na důchody a Změny mezi stupni invalidního důchodu v roce.

Dle údajů poskytnutých ČSSZ portál otevřených dat ČSSZ zaznamenal od svého spuštění více než 15 tisíc návštěv.

Řada z těchto ukazatelů byla přístupná i před publikací ve formátu otevřených dat, nicméně tato data nebyla vždy k dispozici ve strojově čitelném formátu. Velkým přínosem listopadové publikace je možnost pracovat s publikovanými daty v časových řadách. Ve většině případů od roku 2008 do roku 2014, u některých datových sad je možno pracovat i se starší historií.

V ČSSZ použitý formát RDF usnadňuje propojování dat z různých zdrojů, a tím i analýzu možných souvislostí mezi jevy,

keré tato data popisují. Využití otevřených dat ČSSZ pro tyto účely lze ilustrovat na příkladu, který byl realizován v rámci výše zmíněného projektu TD020121. V rámci tohoto projektu byla i za přispění pracovníků ČSSZ navržena sada ukazatelů, které byly následně vizualizovány pomocí webové aplikace.⁴ Propojením dat ČSSZ o počtu starobních důchodců s daty o počtech míst v domovech pro seniory publikovaných Českým statistickým úřadem (ČSÚ) bylo možné vypočítat počet osob pobírajících starobní důchod na 1 místo v domovech pro seniory za jednotlivé okresy v České republice.⁵ Tento údaj by mohl sloužit např. jako jeden z podkladů při plánování kapacit domovů pro seniory jejich zřizovateli.

Otevřená data jsou vnímána jako jeden z nástrojů podporujících myšlenku tzv. otevřeného vládnutí. Otevřené vládnutí představuje snahu o posílení transparentnosti, demokracie a spolupráce mezi politiky, veřejnou správou, zástupci podnikatelské sféry a občany (Bauer a Kaltenböck, 2011). Otevřené vládnutí je i jedním z témat strategie Digitální agenda pro Evropu (European Commission, 2015). Aby se občané a další subjekty mohli efektivně podílet na politické diskusi, potřebují relevantní data a informace. Zvyšování dostupnosti otevřených dat tak pomáhá naplnit tento předpoklad pro vyšší zapojení občanů a dalších subjektů do politické diskuse.

Otevřená data ČSSZ mohou být cenným podkladem pro diskusi otázek, týkajících se penzijního systému v České republice. Jak ale ukazuje i výše uvedený příklad, otevřená data ČSSZ mohou být využita i na úrovni krajů a okresů při analýze sociodemografických problémů, u kterých se nějakým způsobem promítá problematika důchodového nebo nemocenského pojištění.

Velkým přínosem je, že ČSSZ nezůstala pouze u publikace samotných dat, ale připravila také vizualizace vybraných datových sad v podobě grafů. Z publikovaných vizualizací uvádíme, například:

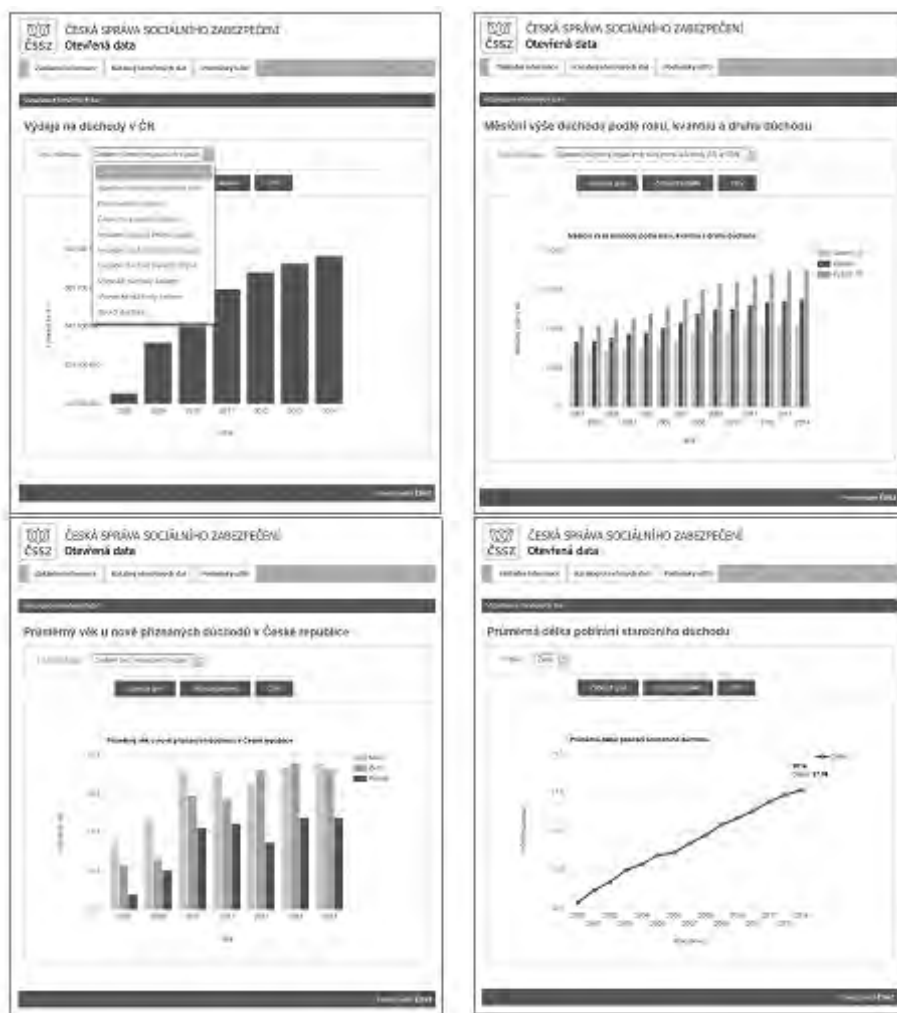
- měsíční výše důchodů podle roku, kvantitativu a druhu důchodu;
- počty nově přiznaných invalidních důchodů v České republice, kde je možno vybírat dle parametrů druhu důchodu, pohlaví, roku a věkové skupiny;
- průměrnou délku pobírání starobního důchodu v jednotlivých letech;
- průměrný věk u nově přiznaných důchodů v České republice;
- výdaje na důchody v ČR;
- počet důchodců v krajích a okresech ČR, kde je možno vybírat z parametrů: druh důchodu, pohlaví a rok.

Obrázek 1 ilustruje vzhled uvedených vizualizací.

Závěr

ČSSZ nezůstane pouze u dat zveřejněných v listopadu 2015, ale má zpracovaný podrobný publikační plán a plánuje další

Obrázek 1: Ukázky vizualizací vybraných otevřených datových sad ČSSZ

rozšíření vizualizace zveřejněných otevřených datových sad, aby usnadnila veřejnosti přístup k publikovaným datům.

Na závěr je třeba konstatovat, že Česká správa sociálního zabezpečení svým řešením a přístupem významně předstihla jiné subjekty veřejné správy, které dnes publikují otevřená data. A použitý způsob publikace otevřených dat může sloužit jako vzor a příklad dobré praxe, jak mají být otevřená data publikována a prezentována, a to jak pro Českou republiku, tak i pro ostatní země.

- 1 <http://www.w3.org/TR/rdf11-primer/>
- 2 <http://www.w3.org/TR/rdfa-primer/>
- 3 <https://tools.ietf.org/html/rfc4180>
- 4 Tato aplikace je dostupná na adrese: <<https://opendata.vse.cz/duchodova-statistika/>>.
- 5 https://opendata.vse.cz/duchodova-statistika/vizualizace.jsp?config=ukazatel_U02.xml

Zdroje

- BAUER, Florian a KALTENBÖCK, Martin, 2011. *Linked Open Data: The Essentials*. Vienna, Austria: edition mono/monochrom, 2011. ISBN: 978-3-902796-05-9.
- BERNERS-LEE, Tim, 2006. *Linked Data - Design Issues*. In: *Design Issues* [online]. 27. July 2006 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.w3.org/DesignIssues/LinkedData.html>.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, 2015.

Portál České správy sociálního zabezpečení pro publikaci a vizualizaci otevřených dat. In: *Česká správa sociálního zabezpečení - Otevřená data* [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <https://data.cssz.cz/>.

EUROPEAN COMMISSION, 2015. Open government. In: *Digital Agenda for Europe* [online]. Last updated on 23/02/2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/open-government>.

OPEN KNOWLEDGE, 2015. Open Data Handbook. In: *Open Data Handbook* [online]. [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://opendatahandbook.org/>.

SIMPERL, Elena, LI, Yunjia, HEATH, Tom, KRIEGER, Bernhard, HUNNIUS, Sirko, SKOUTAS, Dimitris a WENZEL Lukas, 2014. Open data topologies, catalogues and metadata harmonisation. In: *OpenData-Monitor* [online]. June 30, 2014 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: http://project.opendatamonitor.eu/wp-content/uploads/deliverable/OpenDataMonitor_611988_D2.1-Open-data-topologies-catalogues-and-metadata-harmonisation.pdf.

WORLD WIDE WEB FOUNDATION, 2015. Open Data Barometer Global Report. Second Edition. In: *Open Data Barometer* [online]. January 2015 [cit. 2016-01-11]. Dostupné z: <http://www.opendatabarometer.org/assets/downloads/Open%20Data%20Barometer%20-%20Global%20Report%20-%202nd%20Edition%20-%20PRINT.pdf>.

Autoři působí na Fakultě informatiky a statistiky VŠE v Praze.

Podpora připravenosti obcí na demografické změny

Petr Wija, Olga Starostová

Institut důstojného stárnutí Diakonie ČCE realizoval v letech 2014–2015 projekt zaměřený na podporu rozvoje komunitních zdravotních a sociálních služeb se zaměřením na krajské a zejména obecní samosprávy. Cílem projektu bylo podpořit rozvoj zdravotních a sociálních služeb poskytovaných v komunitě a domácím prostředí osobám se sníženou soběstačností a jejich blízkým a zlepšit návaznost zdravotních a sociálních služeb na místní úrovni. Důraz byl kladen na efektivní a udržitelný model poskytování služeb v kontextu demografického vývoje. V rámci projektu se uskutečnily diskusní regionální kulaté stoly a semináře za účasti zástupců krajských a obecních samospráv, ministerstev, expertů i uživatelů, v rámci kterých byly identifikovány bariéry a potřeby v této oblasti.

Úvod

Byla vydána publikace „Podpora rozvoje komunitního systému integrovaných podpůrných služeb“ (Kalvach a kol., 2014) (viz reference níže), představující „Systém integrovaných podpůrných služeb“ (SIPS), dále byly zpracovány expertní analýzy legislativních a ekonomických podmínek pro zavádění integrovaných služeb na místní úrovni, včetně reprezentativního průzkumu v obcích s rozšířenou působností a průzkumu rodin pečujících o své blízké atd. V rámci projektu byla přeložena ze švédštiny poslední dostupná verze švédského zákona o sociálních službách. Výstupy projektu, expertních analýz a návrhy na legislativní změny byly prezentovány a diskutovány mimo jiné také na dvou konferencích v Poslanecké sněmovně. S cílem představení dobré praxe v zahraničí se uskutečnila také mezinárodní konference za účasti předních zahraničních expertů z Velké Británie, Švédska, Francie, Izraele a Německa. Podněty z konference byly zveřejněny v článku „Zahraniční zkušenosti v integrovaných zdravotně sociálních službách“ a „Švédský zákon o sociálních službách je inspirací i pro Českou republiku“. Uvedené články a další výstupy projektu jsou dostupné na stránkách Institutu důstojného stárnutí (www.dustojnestarnuti.cz).

Integrace zdravotních a sociálních služeb a role obcí

Podle dotazníkového šetření realizovaného v rámci projektu (Diakonie ČCE, 2015) se představitelé obcí s rozšířenou působností (ORP) většinou domnívají (97 %), že senioři mají být podporováni, aby mohli co nejdéle setrvat ve vlastním prostředí. Zajištění nabídky potřebných sociálních služeb je podle 94 % představitelů úlohou pro ORP. V případě služeb zdravotních souhlasí se zajištěním nabídky potřebných zdravotních služeb 59 % představitelů obcí.

Růst počtu nejstarších seniorů s vyšším rizikem disability, prodlužující se délka života s chronickou nemocí a preference většiny starších osob zůstat žít co nejdéle ve vlastním přirozeném prostředí vedou k potřebě integrovaných zdravotních a sociálních služeb poskytovaných v komunitě. Zákon o sociálních službách a zavedení přís-

pevku na péči nepřineslo v případě seniorů žádoucí rozvoj komunitních služeb a deinstitucionalizaci sociálních a zdravotních služeb. Dosud přetrvává nedostatečná návaznost sociálních služeb a zdravotní péče. Má-li Česká republika zvládnout růst potřeby dlouhodobé péče, musí strategicky zvýšit podporu a dostupnost „nepobytových“ služeb, podporu seniorského bydlení a rodinných pečujících, respektive „neformální“ péče.

Koordinátor podpory: propojení sociálních a zdravotních služeb a case management

Problémem je současná dvojkolejnost veřejné správy a oddělenost finanční a věcné pomoci, která je dána nepropojeností řízení o přiznání příspěvku na péči a zajištění potřeby podpory a péče prostřednictvím služeb, poradenství, zdravotních aj. pomůcek, sociálně-právního poradenství pro pečující osoby, podpory nezávislého a samostatného bezpečného bydlení atd.

Lidé potřebující podporu a služby v situaci snížené soběstačnosti očekávají odbornou pomoc a radu zejména od svého praktického lékaře, popřípadě od obce (Geissler, 2015). Častým problémem je neinformovanost potenciálních zájemců a samotných obcí a také finanční bariéry v přístupu k sociálním službám. Jak ukazuje „Výstupní analytická zpráva o současné situaci a potřebách pečujících osob a bariérách pro poskytování neformální péče v ČR“ (Geissler, 2015), zvýšení informovanosti a koordinace služeb a podpory pro osoby se sníženou soběstačností a jejich blízké může zajistit pozice „koordinátora podpory“, kterou může vykonávat komunitní sociální pracovník nebo komunitní sestra či jiná obdobná pozice. Koordinátor podpory by se měl stát základem mapování potřeb a koordinace služeb v rámci obcí, zejména v rámci tzv. obcí třetího stupně či typu (obce s rozšířenou působností), v rámci jejichž území je důležité zajistit spolupráci a dostupnost sociálních a zdravotních služeb s cílem větší efektivity, snížení či oddálení potřeby pobytových služeb, prevence odvrátitelných hospitalizací a neúčelné či rizikové ústavní zdravotní péče. Koordinátor podpory by měl propojovat různé poskytovatele a pomáhat sdílet informace a současně fungovat jako kontaktní

pracovník pro osoby, u kterých vznikne potřeba profesionální péče a podpory nebo pro osoby, které poskytují péči blízké osobě.

Podle dotazníkového šetření realizovaného v rámci projektu (Diakonie ČCE, 2015) by zřízení pozice komunitního pracovníka odpovědného za koordinaci podpory a služeb pro seniory a jejich blízké uvítalo 75 % dotazovaných. V rámci dotazníku k metodice tvorby regionálních akčních plánů pozitivního stárnutí 4 z 5 respondentů (81 %) (n=79) odpovědělo „Ano“ na otázku, zda by bylo přínosné „zřízení pozice koordinátora sociálních a zdravotních služeb v obcích (koordinátor podpory, komunitní pracovník) pro osoby se sníženou soběstačností a pečující“ (MPSV, 2015).

Inspirace ze Švédska a Anglie

Švédsko je považováno za příklad dobrého řešení role obcí a podpory seniorů ze strany obcí. Nárok na podporu ze strany obce je ve Švédsku chápán jako individuální právo. Obce ve Švédsku na rozdíl od České republiky neodpovídají pouze za sociální služby, ale i za některé zdravotní služby. To je jedním z předpokladů lepší provázanosti různých služeb ať už poskytovaných v domácím prostředí nebo pobytovou formou. Hlavní odpovědnost za podporu křehkých seniorů má ve Švédsku 290 municipalities, které v českém měřítku odpovídají spíše obcím s rozšířenou působností než obcím II. či I. typu. Tuto odpovědnost v současnosti upravuje zejména zákon o sociálních službách (Socialtjänstlag (2001:453)). Pouze některé druhy zdravotní péče jsou v kompetenci regionální samosprávy (18 krajů). Podle zákona o sociálních službách starší lidé „musí mít možnost vybrat si, do té míry, v jaké je to možné, kdy a jak získají podporu a pomoc v domácnosti a další služby. Obec nese maximální odpovědnost za to, aby se těm, kdo v obci pobývají, dostalo takové podpory a pomoci, kterou potřebují“. Obce jsou ve Švédsku motivovány k tomu, aby zajistily dostupnost sociálních služeb pro osoby propouštěné ze zdravotnických zařízení tak, že pokud jim služby nezajistí, přebírají automaticky náklady na „sociální hospitalizaci“.

Jiný model představuje Anglie, ve které je integraci služeb na místní úrovni věnována dlouhodobě značná pozornost. Organi-

zace The King's Fund v roce 2014 vydala publikaci „Making our health and care systems fit for an ageing population“ zaměřenou na přížpůsobení zdravotních a sociálních služeb stárnutí populace, ve které uvádí řadu doporučení na zlepšení integrace zdravotních a sociálních služeb, zvýšení dostupnosti potřebné zdravotní péče v domovech pro seniory nebo předcházení akutním hospitalizacím. V koordinaci zdravotní péče a sociálních služeb hraje klíčovou roli komunitní sestra („district nurse“). Tento model umožňuje interdisciplinární týmovou spolupráci praktického lékaře, fyzioterapeuta, sociálního pracovníka a dalších pracovníků zdravotnických a sociálních služeb, umožňuje předejít hospitalizaci v případě zhoršení zdravotního stavu a zvýšit soběstačnost a nezávislost křehkých seniorů v domácím prostředí s využitím rehabilitace, pomůcek a asistivních technologií.

Reference

1. Antolová, L. *Finanční a legislativní otázky funkčního komunitního systému so-*

ciálních a zdravotních služeb pro seniory v obcích. Diakonie ČCE, Ivision, s. r. o. Praha, březen 2015.

2. Asociace místních samospráv (Local Government Association, LGA). *Ageing: the silver lining (The opportunities and challenges of an ageing society for local government)*, Local Government Association, Velká Británie (vydáno 25. června 2015)
3. Geissler et al. (2015). *Výstupní analytická zpráva o současné situaci a potřebách pečujících osob a bariérách pro poskytování neformální péče v ČR.* Fond dalšího vzdělávání, srpen 2015 (pracovní verze, nepublikováno).
4. Holmerová, I., Starostová, O., Vepřková, R., Wija, P. *Bedekr aktivního stárnutí.* Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha 2013.
5. Kalvach, Z. a kol. *Podpora rozvoje komunitního systému integrovaných podpůrných služeb.* Praha, Diakonie ČCE, 2014
6. Kalvach, Z. Wija, P. a kol. *Systém Integrovaných Podpůrných Služeb: Nástin*

- uplatnění modelu SIPS v obcích. Institut důstojného stárnutí Diakonie ČCE, 2015
7. Koldinská, K. *Legislativní podmínky pro rozvoj integrovaných zdravotních a sociálních služeb v obcích (Expertní studie vypracovaná v rámci projektu Podpora rozvoje komunitních zdravotně-sociálních služeb).* Právnická fakulta UK, Institut důstojného stárnutí Diakonie ČCE, Praha 2015.
 8. *Metodika vytváření místních a krajských akčních plánů podpory pozitivního, aktivního a zdravého stárnutí (MPSV, 2015)*
 9. *Sociální a zdravotní služby v obcích s rozšířenou působností (zpráva z dotazníkového šetření).* Diakonie ČCE, STEMMAK. Červen 2015.
 10. *Švédský zákon o sociálních službách.* (Překlad ze švédštiny) Diakonie ČCE (2015).

Autoři působí v Institutu důstojného stárnutí Diakonie ČCE.

Konference RELIK 2015

Daniela Bezchlebová, Jana Fabiánová

Katedra demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické ve dnech 12. a 13. listopadu 2015 uspořádala osmý ročník konference Reprodukce lidského kapitálu - vzájemné vazby a souvislosti (RELIK), a to za podpory projektu Fakulty informatiky a statistiky IGA 21/2015.

Na konferenci bylo přítomno 109 zástupců z řad akademických a vědeckých pracovníků, zahraničních účastníků i studentů různých vysokých škol. Příspěvky byly představeny v českém, slovenském a anglickém jednácím jazyce.

Tematicky byly příspěvky prezentované na konferenci rozděleny do několika bloků: ekonomika a lidské zdroje, stárnutí obyvatelstva a jeho důsledky, demografie a lidské zdroje, reprodukce lidského kapitálu, regionální demografie a ostatní. Dále byla vymezena zvláštní kategorie Mladí vědci, ve které své příspěvky představili studenti různých vysokých škol.

Zahájení dvoudenní konference se stejně jako v uplynulých letech ujala vedoucí katedry demografie Fakulty informatiky a statistiky Vysoké školy ekonomické v Praze Jitka Langhamrová.

První příspěvek *Magdaleny Kotýnkové* byl věnován tématu **Proměny trhu práce v postindustriálních společnostech a jejich dopady na potenciální pracovní sílu.** Autorka zdůraznila, že současné moderní společnosti jsou nuceny se potýkat se skutečností, že pracovní trhy jsou výrazně determinovány novými technologiemi propojenými

s digitalizací materiální výroby a administrativy. Upozornila na možné sociální a politické problémy, které tyto proměny typu práce, způsobené tzv. digitální revolucí, přináší. Mezi ty nejzávažnější pak patří například úbytek a následný nedostatek pracovních míst.

Je model sociální Evropy udržitelný? - to bylo téma *Mirky Wildmannové.* Ve svém příspěvku se zaměřila na současné sociální výdaje členských zemí Evropské unie, rovněž zdůraznila velmi aktuální téma migrace a narůstajících xenofobních tendencí.

Problematice bezdomovectví v České republice se věnoval *Vojtěch Krebs*, přičemž informoval, že bezdomovectví může mít viditelné i skryté formy. Přesněji definoval jednotlivé kategorie a typologie bezdomovectví. Je nutné mít na zřeteli, že spouštěcí mechanismy tohoto fenoménu jsou svou povahou komplexní a není možné je z hlediska společenského opomíjet. Jako klíčovou v rámci České republiky označil potřebu schválit zákon o sociálním bydlení, který má za cíl stanovit obcím povinnost vyčlenit přibližně pět procent bytů pro chudé.

Téma **Stárnutí populace a jeho odraz v důchodovém systému SR** prezentovala *Silvia Šipikalová.* Důchodový systém na Slovensku prošel v roce 2004 podstatnými změnami a byl vystaven na třech pilířích. K prvnímu vyplácení důchodů z druhého pilíře dochází právě nyní, a tak bude nadcházející doba zásadní pro jeho prvotní vyhodnocení.

Alois Surynek a Otakar Němec se zaměřili na **Postoje mladých lidí ke starším pracovníkům.** Provedli výzkum mezi pracovníky v několika organizacích v České republice a ten prokázal, že existuje několik stereotypů vztahu ke starším pracovníkům. Pozitivními stereotypy jsou uznání názorů a zkušeností starších pracovníků, naopak mezi negativní patří poukazování na jejich špatný fyzický a zdravotní stav. Formulování potřeb vystavění personální politiky vhodné pro různé věkové skupiny a vytvoření heterogenního prostředí v organizacích.

Dostupnost služeb sociální péče ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností hodnotil na základě výsledků šetření *Ladislav Průša.* Některé bývalé okresní úřady se snaží vytěsňit sociální otázky. Problém lze pak identifikovat zejména v neefektivním způsobu financování a nedostatečné pozornosti, která je věnována analýzám demografického vývoje. Poukázal na potřebu zpracování projekcí do roku 2050 ze strany jednotlivých obcí s rozšířenou působností a teprve v návaznosti na dosažené výsledky stanovení rozvojových cílů ve střednědobém a dlouhodobém horizontu, a to především se zaměřením na problémy péče o seniory.

Příspěvek na téma **Pasca nízké plodnosti a jej odraz v budoucím vývoji lidských zdrojů na Slovensku** představil *Branislav Šprocha.* Upozornil na dlouhodobě nízkou úroveň plodnosti na Slovensku (pod hrani-

cí 1,5 dítěte na ženu) a nepříznivý dopad této skutečnosti na produktivní složku slovenské populace. Zdůraznil, že nedojde-li ke zvýšení plodnosti, nebudou generace opouštějící trh práce v dostatečném množství nahrazovány mladými kohortami, což bude mít pro slovenskou ekonomiku i společnost významné negativní důsledky.

Autory dalšího příspěvku **Regionálna typizácia Slovenska z pohľadu kvality ľudského kapitálu a identifikácia problémových oblastí** byli *Branislav Šprocha* a *Branislav Bleha*. Zkoumali prohlubující se nárůst diferenciacie jednotlivých regionů na Slovensku z pohledu vzdělanostní struktury. Poddimezování bylo zjištěno zejména v příhraničních oblastech a na jižním Slovensku, naopak vyšší vzdělání je obecně dosahováno ve větších okresech.

Analyzou **Plodnosti v České republice podle vzdělání a rodinného stavu** se zabýval kolektiv autorů *Tomáš Fiala*, *Jitka Langhamrová*, *Jana Langhamrová* a *Kornélia Cséfalvaiová*. Představili důsledky změn v reprodukčním chování populace České republiky v posledních 25 letech. Dále formulovali očekávání, že průměrný počet dětí jedné ženě se bude nadále snižovat, a to pod úroveň 2. Důvodem, který k tomuto předpokladu vývoje vede, je mimo jiné nárůst podílu žen s vysok školským vzděláním.

Karol Pastor vystoupil s příspěvkem **Využití Lee-Carterova modelu na predikciu normálnej dĺžky života v SR a ČR**, který zpracoval ve spolupráci s Vladimírem Vlčkem. Autoři zkoumali vývoj normální délky života za posledních 10 let. Významně odlišný vývoj byl zaznamenán zejména u mužů na Slovensku.

Viera Labudová navázala tématem **Možnosti použitia Theilovho indexu pri meraní sociálnych nerovností**. Použila výsledky výběrového šetření rodinných účtů 2012 a na jejich základě analyzovala nerovnosti v rozdělení spotřebních výdajů pomocí vnitroskupinové a meziskupinové složky. Největší vliv na nerovnosti byl zjištěn u typu domácností a nejvyššího dosaženého vzdělání osoby stojící v čele domácnosti.

Vybraných metodám a testům pro zjišťování poruch kognice se věnovala *Kornélia Cséfalvaiová*. Autorka zjistila, že se stoupajícím podílem starších osob v populaci stoupá i podíl osob trpících mentálními poruchami, mezi které patří i Alzheimerova choroba. Tato choroba projevující se poruchami paměti postihuje zejména osoby ve středním a vyšším věku. S růstem výskytu této choroby roste také potřeba sociální péče a sociálních služeb pro osoby, které jsou jí postiženy.

Nad rámeček s příspěvkem **Regionální diferenciacie plodnosti v Česku v období 1991–2014** vystoupili *Luděk Šídlo* a *Roman Kurkin*. Poukázali na to, jak jsou jednotlivé regiony odlišné z hlediska úhrnné plodnosti, přičemž zcela zásadními v tomto úkazu jsou sociokulturní faktory.

Koncept prospektivního věku a jeho aplikace na ukazatele demografického stárnutí představili *Michaela Klapková* a *Luděk Šídlo*. Prospektivní věk je definován jako počet let, které dané osoba ještě pravděpodobně prožije a je určen za pomoci zbývajících středních délek života. Na rozdíl od jiných standardních ukazatelů nabývá nižších, v čase stabilnějších hodnot.

V sekci ekonomika a lidské zdroje prezentovala *Zuzana Dvořáková* téma **Sociální hodnota a nefinanční reporting**, které zpracovala spolu s *Dariou Krasnikovou*. Předmětem příspěvku byla analýza vztahu mezi sociální hodnotou podniku a nefinančním reportingem v kontextu postojů českých podniků a jejich připravenosti provádět nefinanční reporting.

Modelovanie preferencií rozhodovateľa pri výbere zamestnanca bylo tématem *Kataríny Sušienkové*. Autorka svou analýzu vystavěla na předpokladu, že při výběru zaměstnance jsou formulována kritéria, které musí uchazeč splňovat a těmto kritériím je přidělena váha. Cílem tedy bylo zkoumání možnosti aplikace vícekritériálního rozhodování za účelem zvýšení přesnosti při výběru zaměstnance.

Nad rámeček představila *Erika Ľapinová* téma **Univerzity ako faktor regionálneho rozvoja a inovácií**. Svou pozornost v analýze soustředila na významnost terciárního vzdělávání ve vztahu k regionům v souvislosti s lidským kapitálem.

Kateřina Legnerová vystoupila s příspěvkem na téma **Rozvoj nástupníků vrcholových manažerů podniků v českém podnikatelském prostředí**. Svou analýzu provedla na výsledcích kombinovaného výzkumu provedeného v roce 2014. Existují výrazné rozdíly v přístupu k rozvoji nástupníků, a to dle velikosti podniku i země majitele podniku. Čeští vlastníci se pak řešením této problematiky zabývají méně než velké mezinárodní podniky.

Další prezentované téma **Manažment verzus rizikové faktory práce a pracovního prostředí zdravotnických zaměstnanců** zpracoval kolektiv autorek *Vanda Lieskovská*, *Silvia Megyesiová*, *Diana Horváthová* a *Mária Grullingová*. Zabývaly se především problematikou bezpečnosti a ochrany zdraví při práci ve zdravotnických zařízeních a aplikací potřebných opatření.

Tématu zaměstnanosti ve zdravotnictví se svým příspěvkem **Postoje moravskoslezských zaměstnavatelů v oblasti zdravotnictví a sociálních služeb k částečným úvazkům** věnovala *Helena Marková*. Jejím hlavním cílem bylo identifikovat bariéry bránící zaměstnavatelům ve využívání této flexibilní formy práce. Autorka došla ke zjištění, že mezi nejvýznamnější překážky patří hlavně nezájem zaměstnanců a zaměstnanek o tuto podobu pracovního úvazku.

Výhradně anglickou sekci věnovanou stárnutí populace a jeho důsledkům zahájil *Skias Christos* velmi zajímavým příspěv-

kem na téma **Population aging and healthy life: Lessons from the related studies**. Zabýval se analýzou naděje dožití a střední délky života ve zdraví. Hlavním zjištěním jeho analýzy je, že jednotlivé státy by se s ohledem na prodlužující se naději dožití měly více koncentrovat na zvláštní péči, které je třeba, aby bylo co nejvíce let prožito také ve zdraví.

S dalším tématem navázal jeho kolega *Konstantinos Zafeiris*, který prezentoval příspěvek **Some methods for the estimation of healthy life expectancy**. Provedl diskusi tří možných výpočtů střední délky života ve zdraví. Ve výsledku došel k závěru, že všechny examinované metody jsou ve vzájemném souladu.

Na dané téma navázala i *Jana Langhamrová* s příspěvkem **Healthy life years in regions of the Czech Republic**. Svoji pozornost soustředila na výzkum střední délky života ve zdraví v jednotlivých regionech České republiky. Nejvyšší hodnoty byly zjištěny v hlavním městě Praze, naopak nejnižší hodnoty nejčastěji vykázal ústecký region.

Jan Mertl prezentoval příspěvek na téma **Productive employment and career pathways in current pension schemes**, ve kterém porovnával obecné schéma penzijního systému a speciální schéma penzí s detailem na český důlní průmysl.

Nad rámeček vystoupily *Martina Miskolczi* a *Miriám Zábřženská* s příspěvkem **Tool for lifelong employability assessment (LEA) among Czech companies - pilot evaluation**.

První den konference zakončila *Marie Pechrová* s příspěvkem **Importance of family labour force at farms in the European Union**. Autorka svůj výzkum zaměřila na vývoj struktury rodinné pracovní síly v agrikulturním prostředí a porovnání zemí Evropské unie co se týče rodinných farem, a to především z kvantitativního hlediska. Došla ke zjištění, že Česká republika náleží mezi země s nejvíce marginálním podílem rodinných zemědělských farem vůbec.

Druhý konferenční den byl v sekci demografie a lidské zdroje zahájen příspěvkem *Renáty Kyzlinkové* a *Anny Šťastné* na téma **(Ne)Plánování rodičovství - přechod k otcovství u mužů v České republice**. Výsledkem provedeného výzkumu je, že vysoký podíl bezdětných mužů ve věku 25–29 let plánuje zůstat bezdětný. Rozhodnutí jsou determinována dosaženým vzděláním, partnerskou historií a vnímáním hodnoty dítěte v životě člověka.

Anna Šťastná navázala i další prezentací nad rámeček na téma **Transformation of childbearing patterns from the cohort perspective: comparison between Czech and Slovak populations**.

Erika Ľapinová rovněž nad rámeček představila svůj výzkum na téma **Úroveň ľudského kapitálu a perspektivy jeho rozvoja v regionálnom kontexte**.

Druhý konferenční den byl věnován také sekci Mladí vědci, kterou zahájila *Daniela Bezchlebová* s příspěvkem na téma **Vliv pořadí a počtu narozených dětí na českou spo-**

lečnost. Ve své analýze došla k výsledku, že pořadí, ve kterém se dítě do rodiny narodí, může mít vliv na jeho postoje a názory. Naopak také vyzdvihla i vliv dalších faktorů, které průkaznost tohoto jevu výrazně komplikují.

Jana Fabiánová se ve svém příspěvku **Vývoj struktury populace a ekonomické aktivity** věnovala zejména demografickým faktorům, které determinují vývoj ekonomiky dané země, přičemž popsala jejich vývoj, vývoj ekonomiky ČR za posledních 25 let a ekonomické aktivity v třídění dle různých demografických charakteristik.

S tématem **Důsledky rozšíření metod asistované reprodukce v České republice** vystoupila *Tereza Pachlová*. Zdůraznila, že právě odkládání mateřství a s věkem se snižující plodnost ženy jsou hlavními důvody vyhledávání reprodukční medicíny. Bylo také prokázáno, že asistovaná reprodukce vede k nárůstu porodů vícerať.

Vladimír Barák představil svůj příspěvek na téma **Význam neformální péče ve stárnu české společnosti.** Toto téma je cent-

rem zájmu nejen organizátorů sociálních služeb, ale také místních samospráv a státu. Konstatovala, že neformální pečovatelé se starají především o postižené děti či rodiče a doposud nebyly jejich podpora a ocenění dostatečné. Informoval, že významný pokrok by mohl znamenat navrhovaný nárok na peněžitou pomoc ve výši 60 % denního vyměřovacího základu, který by mohl nezanedbatelně vylepšit finanční situaci neformálních pečovatelů.

Michaela Antová se zaměřila na téma **Pokus o sebevraždu versus dokonaná sebevražda.** Konstatovala, že na rozdíl od dokonáných sebevražd pro pokusy o sebevraždu komplexní statistika neexistuje. Ve své analýze došla ke zjištění, že dokonaná sebevražda je typičtější pro muže, zatímco pokus o ni pro ženy. Zdůraznila potřebu prevence, aby se předcházelo úbytkům na lidských životech a ztrátám lidského kapitálu.

Ivana Němcová prezentovala příspěvek **Co si myslí zaměstnavatelé v Moravskoslezském kraji o částečných úvazcích?** Au-

torka provedla vlastní výzkum, ve kterém zjišťovala postoj moravskoslezských zaměstnavatelů k částečným pracovním úvazkům. Zjistila, že hlavní překážkou je předmět činnosti podniku a naopak jako důvod pro využívání částečných úvazků jsou uváděny provozní důvody.

S posledním příspěvkem konference na téma **Analysis of the Germany GDP development and its impact on fiscal policy** vystoupil *Gabriel Okasa*, se kterým se na příspěvku autorsky podílela *Mária Bohdalová*. Soustředili se na matematické nástroje k predikci HDP a vliv na státní fiskální politiku s praktickým příkladem na ekonomice Spolkové republiky Německo.

Všechny příspěvky vyšly ve sborníku z konference na CD Relik 2015 (ISBN 987-80-245-245-2112-1) a jsou dostupné na stránkách katedry demografie na <http://kdem.vse.cz/resources/relik15/sbornik/en/toc.html>.

Autorky působí na Vysoké škole ekonomické v Praze.

Novinky v knižním fondu

Mezinárodní migrace a ekonomika v Evropské unii: vývoj, determinanty, politiky a trendy. / Palát, Milan

Ostrava: KEY Publishing, 2015. - 94 s. - ISBN 978-80-7418-230-3.

Paid work beyond pension age. Comparative perspectives. / Scherger, Simone [EDI]

Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2015. - xviii, 320 s. - ISBN 978-1-137-43513-2.

Slovník sociálního zabezpečení 2015.

Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2015. - 130 s. - ISBN 978-80-7421-114-0.

Sociální politika a sociální systém ČR. / Kaczor, Pavel

Praha: Oeconomica, nakladatelství VŠE, 2015. - 269 s. - ISBN 978-80-245-2096-4.

Rozvod a změny reprodukčních strategií. / Fučík, Petr

Brno: Masarykova univerzita, 2013. - 168 s. - ISBN 978-80-210-6093-7.

Důchody v České republice a ve Spolkové republice Německo.

Praha: Česká správa sociálního zabezpečení, 2015. - 19 s. - ISBN 978-80-87039-40-3.

Renten in der Tschechischen Republik und Bundesrepublik Deutschland.

Praha: Tschechische Soziaversicherungswaltung, 2015. - 19 s. - ISBN 978-80-87039-41-0.

Cizinci v České republice.

Praha: Český statistický úřad, 2015. - 204 s. - ISBN 978-80-250-2670-0.

Pracovní dlouhověkost: východiska, příležitosti, výzvy. / Vidovičová, Lucie - Wija, Petr a kol.

Praha: Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR, 2015. - 112 s. - ISBN 978-80-260-7988-0.

Zpracováno v rámci projektu „Společným postupem sociálních partnerů k přípravě odvětví na změny důchodového systému - etapa I.“

Organizace spojených národů oslavila na začátku prosince 2015 Mezinárodní den osob se zdravotním postižením. ILO (Mezinárodní organizace práce) a další mezinárodní organizace se proto dohodly na vyhlášení „Dne pro všechny“, přičemž cílem této iniciativy bylo seznámit veřejnost s přínosem zaměstnávání osob se zdravotním postižením pro společnost, rodiny i státy. ILO považuje zdravotní postižení za součást lidské různorodosti. Zprv proto, že lidé se zdravotním postižením jsou největší menšinou na světě, protože představují asi 15 % celosvětové populace. A za druhé proto, že osoby zdravotně postižené pocházejí ze všech zemí, hospodářských prostředí i etnických skupin, jsou tedy pravděpodobně nejrozmanitější ze všech menšinových skupin. ILO uvedla, že stále existují miliony žen a mužů se zdravotním postižením, které čelí vyloučení z hlavního proudu společenského, hospodářského a politického života, a to navzdory tomu, že pokud jsou postoje fyzické bariéry odstraněny, lidé se zdravotním postižením mohou být stejně produktivní a spolehliví jako lidé bez postižení. Mnoho zaměstnanců a zaměstnavatelů již dlouho prosazuje zájmy zdravotně postižených pracovníků, koneckonců několik významných mezinárodních společností se stalo prvními signatáři charty "ILO Global Business Network". Charta vyjadřuje závazek podporovat společnosti v zaměstnávání osob se zdravotním postižením po celém světě. Charta prosazuje mimo jiné, aby zaměstnavatelé přizpůsobili pracoviště osobám se zdravotním postižením, charta podporuje komunikaci všech zaměstnanců včetně těch se zdravotním postižením, bojuje proti stigmatizaci a stereotypům, jimž čelí osoby se zdravotním postižením. Některé ze stanovených cílů se již podařilo splnit a osoby se zdravotním postižením získaly uznání svých práv a dobyly si své právoplatné místo ve společnosti, přesto je před námi ještě mnoho práce. Většina osob se zdravotním postižením stále čelí překážkám, hůře získává slušnou práci a má menší naději na lepší život. ILO i další mezinárodní organizace se proto do budoucna zavázaly, že se zasadí o to, aby osoby se zdravotním postižením měly stejná práva jako lidé bez postižení, aby byly plnohodnotně zapojeny do společnosti a měly rovné šance při hledání vhodného zaměstnání.

Zdroj: ILO

Některé novinky z resortu MPSV

Od ledna 2016 došlo ke zvýšení minimální mzdy z 9200 na 9900 korun. Poctivě pracovat se musí vyplatit, proto MPSV postupně zvyšuje minimální mzdu tak, aby se její úroveň přiblížila 40 % průměrné mzdy.

Od ledna 2016 se zvýšily důchody starobní, invalidní, vdovské, vdovecké i sirotčí, a to díky zvýšení základní výměry důchodů. Procentní výměra důchodů se nevyšla. Jako kompenzaci za nízkou lednovou valorizaci dostanou důchodkyně a důchodci v únoru jednorázový příspěvek 1200 korun.

Dále se zvyšují redukční hranice pro úpravu denního vyměřovacího základu, který slouží pro výpočet výše dávek nemocenského pojištění.

Zdroj: MPSV

Odborný měsíčník Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR SOCIÁLNÍ SLUŽBY

www.socialnisluzby.eu

Z obsahu lednového čísla:

- Ing. Kateřina Endrštová: Jednání Prezidia APSS ČR 15. 12. 2015
- Ing. Kateřina Endrštová: Nový zážitkový seminář KULINÁŘSKÁ AKADEMIE aneb Česká klasika moderně
- Mgr. Veronika Hotová: Rozhovor s Davidem Pospíšilem, ředitelem odboru sociálních služeb, sociální práce a sociálního bydlení MPSV
- Mgr. Jiří Sobek: Bdělá pozornost: účinný lék proti stresu, 2. část
- JUDr. Helena Krejčíková, Ph.D.: Dříve vyslovené přání v sociálních službách
- Mgr. Barbora Rittichová: Ochrana práv seniorů
- doc. MUDr. Jaroslav Zvěřina, CSc.: Zdravotní handicap a pohlavní život
- Novinka: Chci zůstat doma - informační brožura
- Mgr. Rostislav Mrlina: Recenze: Komunitní plánování sociálních služeb v současné teorii a praxi
- JUDr. Adéla Hradilová: Stížnosti v zařízení sociálních služeb

Z domácího tisku

90 let sociálního pojištění v ČR. Velikáni české sociální školy, 4. Renesance. / TOMĚŠ, Igor

In: Národní pojištění. - Roč. 46, č. 10 (2015), Pokrač. s. 3-5, pokrač.: -lit.

Éra státního zabezpečení. Změna politického klimatu. Příprava postkomunistické reformy sociálního pojištění a osobnosti, které se na ní podílely.

Důchodové nároky podle bilaterálních smluv. / KOUTNÁ, Sylvie

In: Národní pojištění. - Roč. 46, č. 10 (2015), s. 9-13.

Význam bilaterálních smluv o sociálním zabezpečení. Typy a charakteristika smluv. Smluvní principy, osobní a věcný rozsah. Uzávěřené smlouvy ČR. Význam bilaterálních smluv pro nabytá práva migrujících osob v oblasti důchodů. Způsob výpočtu důchodu a jeho výplata podle bilaterálních smluv. Probihající jednání o nových smlouvách.

Status osoby zdravotně znevýhodněné v činnosti LPS. / ČELEDVÁ, Libuše - ČEVELA, Rostislav

In: Národní pojištění. - Roč. 46, č. 10 (2015), s. 31-33.

Právní úprava „osoby zdravotně znevýhodněné“ (OZZ) do konce roku 2011 a od 1. 8. 2014. Podmínky uznání statusu OZZ. Výsledky posouzení OZZ - statistické údaje o počtech podaných a vyřízených žádostí o status OZZ a počtech odvolání. Zatížení LPS. Stručná informace o poskytování příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením a jeho výši.

Změny v zákoníku práce. / JOUZA, Ladislav

In: Národní pojištění. - Roč. 46, č. 10 (2015), s. 34-36.

Informace o změnách, které přináší novela zákoníku práce od 1. října 2015. Úprava způsobů skončení dohody o provedení práce. Úprava nároku na náhradu škody při práci podle dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce. Zrušení zákona č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, úprava odškodnění pracovních úrazů. Terminologická úprava určitých ustanovení týkajících se náhrady škody. Odstranění výkladových nejasností v souvislosti s úhradou nákladů odborových organizací vzniklých při výkonu dohledu nad bezpečností a ochranou zdraví při práci.

Nekolidující zaměstnání. / STÁDNÍK, Jaroslav - KIELER, Petr

In: Práce a mzda. - Roč. 63, č. 11 (2015), s. 34-39. Fungování institutu tzv. nekolidujícího zaměstnání, což je zaměstnání, které může vykonávat uchazeč o zaměstnání, aniž by to mělo vliv na možnost jeho vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání. Podpora v nezaměstnanosti ve vztahu k nekolidujícímu zaměstnání. Pobírání invalidního důchodu. Přerušování poskytování podpory v nezaměstnanosti. Oznamovací povinnost.

Gramotnost, která pomůže porozumět dnešnímu světu a obstat v něm. / PROVAZNIČKOVÁ, Renáta - ČEVELA, Rostislav

In: Národní pojištění. - Roč. 46, č. 11 (2015), s. 34-38.

Problematika funkční gramotnosti a klíčových kompetencí. Senioři jako skupina nejvíce ohrožená deficitem v kompetencích a funkční gramotnosti. Oblasti, na které je třeba zaměřit pozornost. Celoživotní učení a mezigenerační dialog. Zdravotní gramotnost.

Minimální mzda od 1. ledna 2016. / KLÍMOVÁ, Růžena

In: PSK - Personální a sociálně právní kartotéka. - Roč. 18, č. 11 (2015), s. 27-30.: tab.

Nejnižší úroveň zaručené mzdy. Sazby minimální mzdy a nejnižší úroveň zaručené mzdy při omezeném pracovním uplatnění zaměstnance. Změna minimální mzdy a průměrný hodinový výdělek. Změna minimální mzdy a odměna z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr. Minimální mzda a příplatek za práci ve ztíženém pracovním prostředí. Minimální mzda a daňový bonus. Minimální mzda a osvobození pravidelně poskytovaného důchodu do limitu. Minimální mzda a nekolidující příjem uchazeče o zaměstnání. Minimální mzda a pojistné na zdravotní pojištění. Minimální mzda a doplatek do minimální mzdy.

Ze zahraničního tisku

The multidimensional adequacy of social insurance benefits and insurability. [Vícerozměrná přiměřenost dávek sociálního pojištění a pojistitelnosti.] / GOTTLIEB, Daniel

In: International Social Security Review. - Roč. 68, č. 3 (2015), s. 69-98.: obr., -lit.

Analýza přiměřenosti dávek sociálního pojištění z pohledu osmi základních cílů sociálního pojištění. Jednoduchý model pomáhá vyjas-

nit, co je zapotřebí k dosažení přínosů přiměřenosti společně s pojistitelností. Izraelský příklad podpory příjmu v produktivním věku ukazuje použití specifických nástrojů pro dosažení důstojné životní úrovně a zároveň obsahující ekonomické překážky.

Pension Markets in Focus 2015. [Zaostřeno na penzijní trhy 2015.]

Paris: OECD, 2015. - 41 s.: příl.

Každoroční zpráva o roli a fungování soukromých penzijních uspořádání. Identifikuje trendy v oblasti soukromých penzijních finančních ukazatelů, jako je růst aktiv, investiční strategie a míra výnosnosti. Poskytuje úplné a aktuální statistiky umožňující porovnávat a hodnotit vývoje programů a zkušenosti zemí po celém světě.

Dostupné 18. 11. 2015 z: <http://www.oecd.org/pensions/pensionmarketsinfocus.htm> (published: 13/11/2015)

Pflegebedürftigkeit in Österreich - Verbesserung der Lebenssituation einer alternen Gesellschaft. [Potřeba péče v Rakousku - Zlepšování životní situace stárnoucí společnosti.] / GRASSER, Margarethe - RUDDA, Johannes

In: Soziale Sicherheit. - Roč. 68, č. 9 (2015), s. 355-363.: obr., tab., -lit.

Problémy stárnoucí rakouské společnosti a možnosti zlepšení její životní situace. Strategie v oblasti demence: základní cíle oblasti demence v zemích, které plány a strategie v oblasti demence již zpracovaly, popř. je už začaly realizovat. Hlavní informace z rakouské zprávy o demenci, která slouží jako podklad pro rakouskou strategii v oblasti demence. (Rakouská strategie v oblasti demence „Gut leben mit Demenz“ má být hotova koncem roku 2015).

Bydlení s asistencí (betreutes Wohnen) jako model budoucnosti pro dlouhodobou péči.

Beschäftigung von „Altersrentnern“. [Zaměstnanost „starobních důchodců“.] / GLOMBIK, Manfred

In: Soziale Sicherheit. - Roč. 68, č. 11 (2015), s. 496-499.: obr., tab., -lit.

Různé aspekty zaměstnanosti osob v důchodovém věku v Německu.

The formalized framework for decision-making in child protection care orders: A cross-country analysis. [Formalizovaný rámec pro rozhodování o umístění dítěte do ochranné péče: mezinárodní analýza.] / BERRICK, Jill - PECK-OVER, Sue - PÓSÓ, Tarja - SKIVENES, Marit

In: Journal of European Social Policy. - Roč. 25, č. 4 (2015), s. 366-378.: obr., -lit.

Článek porovnává rozhodovací procesy v rámci systémů nařízení ochranné péče dětí v Británii, Norsku, Finsku a USA. Časový harmonogram, zákonná regulace a míra zapojení rodičů a dětí.

Migration, Ethnicity and Progression from Low-Paid Work: Implications for Skills Policy. [Migrace, příslušnost k etnické skupině a progres z nízké placené práce: Implikace pro politiku kvalifikací.] / NETTO, Gina - HUDSON, Maria - NOON, Mike - DE LIMA, Philomena - KAMENOU-AIGBEKAEN, Nicolina

In: Social Policy and Society. - Roč. 4, č. 4 (2015), s. 509-522.: tab., -lit.

Migrace hraje důležitou roli při určování nabídky kvalifikací a některé etnické skupiny mají tendenci být nadměrně zastoupeny v málo placené práci.

The social economy and social enterprises in the Czech Republic - p. 2

The concepts of the social enterprise and the social economy have, over the past decade or so, begun to emerge in a number of different contexts. The ability of the social economy and its stakeholders - social enterprises - to respond innovatively to social needs has led to the fact that its importance is growing in the global context. The economic importance of social enterprises is on the increase especially in terms of the employment of persons who experience difficulties finding work in the open market. As far as the Czech environment is concerned, the phenomenon continues the tradition of solidarity in the form of associations and cooperatives. The social economy and social enterprises exist even though they are not legally or formally defined. In order to both disseminate the principles behind the social economy and to launch the research proper we proceeded from European initiatives that emphasise business opportunities for everyone. In this paper we introduce the methodology employed by the research team of the Department of Civil Society Studies of the Faculty of Humanities at the Charles University in Prague for the identification of Czech social enterprises.

Key words: social economy, social enterprises, employment of difficult to employ persons

The social economy and social enterprises in Slovakia - p. 6

The aim of the study is to demonstrate the development of both theoretical and practical opinions concerning the social economy, social economics and social entrepreneurship in post-communist Slovakia. The scientific-research and publication base focused on defining the theoretical foundations of the issues involved and the specifics of the establishment of this new social economy sector in transition economies. In practical terms a question remains concerning the roles of social entrepreneurship and social enterprises in overall employment policy with regard to various marginalised groups in the labour market (the long-term unemployed, the disabled, and otherwise excluded persons). In particular, legislative and media support for new types of entrepreneurship and new business entities is of prime importance (social enterprises, social cooperatives, sheltered workshops).

Key words: social economy and social economics, social entrepreneurship, social enterprises and cooperatives, sheltered workshops, social services, marginalised groups in the labour market

Availability of social welfare services in the administrative districts of municipalities with extended powers in the South Bohemia Region - p. 11

The aim of this paper is to describe the availability of social welfare services in the administrative districts of municipalities with so-called extended powers in the South Bohemia region. These regions were created in 2003 and the provision of social services makes up one of their key administrative responsibilities. However, to date, no coherent comparison and evaluation has been conducted of the availability of social services in these areas. In the context of the preparation of a long-term strategy for the development of social services in the city of Písek, a municipality with extended powers, to 2030 an evaluation was made of the availability of these services both in the South Bohemia region and in various administrative districts of municipalities with extended powers. This comparison allowed the identification of opportunities for the development of various types of social services in the Písek district.

Key words: social services, the availability of social services, municipalities with extended powers

Further Education Fund projects have helped thousands of people - p. 18

Up to November 2015, the Further Education Fund, an organization operating under the auspices of the Ministry of Labour and Social

Affairs, had successfully completed thirteen projects which fell within the project period 2007-2013 for the wider general public and experts. A total of 40 000 inhabitants of the Czech Republic participated in the projects, the main aim of which was to increase their chances of securing employment in the labour market.

Key words: employment, labour market, project

Variable-flexible forms of remuneration in the period 2009 to 2014 - p. 20

Information on variable forms of remuneration can be determined from two independent sources, i.e. as the share of the costs of social benefits and above-standard social security programmes of total labour costs, and as the proportion of bonuses and rewards of total gross wages. The costs of social benefits and above-standard social security schemes vary according to the number of employees in an organisation as well as sector of the national economy. Moreover, the share of bonuses and rewards of total gross wages varies according to the position of an employee. Differences in the nature and extent of such forms were also recorded between employees in the private and public sectors.

Key words: variable forms of remuneration, social benefits, above-standard social security programmes

Survey: "Institutional care for children at risk" - p. 22

The aim of the survey was to determine how directors of children's homes perceive the effects of legislative changes in recent years concerning the care of vulnerable children and what their views are on the possibility of transferring responsibility for educational institutional care from the Ministry of Education to the Ministry of Labour and Social Affairs.

Key words: residential care, foster care, social-legal child protection authority, court

The possibility of using Czech Social Security Administration open data - p. 26

The Czech Social Security Administration (CSSA) has opened a new portal (<http://data.cssz.cz>) for the publication and visualisation of open data. Open data consists of machine-readable data published on the Internet which interested parties are entitled to freely use and distribute. Open data represents one of the ways in which public authorities in various countries aim to facilitate the use of their data.

Key words: The Czech Social Security Administration, data, free use

Support for the preparedness of municipalities for demographic changes - p. 28

In 2014-2015 the Institute for Dignified Ageing Diakonie of the Evangelical Church of Czech Brethren conducted a project aimed at supporting the development of community health and social services with a focus on regional and, especially, municipal government authorities. The final goal of the project was to support the development of health and social services provided within the community and home environments to persons with reduced self-sufficiency and their families and to improve the level of continuity of health and social services at the local level.

Key words: health and social services, home environment, reduced self-sufficiency, municipalities

RELIK conference 2015 - p. 29

On 12-13 November 2015 the Department of Demography of the Faculty of Informatics and Statistics at the University of Economics in Prague hosted the eighth Reproduction of Human Capital - Mutual Links and Connections (RELIK) annual conference.

Key words: the economy, human resources, ageing population, demographics, reproduction of human capital

Hlavní náplní ústavu je aplikovaný výzkum v oblasti práce a sociálních věcí na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni formulovaný podle aktuálních potřeb orgánů státní správy, popřípadě neziskových či privátních subjektů. Ústav vykonává konzultantskou činnost pro uživatele výsledků výzkumů a organizuje semináře a konference. Výzkumné projekty se každý rok připravují ve spolupráci se zainteresovanými subjekty s ohledem na kontinuitu vývoje vědy a výzkumu v předemných oblastech. Mezi hlavní výzkumné zájmy ústavu patří:

- trh práce a zaměstnanost,
- sociální dialog a pracovní vztahy,
- sociální ochrana,
- rodinná politika,
- příjmová a mzdová politika,
- rovné příležitosti,
- teorie sociální politiky.

Významnou činností ústavu je poskytování komplexních knihovnických a informačních služeb z oblastí práce a sociálních věcí, které zajišťuje oddělení knihovnicko-informačních služeb. V rámci jeho činnosti je kontinuálně budován a zpracováván fond domácích a zahraničních informačních pramenů z uvedených oblastí, ale i z příbuzných oborů a průřezových vědních disciplín.

The RILSA's main role is applied research on labour and social affairs at regional, national, and international levels, formulated in accordance with the current needs of the state administration, and in some cases the non-profit sector and private clients. The Institute provides consultancy for the users of research results and organizes seminars and conferences. Research projects are prepared each year in collaboration with interested parties, with regard to the continuity of science and research in the areas in question. The Institute's main research interests include:

- labour market and employment,
- social dialogue and labour relations,
- social security,
- family policy,
- wages and income policy,
- equal opportunities,
- social policy theory.

An important activity of the Institute, essential for carrying out its research objectives, is the provision of comprehensive library and information services in the field of labour and social affairs. This is done by RILSA's library and information services department.

Kontakt

Karlovo nám. 1359/1, 128 00 Praha 2, Czech Republic, tel. +420 211 152 711, <http://www.vupsv.cz>

FÓRUM sociální politiky

© Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.

MK ČR E 17566

ISSN 1802-5854 print, 1803-7488 online

Cena: 50 Kč